

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION**»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2020**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 02.03 – 11.03.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – 179 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	8
Аркатов А. В.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ.....	9
Афанасьєва Т. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОДНА З УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	12
Біда М. Б.	
ПЛАГІАТ: НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ У РАМКАХ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	16
Бутурліна О. В.	
АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ІНТЕЛЕКТУЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В КОНТЕКСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	19
Венгерська Н. С., Малтиз В. В.	
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ЯК ГОЛОВНИЙ ЗАСІБ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТАМИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА».....	22
Вовк М. З.	
ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ	27
Волошенко М. О., Джежик О. В.	
ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ДІЙСНОСТІ.....	30
Гопкало Л. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ	36
Давидова І. В.	
МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	38

Дейнега О. В.

ПРИЧИНИ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З НИМ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	44
---	-----------

Денисов А. І.

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	48
--	-----------

Дорошко В. А.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ	51
---	-----------

Єфремов С. В.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СТРАТЕГІЙ ВИКОРІНЕННЯ ПРОЯВІВ НЕСУМЛІННОСТІ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ	56
--	-----------

Запущляк І. Б.,

Даляк Н. А.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЯКОСТІ ОСВІТИ	60
--	-----------

Зульфїгаров А. О.

ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ТЕХНІЧНУ ТА ПРИРОДНИЧУ ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	64
---	-----------

Каращук Н. М.,

Сидорчук О. Л.

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	67
---	-----------

Кнігавко О. В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ГЛОБАЛЬНИХ ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ ТА ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ.	70
--	-----------

Коваленко І. В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	73
--	-----------

Котузаки О. М.

ПЛАГІАТ ЯК ПРОЯВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕЧЕСНОСТІ	76
--	-----------

Красницький І. В.	
КОМПЛЯЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	80
Крячкова Л. В.	
ЗНАЧЕННЯ АТМОСФЕРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СПІВРОБІТНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	84
Кузеванова І. С.	
СУЧАСНА ІНТЕРПРИТАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСТНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ	88
Кузьмик У. Г.	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ	91
Леонт'єва З. Р.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	96
Ліганенко М. Г.	
ВАРІАТИВНІСТЬ БЕЗКОШТОВНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРІВ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ.....	101
Льовкіна О. Л.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	103
Ляшенко О. А.	
ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ НАУЦІ.....	105
doc. dr Lilia Martynec	
UCZCIWOŚĆ AKADEMICKA: «UCZCIWA GRA» CZYLI «GRA BEZ OSZUSTWA»	109
Міщанчук В. М.	
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНЬО-НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ	112
Музичко Л. Т.	
ЗМІНА ОСВІТНІХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ФОРМУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	116

Ніколаєнко-Камишова Т. П.	
СУЧАСНИЙ СТАН НАУКИ ТА ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ.....	119
Ніконенко У. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНЄ Й НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ	122
Огінок С. В.	
ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АД У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА (ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ; ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА; ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ.)	125
Осьмак Т. Г.,	
Сапіга В. Я.,	
Осьмак О. О.	
ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» ТА «АКАДЕМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ» В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	130
Памбук С. А.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	134
Петров О.О.,	
Петрова А.І.,	
Подзигун О. А.	
ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	136
Погоріляк Р. Ю.,	
Керецман А. О.	
УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»	139
Потаскалов В. А.	
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	142
Романик Г. В.	
СПИСУВАННЯ У ШКОЛІ: ХТО ВИНЕН ТА ЯК З ЦИМ БОРОТИСЬ	147

Складанюк М.Б.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ХІМІЯ»	151
---	------------

Сьомченко В. В.,

Уманська Ю. М.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	153
--	------------

Федосєєва О. В.

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ ЗДМУ	158
--	------------

Фонар Л. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ РОБІТ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	161
--	------------

Халіна О. В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДОВІРИ ДО НАУКОВИХ ДОРОБКІВ ДОСЛІДНИКІВ.	164
---	------------

Чвалюк А. М.,

Калініна І. В.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄДИНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ НА ПЛАГІАТ	168
---	------------

Шпак А. Є.

АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	171
--	------------

Юркевич Ю. М.

ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ПРО ОСВІТУ ТА ПРО ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ.....	175
--	------------

ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	179
--	------------

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Аркатов А. В.,
канд. мед. наук,
доцент кафедри урології, нефрології та андрології ім А.Г.Подреза
Харківський національний медичний університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Міжнародний центр академічно доброчесності (Університет Клемсон) визначає академічну доброчесність як прихильність п'яти фундаментальним принципам: чесність, довіра, справедливість, повага і відповідальність. П'ять цих цінностей, доповнені сміливістю втілювати їх в дію навіть перед лицем труднощів і перешкод, є засадничими для науки і освіти [1]. Без них все, що робиться вчителями, учнями і ученими, втрачає цінність і може бути поставлене під сумнів. Чесність є незамінною основою викладання, навчання, наукової діяльності і служіння, а також необхідною передумовою для повної реалізації довіри, справедливості, поваги і відповідальності. Необхідно, щоб академічні правила і практики співтовариства несли чітке посилення про те, що фальсифікація даних, брехня, обман, шахрайство, привласнення і інші форми нечесної поведінки є непринятими. Довіра формується учбовими закладами, які встановлюють чіткі і послідовні академічні стандарти, неухильно і справедливо застосовують ці стандарти і підтримують чесні і неупереджені дослідження. Справедливе відношення є незамінним чинником формування етичних співтовариств. Важливими складовими справедливості є передбачуваність, прозорість і чіткі, розумні очікування. Послідовне, обгрунтоване і неупереджене реагування на нечесність і порушення принципів доброчесності також входить в поняття справедливості. Академічні і наукові співтовариства успішні лише тоді, коли існує повага до його членів і висловлюваних ними різноманітних, іноді суперечливих думок. Відповідальність за дотримання і відстоювання цінностей доброчесності являється одночасно і особистим боргом, і загальному справою. Кожен член

академічного співтовариства – кожен студент, викладач і співробітник адміністрації – несе відповідальність за захист доброчесності в науковій, дослідницькій, академічній і викладацькій діяльності. Сміливість – це риса вдачі, яка дозволяє тому, хто освоює нові знання, відстоювати якість своєї освіти, вимагаючи від себе і від інших дотримання найвищих стандартів академічної доброчесності, навіть якщо це спричиняє за собою ризик негативних наслідків або осуду. Імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України потребує від всіх учасників цього процесу дотримання сукупності етичних принципів та визначених законом правил освітнього процесу, як під час навчання та викладання, так і під час провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових (творчих) досягнень.

Серйозним злочином в науці, разом з фальсифікацією даних, вважається плагіат. Плагіатом називають умисне привласнення авторства на чужий твір науки, літератури або мистецтва в цілому або зокрема [2]. По суті плагіат – це крадіжка, яка, говорячи мовою права, «спричиняє за собою кримінальну, громадянсько-правову або адміністративну відповідальність». Але якщо крадіжка майна – явище у більшості випадків зрозуміле і легко вирішується на рівні кримінального кодексу, то крадіжку інтелектуальної власності довести набагато важче. У науці плагіат найчастіше зустрічається в гуманітарних дисциплінах і набагато рідше – в природничо-наукових. Запозичення, звичайно, можливі і навіть потрібні, але вони обов'язково повинні супроводжуватися посиланнями на автора. Плагіатом вважається не лише пряме цитування без вказівки джерела запозичення, але і зловживання цитатами, і переказ чужих думок своїми словами, і компіляція з декількох джерел, і самоплагіат. Ознакою освіченої особи є вміння вчитися у інших і використовувати ці знання при створенні власних ідей і підходів, завжди віддаючи належне тим, хто прокладав цей інтелектуальний шлях. У цьому суть того що називають академічною доброчесністю. Зрозуміло, що академічна доброчесність – це не лише нульова толерантність до плагіаторської діяльності, але і боротьба за

якість освітньо-наукового процесу. Передусім це стало боротьбою з академічним плагіатом в дисертаційних матеріалах, що, незважаючи на опір, все-таки вплинуло на настрої нашої освітньо-наукової інтелігенції в Україні. Принаймні, академічний плагіат в публічному просторі поступово почали сприймати як неприпустиме, непристойне явище, яким вже неможливо зовсім безкарно зловживати. Плагіаторів тепер не лише викривають, а і таврують в різноманітних дискусіях, починаючи з парламентської трибуни і закінчуючи соцсетями. Щоб припинити плагіат в дипломних роботах, з 2014 р. в Україні впроваджений сервіс Unicheck, до якого підключилися українські вищі учбові заклади. Мета сервісу – дотримання правил і норм академічної доброчесності. Завдяки цьому сервісу, вищі учбові заклади України створюють поле для якісної освіти. У свою чергу, у студентів не залишається лазівок до здачі плагіатних дипломних робіт. Дипломна робота без плагіату – це новий орієнтир, який почав діяти в Україні з кінця 2018 року і сьогодні набирає оберти [1]. Так, наприклад, з метою реалізації антиплагіатних заходів та на підтримку політики руху відкритого доступу до інформації та знань в ХНМУ у травні 2011 р було започатковано репозитарій – електронний архів інтелектуальних продуктів університетської спільноти. 29 квітня 2019 Міністерство освіти і науки України опублікувало проект процедури, яка передбачає позбавлення вченого ступеня за плагіат в науковій доповіді. Згідно з документом, вченого звання можна втратити у разі, якщо в дисертації або науковій доповіді будуть виявлені академічний плагіат, фабрикації, фальсифікації, порушення академічної доброчесності, визначені законодавством про вищу освіту, або інші порушення під час публічного захисту наукових досягнень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «The Fundamental Values of Academic Integrity», издание второе. Международный центр академической добротности. Ред. Тедди Фишман. Университет Клемсон. 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>.

2. Абрамова Н. Ю. Проблема плагиата в научных работах / Н. Ю. Абрамова // Научная периодика: проблемы и решения. – 2011. – No 2. – С. 25–28.

3. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді / Ю. Ю. Калиновський // Гілея: науковий вісник. – Київ, 2012. – Вип. 63, No 8. – С. 477–482.

*Афанасьєва Т. М.,
канд. тех. наук, доцент кафедри біоінженерії і води,
Одеська національна академія харчових технологій*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОДНА З УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасне реформування вищої освіти передбачає гарантування якості та постійне її підвищення, формування довіри до системи та закладів вищої освіти [1]. Таке поняття як плагиат не є новим, але розвиток інформаційних технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності в наш час робить питання академічної доброчесності актуальним у використанні закладами освіти та учасниками освітнього процесу [2].

Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, 4].

Згідно «Кодексу академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» основними принципами та фундаментальними цінностями академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин є:

добročесність, порядність, прозорість, законність, повага, довіра, справедливість, самовдосконалення, відповідальність та професіоналізм [3, с. 2].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково–педагогічними та науковими працівниками, а також студентами передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково–педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об’єктивне оцінювання результатів навчання [1; 4, с. 1].

Міністерством освіти і науки, з метою запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах, курсових та дипломних проектах, авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях та т.п., розроблені «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» [5].

В українському освітньому та науковому середовищі нажалі часто зустрічаються прояви академічної недоброчесності та плагіату. В першу чергу це стосується студентських рефератів, есе, курсових та дипломних робіт, наукових статей. Треба сказати, що багато хто робить це несвідомо. Більшість не знають як правильно оформити свою роботу, як правильно цитувати та оформляти посилання на роботи інших авторів. А. Штефан формулює також іншу групу причин прояву недоброчесності (плагіату). Серед суб’єктивних причин – лінощі, неспроможність критичного мислення, брак креативності, відповідальності тощо. Серед об’єктивних – відсутність мотивації до самостійного написання наукової роботи/статті (64 % респондентів), невміння писати наукові роботи/статті (59 %), відсутність відповідальності за плагіат (45 %), відсутність розуміння поняття плагіату (41 %), абсолютний доступ до будь–якої інформації, нездатність продукувати нові ідеї, слабкий теоретичний рівень підготовки, відмирання

системної навчальної та наукової роботи, складність визначення першоджерел, недостатня поінформованість щодо правомірного використання чужих текстів, низький рівень професіоналізму та зацікавленості викладачів (17 %), нейтральне ставлення викладачів до плагіату (11 %), тощо [6, с.25].

В Одеській національній академії харчових технологій дотримуються принципів академічної доброчесності та корпоративної культури, про це свідчить «Декларація про академічну доброчесність» підписана кожним викладачем [7]. Крім цього, в академії діє «Положення про академічну доброчесність в Одеській національній академії харчових технологій» [8]. Питання про академічну доброчесність постійно розглядаються на засіданнях кафедр і вчених рад факультетів, Вченої ради академії.

На мою думку, відповідно до законодавства, основними засобами запобігання проявам недоброчесності та плагіату можуть бути:

- проведення інформаційних занять, тренінгів, семінарів, дискусій з питань академічної доброчесності;
- постійне підвищення кваліфікації викладачів та обмін досвідом з питань академічної доброчесності;
- формування професійної етики та культури написання академічних і наукових робіт;
- несення академічної відповідальності та відповідальності за порушення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин [1; 4, с. 17];
- надання достовірної інформації про власну діяльність та виконання своїх службових обов'язків на високому професійному рівні;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності іншими учасниками освітнього процесу;

- створення внутрішнього репозитарію учбових та наукових робіт (монографій, підручників, статей, курсових робіт, курсових та дипломних проєктів, кваліфікаційних магістерських робіт, тощо) [9, с. 65];
- використання програмного забезпечення для перевірки та виявлення ознак плагіату [9, с. 66].

Прояви порушень академічної доброчесності негативно впливають на імідж всього освітнього простору України та його учасників. Отже, для забезпечення якості вищої освіти організація освітнього процесу має базуватися на боротьбі із будь – якими проявами академічної недоброчесності (плагіатом, хабарництвом, списуванням і т.п.).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Одеса, – 2018. – № 34. – С. 4 – 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc34/juspradenc34.pdf>.
3. Кодекс академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>.
4. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.
5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

6. Штефан А. Причини вчинення плагіату та шляхи його попередження // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2017. – №4. – С. 24-30.
7. Декларація про академічну доброчесність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.onaft.edu.ua/download/pubinfo/DECLARATION-pedagogical-worker.pdf>.
8. Положення про академічну доброчесність в одеській національній академії харчових технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.onaft.edu.ua/download/pubinfo/Regulat-Academic-Integrity.pdf>.
9. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ssuserc048841/ss-98536846>.

Біда М. Б.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПЛАГІАТ: НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ У РАМКАХ НАВЧАЛЬНО-ВІХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Плагіат – тема, яке хвилює всіх науковців незалежно від місця в ієрархічній системі університету, бо є актуальною для студентів, асистентів, наукових співробітників, академіків. Це є грубим порушенням етики, проявом непрофесіоналізму, а також суперечить цінностям, які університетська освіта хоче закласти в теперішніх та майбутніх науковців, як от: захист прав інтелектуальної власності, повага до праці інших, якість інформації та добросовісна поведінка.

Прикро, що в Україні робота над академічною доброчесністю розпочалась відносно недавно: як на мене, то початком варто вважати 2001 рік. Саме тоді поняття «плагіат» отримало юридичне визначення у Законі України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Як наслідок, порівняно з іншими країнами, в Україні досить високий відсоток використання чужої інтелектуальної власності в роботах без зазначення авторства, тобто без дотримання академічної доброчесності.

У своїй роботі хочу зупинитися на двох напрямках боротьби з плагіатом: на роботі з студентами та на роботі з викладацьким складом.

Впродовж навчання в університеті студенти мають написати кілька важливих робіт для демонстрації рівня своїх знань. Якщо при підготовці реферату, доповіді чи повідомлення на запропоновану тему використання чийось інтелектуальних напрацювань є прийнятним, то у випадку написання дипломних робіт такі дії є цілком неприйнятними (за винятком посилань і цитувань). Ось чому особливо важливо говорити про це зі своїми студентами на початку кожного навчального року та перед будь – яким письмовим завданням. Надважливим кроком в цьому процесі є впровадження окремого предмету, покликаного навчити студентів основ і правил перефразування з належним оформленням посилання на автора чи на видавця. Як приклад такого предмету можна використовувати науковий семінар. В цьому предметі також слід звернути увагу на вимоги до написання різного роду робіт, оформлення таких робіт та списку літератури. Як показує досвід, найбільше проблем виникає саме з дотриманням стандартів наукових робіт. Добре працює в цьому напрямі також і особистий приклад викладача: якщо викладач демонструє результати своєї наукової роботи студентам, показово перевіряє такі результати на виявлення плагіату, аналізує принципи, за якими була створена ця інтелектуальна власність, то студенти, як мінімум, почнуть більше поважати такого викладача, як максимум – вважатимуть неприпустимим самим не дотримуватись

академічної доброчесності. Я переконана, що постійне акцентування уваги студентів на порядності та доброчесності не лише в питаннях науки, а й загалом у житті, неодмінно принесе свої результати.

Іншим питанням є боротьба з плагіатом серед наукових працівників. Це питання є більш складним та комплексним, в порівнянні з плагіатом серед студентів, тому що мова йде про дорослих освічених та сформованих людей. Якщо зі студентами це, у певній мірі, можна списати на незнання чи неналежне зосередження уваги на проблемі викладачем, то у випадку з самими викладачами йдеться про усвідомлений вибір. Кожен сам приймає таке рішення для себе: добросовісно виконувати свою роботу і покладатися на свої знання та досвід чи безчесно використовувати працю інших. Як на мене, то тут питання швидше поваги до себе і реального оцінювання своїх можливостей: або я впевнений(а) в своїх знаннях, добре розумію те, про що пишу, і це дійсно варте уваги інших науковців, або я розумію, що мої знання обмежені та поверхневі, я нічого нового запропонувати науці не можу, визнаю, що довкола є кращі науковці, тому користуюся працею інших, видаючи за свою.

Якщо абстрагуватись від питання внутрішньої доброчесності кожного науковця і його особистого вибору, то університет чи будь – яка інша наукова установа має всіляко протидіяти спробам використання працівниками чужого інтелектуального надбання. Це можна зробити кількома способами: по – перше, постійно пропагувати і всіляко заохочувати розвиток науки в середовищі навчального закладу; по – друге, запровадити обов'язкову перевірку всіх статей, доповідей, монографій, посібників, які публікуються працівниками університету, на плагіат за рахунок навчального закладу. Зараз таких програм є безліч, як от Advego Plagiat, ETXT, Content watch тощо. Лише за результатами перевірки приймати рішення щодо публікації наукової праці. По – третє, вважаю доцільним повідомляти про випадки плагіату серед працівників привселюдно. Такий радикальний крок, можливо, є не надто етичним, але, швидше за все,

стане негативним прикладом для інших і вбереже репутацію навчального закладу від повторення ситуації в майбутньому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права : редакція Закону N 2627 – III від 11.07.2001// Відомості Верховної Ради України. – 2001.

*Бутурліна О. В.,
канд. філос. наук, завідувач кафедри управління інформаційно-освітніми
проектами Дніпровської академії неперервної освіти*

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ІНТЕЛЕКТУЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В КОНТЕКСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Традиції авторського права закладені у XVII – XVIII ст. із прийняттям у 1624 році Статуту про монополії та 1709 році Статуту королеви Анни, сформували основоположні принципи, які є основою права інтелектуальної власності і сьогодні. На певний час встановлений баланс, паритет між автором та користувачем, споживачем не витримує інновацій XXI столітті в схиляється то у один, то в інший бік. Інтелектуальна власність за цей час пройшла шлях від художніх творі, технічних винаходів до медіатекстів, цифрових баз даних, алгоритмів та текстів, згенерованих штучним інтелектом.

Цифровий простір, який є унікальним сховищем мега-даних, базою об'єктів інтелектуальної власності, формує нові правила і закони під впливом технологій. З одного боку, користувачі, споживачі стають співавторами у виробництві інформаційних продуктів, так званими «просьюмерами»; з іншого – автори, правовласники отримують все більш досконалі інструменти для відслідковування і встановлення тотального контролю над використанням своєї власності. Наприклад,

сучасні програмні продукти дозволяють авторам встановлювати самостійно умови, на яких їх праці будуть використовуватись.

Говорячи про спроби знайти вирішення проблеми протистояння інтересів у праві інтелектуальної власності, слід згадати доктрини інтелектуальної власності та суспільного надбання та анти-суспільної власності. Перша стосується ідеального балансу між інтересами власника інтелектуальної власності і користувача, друга стосується боротьби за вільний доступ до суспільного надбання та анти-суспільне анти-гуманне позбавлення права ним скористатися.

Академічна спільнота протягом свого існування сформувала певну традицію щодо наукової інтелектуальної власності. На відміну від економічних підходів стосовно захисту авторського права як вияву приватної власності, у академічному середовищі сформувалась концепція вільного обміну ідеями, що стала одним із провідних рушіїв сучасного наукового світу. Адже, якби кожна ідея, теоретична розробка сприймалися як приватна власність, що потребує отримання дозволу на доступ до неї, академічна наука рухалась би значно повільніше.

Концепція вільного обміну, відкритості в культурі, частиною якої є наука, формується уже в XIX столітті у критиці Прудона. У другій половині XX століття в традиціях постмодерну розробляється проект «відкритості», закріплюється активна роль «читача» і смерть «автора». Авторство другого порядку, авторство інтерпретатора, співавторство стають наріжним каменем культури в епоху тотальної комунікації. Протиборство adeptів авторського права та концепцій відкритості загострилось із поширенням Інтернету.

Критику застосування економічних підходів стосовно захисту авторського права як вияву приватної власності знаходимо у працях Дж. Бойла, А. Долгін, Л. Лессіга, Р. Столлмана. Так А. Долгін у праці «Економіка символічного обміну» висловлює наступну точку зору: грошова модель оцінки художнього твору чи наукового досягнення не є адекватною, бо гроші не є релевантною оцінкою значущості твору на ринку, що є перепорою на шляху нормального

функціонування моделі ринку інтелектуальної власності, побудованої за зразком ринку речей [4, 63]. Лоуренс Лессіг у своїй праці «Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity»[5, 3] зазначає, що бізнес – інтерпретація поняття інтелектуальної власності призводить не до стимулювання авторів, а навпаки – їх демотивації та занепаду культури. На думку засновника спілки «Creative Commons» Дж. Бойла, інтерпретація інтелектуальної власності із застосуванням бізнес-підходів розмиває межі між відкритим і закритим суспільством, перетворюючи відкриті системи, що мають потенціал до розвитку та самовдосконалення, у закриті [1, 187]. Типовим прикладом подібної трансформації є Інтернет, який створювався як простір вільного обміну науковою інформацією, а поступово перетворився на комерційну систему.

У 2001 році організація Creative Common розробила безкоштовні копірайт ліцензії, які використовуються за такими правилами: нагадування авторства, заборона комерційного використання, заборона на похідні роботи та вимога до поширення, копіювання та модифікації на тих самих умовах, що і оригінал. Розроблені публічні ліцензії пропонують вибір між «усі права захищені» або «ніякі права не захищені» через «деякі права захищені». За Creative Common у 2009 році ліцензовано 350 млн. праць, 2014 році – 882 млн. праць у 2017 – понад 1,4 млрд[2]. Ці ліцензії використовуються YouTube, Flickr, Вікіпедією та ін. У 2015 році Україна стала четвертою країною після Фінляндії, Норвегії та Нідерландів, яка переклала текст ліцензії на національну мову [3].

Своєрідним аналогом інтелектуальної власності, що фіксує приналежність відкриття його автору, є надання усім бажаючим інформації про саме відкриття. Соціальним прибутком наукової праці стає визнання серед однодумців, яке утворює символічний капітал наукової репутації. Система символічної мотивації, система винагород, побудована на системах посилянь, індексах цитувань, підтверджує право дослідників на їх символічну інтелектуальну власність. Саме так вибудована модель легітимізованого «привласнення» ідей.

Таким чином, Кодекс академічної доброчесності виконує дві функції: інструментально – когнітивну та інституційно-символічну, де перша вказує читачеві на джерела інформації, друга – підтримує традиції символічної інтелектуальної власності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Boyle, J. The Public Domain. – London, 2008. – P. 187.
2. Creative Commons / States of the commons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stateof.creativecommons.org/>
3. Creative Commons Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.creativecommons.org.ua/about-creative-commons>
4. Долгин А. Экономика символического обмена. – Москва, 2006. – С. 63.
5. Лессиг Л. Свободная культура. – М., 2007. – С.3.

*Венгерська Н. С.,
канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та
економіки міжнародного туризму
Запорізький національний університет*

*Малтиз В. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри управління персоналом і маркетингу
Запорізький національний університет*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ЯК ГОЛОВНИЙ ЗАСІБ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТАМИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА»

Питання дотримання академічної доброчесності та боротьби з академічним плагіатом серед студентів є надзвичайно актуальним сьогодні. З метою впровадження принципів академічної доброчесності студентами університети почали активно впроваджувати курси академічного письма, що є необхідною

умовою успішної інтеграції в наукове середовище, сприяє оволодінню навичками створення наукових текстів у письмовій формі з урахуванням прийнятих в міжнародному академічному співтоваристві норм і вимог до оформлення відповідних текстів.

Загальновідомо, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання. Одним із видів порушень академічної доброчесності вважається академічний плагіат (оприлюднення частково або повністю наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження).

Аналізуючи сучасну інформацію, варто зазначити, що інтелектуальні надбання застарівають і втрачають свою актуальність надзвичайно швидко, тому студенти у своїй науковій діяльності найчастіше використовують вторинну інформацію, а не підсумки власних досліджень, та видають її як свої надбання, що у результаті призводить до втрати академічної доброчесності та формування академічного плагіату.

Академічне письмо – це результат процесів створення, аналізу та редагування академічного тексту. Завдання курсу «Академічне письмо» – є формування академічної культури студента, стосовно написання академічних текстів з метою запобігання і профілактики уникнення плагіату.

Курс «Академічне письмо» передбачає формування у студентів навичок академічної культури, академічної грамотності, академічного письма, необхідних для успішного здійснення науково-дослідницької та кваліфікаційних робіт за спеціальністю, грамотної обробки вторинної інформації: літературних джерел, статей, інформаційних видань в мережі інтернет, засвоєння вимог та стандартів до написання наукових робіт, грамотного формування (корегування) відповідної для дослідження назви, логічно структурувати текст і власні думки, написання академічного тексту з урахуванням психологічних і логічних засад, грамотне

оформлення власної думки на письмі, формування висновків та пропозицій за результатами проведених досліджень, оформлення списку використаних джерел, формування академічних есе як одного із інструментів академічного письма тощо [1].

Також, варто зазначити, що при написанні академічних текстів, наукових робіт «Академічне письмо» передбачає не тільки розвиток у студентів знань і вмінь щодо оформлення матеріалів, а і вчить виділяти головне зі значної кількості інформації, аналізувати, конструктивно критикувати, адаптувати інформацію, використовувати тезисно дослідження науковців, але не видавати результати отримані іншими авторами, як власні надбання, що є надзвичайно актуальним для студентів, які не достатньо обізнані стосовно правил дотримання академічної доброчесності та відповідальності за її порушення.

Запорізький національний університет (ЗНУ) з 2019 року активно впроваджує семінари-тренінги «Academic Writing with Integrity: Best Practices for Success» з удосконалення навичок англомовного академічного письма і академічної доброчесності. Організаторами таких тренінгів виступили координатори проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP від ЗНУ. Питання формування навичок академічного письма є своєчасним також для студентів освітньої програми «Економіка», адже такі дані як результати дослідження економічних показників, статистика, динаміка, розвиток міжнародної торгівлі, рівень зайнятості і безробіття, інфляція – постійно змінюються, тому використання вторинної інформації є не завжди доцільним і варто розуміти в яких випадках не шкодить використання тієї чи іншої інформації. Крім того, сучасний студент має грамотно формувати навички академічного письма як головного засобу дотримання академічної доброчесності для уникнення плагіату. Але сьогодні, постає питання, де студентам отримати ці навички: як правильно обробляти інформацію, оформлювати академічні тексти, щоб уникнути плагіату у своїх наукових дослідженнях.

Проте провівши дослідження стосовно питання впровадження у навчальний процес студентів економічного факультету ЗНУ комплексу перелічених вище навиків, ми дійшли до висновку, що є доцільним формування і включення в навчальний процес дисципліни «Академічне письмо» для студентів освітньої програми «Економіка». Вважаємо, що з метою формування навичок академічного письма необхідно:

- включити дисципліну «Академічне письмо» до освітніх програм та навчальних планів як окрему нормативну складову, яка викладається на 1 курсі 2 семестру (тобто до написання першої курсової роботи, яку студенти пишуть на 2 курсі з дисципліни «Макроекономіка». А для магістрів 1 курсу доречно впровадити більш просунутий рівень академічного письма на кшталт вироблення власного авторського стилю;

- викладачам необхідно звернути увагу на викладання студентам певних елементів академічного письма усередині конкретної дисципліни; пояснювати причини неприпустимості плагіату якомога раніше на початку дисципліни; акцентувати увагу на детальне пояснення вимог до письмового завдання; впроваджувати санкції за плагіат [2];

- впроваджувати світовий досвід щодо академічної доброчесності, зокрема американський. Наприклад, у американських університетах завдання дотримання правил академічної доброчесності полягає у створенні атмосфери для навчання при цьому порушення правил академічної доброчесності розуміється як посягання на права інших членів університетської громади, а не порушення закону [3]. Важливим інструментом дотримання академічної доброчесності є так звані Кодекси честі, які містять перелік етичних норм й санкції за порушення цих норм та механізми впливу на учасників освітнього процесу. Справи про порушення норм Кодексу вирішує не адміністрація університету чи факультету, а так звані Суди честі – незалежні органи розгляду порушень академічної доброчесності.

Отже, з метою підвищення рівня академічної доброчесності студентів освітньої програми «Економіка» вважаємо за доречне: адміністрації економічного факультету ЗНУ впровадити курс «Академічне письмо» як нормативну дисципліну в навчальний процес, викладачам зосередити увагу на імплементацію елементів академічного письма в курси, які ними викладаються; використовувати світовий досвід щодо розвитку навичок академічного письма у студентів економічного факультету.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників» / укл. О. О. Гужва ; Інститут соціально-гуманітарних досліджень, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. 2016.
2. Ніколаєв Є. Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.skeptic.in.ua/promoting-integrity/>.
3. Дроздов В: Як зробити освіту доброчесною? Досвід практик академічної доброчесності університетів США. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/5384>

Вовк М. З.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

У сучасному світі плагіат є явищем досить широко розповсюдженим в різних сферах суспільства. Але найбільшого розповсюдження це явище набуло серед академічної спільноти. В останні роки урізноманітненню та поширенню проявів академічної нечесності серед представників академічної спільноти сприяє бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту» академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [1]. Аналогічне визначення поняття «академічний плагіат» міститься у ч. 6 ст. 69 Закону України «Про вищу освіту» [2].

Г. О. Ульянова звертає увагу на те, що виходячи із законодавчого визначення, академічний плагіат може бути вчинено двома способами: по-перше, оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження; по-друге, відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання [3, с. 213].

Слід погодитись із Г. О. Ульяновою, що виходячи із положень Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», академічний плагіат може бути допущений:

1) педагогічними працівниками – особами, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність;

2) науково-педагогічними працівниками – особами, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність;

3) науковими працівниками – особами, які за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-організаційну діяльність та мають відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання;

4) здобувачами освіти – особами, які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації [3, с. 220].

Негативні наслідки за академічний плагіат можуть наставати у випадку його виявлення у наукових працях як працівників, так і здобувачів освіти.

Наслідки виявлення академічного плагіату в дисертаціях (наукових доповідях) передбачені в ч. 6 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту». Зокрема, виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а заклад вищої освіти (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради

та офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а заклад вищої освіти (наукова установа) позбавляється права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. Скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у разі виявлення академічного плагіату здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за поданням Комітету з питань етики у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржене відповідно до законодавства [2].

У п. 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 передбачено, що у разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту. Виявлення в дисертації, авторові якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело, є підставою для прийняття рішення про позбавлення його наукового ступеня [4].

Наслідки виявлення академічного плагіату в кваліфікаційних роботах здобувачів вищої освіти передбачені в ч. 2 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту». Так, у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, то закладом вищої освіти скасовується рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації [2].

Крім цього, на заклади вищої освіти покладається обов'язок вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF#w111>.
3. Ульянова Г.О. Методичні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. док. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2015. 428 с.
4. Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF>.

Волошенко М. О.,

*канд. пед. наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Одеський національний політехнічний університет*

Джежик О. В.,

*канд. псих. наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Одеський національний політехнічний університет*

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ДІЙСНОСТІ

Питання порушення принципів академічної доброчесності та пошуку ефективних засобів боротьби з ними стали злободенною та широко обговорюваною темою фахівців різних галузей сучасної науки. На нашу думку, перш за все, необхідно визначитися з понятійним апаратом. У науковій літературі та законодавчих актах використовуються такі терміни, як «академічна доброчесність»,

«плагіат», «авторські права і суміжні права», «інтелектуальна власність». Чимало вчених вкладають у ці поняття особливий зміст, виходячи з різних джерел інформації.

Одним із основних завдань Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII є вдосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж всього життя (запровадження таких видів освіти як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів, тощо.

Відповідно до статті 42 цього Закону, «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1, ст. 42].

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [2, ст. 54].

Право інтелектуальної власності становить окремий інститут цивільного права. Його норми закріплені у книзі четвертій Цивільного кодексу України – «Право інтелектуальної власності» (12 глав, які об'єднують 90 статей).

Відповідно до ст. 418 цього Кодексу «Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності» [3, ст. 418].

Стаття 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ визначає, що об'єктами авторського права є твори саме в галузі науки, літератури і мистецтва, причому перелік цих творів є невичерпним [4, ст. 8]. Положення про невичерпність даного переліку необхідно оцінити як безумовно позитивне і важливе, оскільки науково-технічний прогрес постійно додає нових видів творів, а оперативно вносити їх до переліку охоронюваних творів не завжди видається можливим.

На даний час відсутнє чітке розуміння того, що ж являє собою плагіат, не завжди встановлені конкретні правові наслідки за його вчинення.

Так, наприклад, С. А. Сударіков вважає, що плагіат – це самовільне оприлюднення деякою особою під своїм ім'ям твору, створеного іншим автором. Цей же автор робить цікаве й вельми показове спостереження. Він вказує: «Плагіат настільки поширений, що навіть при визначенні плагіату іноді вдаються до плагіату. У Вікіпедії – «енциклопедії людства» – стверджується, що «в римському праві *plagium* це злочинний продаж в рабство вільної людини, за що належало бичування (*ad plagas*)». Ця фраза взята з енциклопедичного словника Брокгауза і Ефрона без вказівки джерела запозичення. Вся інша стаття про плагіат у Вікіпедії повторює відповідну статтю з енциклопедичного словника, тобто є плагіатом» [5].

На нашу думку, слово «привласнення», по-перше, в більшій мірі відноситься до термінології права, по-друге – скоріше до речей, ніж до інтелектуальних прав, тому використовувати його видається не зовсім обґрунтованим. Більш переконлива точка зору Н. Г. Толочкової, яка вважає, що «плагіат – це самостійне порушення особисто-немайнових прав, виражене в привласненні авторства як щодо всього твору, так і його окремих частин, в тому числі використання твору, частини (із зазначенням його назви) без вказівки джерела запозичення» [6].

Таким чином, виходячи з аналізу думок вчених можна зробити висновок про те, що плагіат – це введення в цивільний оборот чужого твору або його частини під власним ім'ям. Якщо ж розглядати плагіат як цивільно-правове порушення,

зазіхання на авторські права, то необхідно звернути увагу на наступні моменти. По-перше, цивільно-правова вимога може бути пред'явлена лише автором, або іншим правовласником, який не завжди відомий та якому не завжди відомо про те, що відбулися порушення. Тобто сам факт виявлення плагіату третіми (по відношенню до автора та плагіаторів) особами з точки зору цивільного законодавства не тягне правових наслідків. По-друге, в силу презумпції сумлінності учасників цивільних відносин обов'язок доведення наявності плагіату покладається на особу, яка заявляє про це. У цьому можуть полягати певні труднощі для автора в тому випадку, якщо твір було створено, але не опубліковано. Виходить, що плагіат, безумовно, є правопорушенням, оскільки в першу чергу робить замах на право автора твору вважатися його автором, а потім і на майнові права автора. У той же час відповідно до цивільного законодавства треті особи не можуть пред'являти до плагіатора будь-яких вимог, що безпосередньо впливають з факту його виявлення. Втім, існує, за нашими даними, єдиний нормативний акт, який закріплює наслідки для випадку виявлення плагіату будь-якою особою, необов'язково автором.

Так, згідно пункту 14 Порядку присудження наукових ступенів [7] у разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту. Ця норма, вважаємо, вельми ефективна саме в силу того, що не пов'язує наслідки плагіату з положенням і діями правовласника. Крім цього, плагіат – це порушення етичних норм, уявлень про належну поведінку вченого, тому наслідком такого діяння є осуд подібної поведінки в науковому співтоваристві. Норма названого Порядку фактично закріплює це етичне правило.

Зараз набули поширення комп'ютерні програми для виявлення плагіату в представленому тексті. Принцип їх роботи полягає в пошуку на різних сайтах Інтернету тексту, що повністю збігається з тим що перевіряється. Тим часом такі програми лише механічно виявляють збіги, не аналізуючи їх, позначають як плагіат.

При цьому норми Цивільного Кодексу України [3] не враховуються, в той час як відповідно до статті 434 цього Кодексу цілий ряд об'єктів, що мають багато ознак об'єктів авторських прав, не рахуються такими. Зокрема, це офіційні документи державних органів та органів місцевого самоврядування муніципальних утворень, в тому числі закони, інші нормативні акти, судові рішення, інші матеріали законодавчого, адміністративного і судового характеру, офіційні документи міжнародних організацій, а також їх офіційні переклади. Практично кожен текст, будь то курсова робота студента, дисертація або наукова стаття, супроводжується запозиченнями з нормативних актів. З точки зору програми – це плагіат, з точки зору Кодексу – ні.

Те ж саме стосується й цитування. Так, згідно статті 444 цього Кодексу допускається без згоди автора цитування з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою [3]. Цитований текст також може бути оцінений як плагіат, і в цьому випадку програма також помиляється. Однак комп'ютерні програми виносять свій вердикт, і їм, звичайно, довіряють більше, ніж автору.

Наприклад, згідно з програмою «Антиплагіат» унікальність цієї статті становить 85 %, отже, передбачається, що 15 % – це запозичений текст, а плагіат це чи ні встановлюється при ретельному аналізі, де враховуватиметься обов'язкове посилання на відповідних авторів та коректність цитувань.

Таким чином, питання пошуку ефективних засобів боротьби з порушеннями принципів академічної доброчесності стали зловоденною та широко обговорюваною темою, особливо у зв'язку з викриттям окремих псевдовчених та спеціалізованих вчених рад. Негативну оцінку отримує масовий характер дисертаційних досліджень, в основному з суспільних наук.

Заходи, що вживаються для зміни ситуації, що склалася, як правило, зводяться до більш жорсткої перевірки поданих на захист дисертацій, скорочення числа спеціалізованих вчених рад, позбавлення наукових ступенів у разі виявлення факту плагіату вже після захисту. В цілому ці заходи можна назвати репресивно-бюрократичними.

Якщо розібратися, то на даний час відсутнє чітке розуміння того, що ж являє собою плагіат, яка процедура його виявлення, які особи повинні брати участь в процедурі виявлення плагіату, як повинна бути зафіксована процедура виявлення плагіату не завжди встановлені конкретні правові наслідки за його вчинення, тощо.

Будь-які методичні рекомендації, в яких давалися б відповіді на ці питання, відсутні, а без відповідного роз'яснення права науковця потенційно можуть бути порушені. Це може привести й до зловживання уповноваженими особами своїми правами, саме тому необхідно розробити методологію виявлення плагіату, застосовувати її та встановлювати наслідки його виявлення в наукових роботах взагалі, починаючи вже зі студентських робіт.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України Про освіту / Відомості Верховної Ради України (ВВР), К., 2012, № 19 – 20. ст. 173.
2. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 54.
3. Цивільний кодекс України. Затверджений Законом України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 418, 434, 444.
4. Закон України Про авторське право і суміжні права: Закон від 23.12.1993. База даних «Законодавство України»/ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
5. Судариков С. А. Право интеллектуальной собственности: Учебник. М.: Проспект, 2010.

6. Толочкова Н. Г. Гражданско-правовая охрана авторских прав от контрафакции и плагиата: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2004.

7. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF>.

*Гонкало Л. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Питанню академічної доброчесності (academic integrity) світова наукова спільнота приділяє особливу увагу, адже сучасне суспільство потребує нових наукових досягнень та підготовки висококваліфікованих фахівців. Науково-педагогічна діяльність у напрямі підготовки фахівців спеціальності «Готельно-ресторанна справа» не є винятком, адже персонал є найважливішим ресурсом готелю, який являється невід’ємною складовою комплексної готельної послуги.

В Україні готельна справа активно розвивається, що вимагає постійного підвищення якості підготовки персоналу у готелі, оскільки від цього залежить якість сервісу та конкурентоспроможність готелю. Відповідно, специфіка роботи працівників готелю визначає необхідність розуміння ними принципів прозорості і доброчесності під час виконання свої професійних обов’язків.

У Статті 42 Законі України «Про освіту» (2017 р.) визначено академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання

та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Академічна доброчесність передбачає самостійне навчання студентів (самостійне виконання навчальних завдань та проведення досліджень, підготовка матеріалів для участі у студентських наукових заходах та ін.). Підготовка фахівців для готельно-ресторанного бізнесу у атмосфері академічної доброчесності є наріжним каменем, адже саме так можна виховати професійну чесність, відповідальність, дотримання морально-етичних принципів поведінки, які стануть невід'ємною складовою професійної придатності.

Атмосферу академічної доброчесності у вищому навчальному закладі створює науково-викладацький склад, який здійснює науково-освітню діяльність ґрунтуючись на принципах академічної відповідальності, морально-етичних нормах професійної діяльності, педагогічної чесності [2]. Комплексний безперервний підхід до навчання фахівців спеціальності «Готельно-ресторанна справа» в Київського національного торговельно-економічного університету формується на основі потреб ринку, та найкращих традицій вищої школи. Викладачі кафедри готельно-ресторанного бізнесу організовують навчальний процес керуючись принципами академічної доброчесності, що були сформовані у виданні «Synthesis: Law and Policy in Higher Education» (1997 p.) [3]:

1. утверджувати важливість академічної доброчесності;
2. плекати любов до навчання;
3. ставитися до студентів як до самостійної особистості;
4. створювати атмосферу довіри в аудиторії;
5. заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність;
6. формулювати чіткі очікування для студентів;
7. розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання;
8. обмежувати можливості для академічної нечесності;
9. кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються;

10. допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності.

Сподіваємось, що отриманні знання, отримані під час участі у науковому стажуванні для освітян «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» посприяють удосконаленню процесу імплементації заходів, що підвищують рівень прозорості, справедливості та релевантності навчального процесу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України Про освіту [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності // Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018р. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/62228.

3. Центр академічної доброчесності. «Десять принципів». «Викладачі та академічна доброчесність» у виданні «Synthesis: Law and Policy in Higher Education», літо 1997 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ntb.pstu.edu/images/files/10_prinzipiv.pdf.

*Давидова І. В.,
д-р юрид. наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Інтеграція до європейського співтовариства — це не лише адаптація національного законодавства до європейського, але й відповідний рівень культури, моральних цінностей, виховування наступних поколінь відповідно до європейських

стандартів та слідування цим стандартам самим. В цьому контексті важливе значення має питання дотримування принципів академічної доброчесності, в тому числі і запобігання академічному плагіату. В цьому контексті важливим є виховання у учнів та здобувачів вищої освіти *бажання* (власного, а не як наслідок боязні вчителя) навчатися чесно, що дасть змогу набути індивідуальних знань та навичок, які не можуть ґрунтуватися на плагіаті, а лише на власних дослідженнях та висновках.

Відповідно до розробленого Міжнародним центром академічної доброчесності документу «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» академічною доброчесністю є відданість академічної спільноти шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [1]. В деяких джерелах окремо також виділяють такі порушення академічної доброчесності, як професорську нечесність, академічне шахрайство, академічний саботаж [2].

Кожний заклад освіти України нині намагається забезпечити виконання законодавчо закріпленої вимоги щодо дотримання принципів академічної доброчесності, яка визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3]. Законодавець закріпив не лише визначення поняття академічної доброчесності, але й перелік вимог до педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів освіти; надав перелік порушень, які вважаються порушенням академічної доброчесності; передбачив відповідальність за її порушення.

З метою забезпечення академічної доброчесності в наукових та навчальних установах Міністерство освіти і науки направило Рекомендації щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) [4]. Разом з тим,

порушенням академічної доброчесності відповідно до законодавства є не лише академічний плагіат, але й самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання [3]. Отже, існують й Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [5]. Наразі актуальним залишається питання перевірки наукових робіт не лише технічно на предмет текстових запозичень, але й на плагіат наукових ідей (що є більш складним завданням).

Враховуючи те, що дотримуватися принципів академічної доброчесності повинні не лише педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, але й здобувачі вищої освіти, ЗВО розробляють та затверджують власні Положення, в яких закріплюють основні вимоги щодо недопущення академічного плагіату до наукових робіт науково-педагогічного складу та здобувачів вищої освіти шляхом перевірки таких робіт відповідними програмами. Не є виключенням і Національний університет «Одеська юридична академія», який ще в грудні 2015 року затвердив Положення про забезпечення оригінальності наукових робіт і запобігання та виявлення академічного плагіату» [6]. Разом з тим, наявність чи відсутність Положення, Закону чи будь-якого іншого нормативного акту не буде мати практичного значення без реальної щоденної роботи, в даному випадку – обов'язкової перевірки всіх без виключення дисертаційних робіт, збірників статей та тез доповідей, які подаються до друку (з можливістю отримання довідки, яка підтверджує рівень оригінальності твору). З цією метою на базі бібліотеки Університету створено відповідний відділ, працівники якого забезпечені необхідним технічним обладнанням та ліцензованою програмою перевірки.

Враховуючи необхідність проведення комплексних заходів, які б забезпечили підвищення рівня академічної доброчесності, для здобувачів вищої освіти відповідні питання освітлюються: в рамках дисциплін «Вступ до спеціальності», «Юридична деонтологія», «Основи наукових досліджень»; бесідах та наукових заходах; методичних матеріалах тощо.

Аналіз п'ятирічної роботи (дії даного Положення Університету) такого роду запобігання академічного плагіату, що є одним з видів порушення академічної доброчесності, дає змогу говорити про те, що як науковці, так і здобувачі вищої освіти здебільшого намагаються дотримуватися встановлених вимог, особливо коли мова йде про необхідність досягнення необхідного «відсотку оригінальності». Разом з тим, ще існує досить велика кількість наукових робіт (в основному це роботи здобувачів вищої освіти молодших курсів), які відверто копіюють чужі дослідження, роблять «нарізки» та навіть не знають прізвища автора, у якого списали. Частково це пояснюється вільним доступом до електронних ресурсів та небажанням працювати *самостійно*, проводити аналіз і лише тоді надавати *власні* результати дослідження, висловлювати *власні* думки. З іншого боку, є доволі якісні та ґрунтовні дослідження, які проводяться здобувачами вищої освіти, які приймають участь у конкурсах наукових робіт та є перспективними для подальшого дослідження. Отже бачимо, що за умови *власної ініціативи* здобувачів вищої освіти здійснювати наукові дослідження, якість поданих робіт значно зростає, адже є *мотивація*: випробувати свої можливості, зайняти призове місце, отримати бажаний досвід наукової роботи та спілкування з колом однодумців, заявити про себе як майбутнього науковця та багато ін. Разом з тим, якщо робота «обов'язкова для всіх» (наприклад, курсова), то є особи, які не готові до проведення якісного наукового дослідження, адже не мають необхідного обсягу мотивації, а отримання бодай мінімальної кількості балів для її «зарахування» передбачає бажання у таких осіб або ж «поскоріше» написати «що небудь», або перекласти цю роботу на когось іншого, наприклад, замовити за відповідну плату (нині можна зустріти багато пропозицій надання таких послуг). Однак, зрозуміло, що загальних принципів академічної доброчесності мають дотримуватися абсолютно всі здобувачі вищої освіти та під час навчання набути відповідних компетентностей та програмних результатів, що дасть змогу на належному рівні працювати як всередині країни, так і інтегруватися до міжнародної спільноти.

Що ж стосується наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, то вимога дотримуватися принципів академічної доброчесності є не просто необхідністю, а показником, «лицем» якісної роботи як такої. В даному випадку нормативно затверджені вимоги наявності, наприклад, конкретної *кількості* наукових публікацій задля отримання можливості подати документи, наприклад, для захисту дисертації чи продовження трудового договору, грає проти якості таких робіт. Позитивними вважаємо, зокрема, зміни, які відбуваються у питанні захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та доктора наук. Звичайно, поки ми маємо лише перші спроби захистів у вигляді експерименту, але зменшення необхідної кількості публікацій з одночасним підвищенням вимог якості, захистом перед спеціалістами саме з даної тематики та відповідальності всіх учасників цього процесу (здобувача наукового ступеня, наукового керівника, офіційних опонентів, членів ради, експертів, голови ради, закінчуючи вищим навчальним закладом, в якому відбувається захист повинно спонукати майбутніх науковців більш відповідально ставитися до проведення дослідження, що буде мати наслідком забезпечення необхідного рівня довіри до результатів наданого дослідження.

Окреме питання виникає щодо поняття «самоплагіату», який розглядається законодавцем на рівні з обманом, академічним плагіатом тощо як порушення академічної доброчесності. На нашу думку, самоплагіат не можна ставити на один рівень з іншими порушеннями академічної доброчесності, що спричиняє відповідні наслідки. Однак ця тема є предметом окремого дослідження і не може бути розглянута тут докладно.

Отже, враховуючи те, що поняття академічної доброчесності значно ширше, аніж поняття академічного плагіату, важливу роль відіграє не лише налагодження технічної перевірки наукових робіт на предмет плагіату, але й необхідності дотримання фундаментальних цінностей академічної доброчесності (чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності, мужності), а також підвищення

рівня культури, закладання відповідних моральних та етичних цінностей та наявність мотивації здійснювати власні якісні наукові дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фундаментальні цінності академічної доброчесності : пер. за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», вид. 2е. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. – 1999. – 39 с.

2. Академічна доброчесність – основа сталого наукового розвитку університету та дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ifnmu.edu.ua/images/diyalnist_universitetu/naukova_robota/komisiya_plagiatu/lekciya1.pdf.

3. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Рекомендації щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instruktsiya-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>.

5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/rekomendatsii.pdf>.

6. Положення про забезпечення оригінальності наукових робіт і запобігання та виявлення академічного плагіату» від 14.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onua.edu.ua/downloads/ustanovchi-dokum/nauka/plagiat.pdf>.

*Дейнега О. В.,
д-р. екон. наук, професор кафедри менеджменту
Рівненський державний гуманітарний університет*

ПРИЧИНИ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ З НИМ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вітчизняне освітнє середовище все більше інтегрується у світовий освітній простір, що вимагає дотримання базових принципів організації освітнього процесу, в тому числі і забезпечення академічної доброчесності як в процесі освітньої і наукової діяльності науково-педагогічних працівників, так і під час здобуття особою вищої освіти. Важливим є «створення принципово нового доброчесного середовища, яке допомагає, по-перше, просвітити усю спільноту закладу вищої освіти стосовно значення академічної доброчесності, та, по-друге, переконати людей у її важливості для успішного розвитку закладу вищої освіти й забезпечення якості освіти в цілому» [1]. Глобалізація та інформатизація всіх суспільних процесів сприяють інтенсифікації процесів інформаційного обміну, що створює як додаткові можливості для отримання / надання освітніх послуг, так і підвищує ризики прояви недобросовісності всіх учасників освітнього простору. Така недобросовісність в освітній діяльності носить назву академічної недоброчесності, основним проявом якої є різні види плагіату, зокрема академічний плагіат, самоплагіат, фальсифікація, списування.

Плагіатом вважається: представлення чужої роботи як своєї; копіювання слова або ідеї від когось іншого, не надаючи посилання; не коректно оформлене посилання (наприклад, не в лапках); надання невірної інформації про джерело цитати; зміна слів у тексті, проте копіювання структури ідеї джерела без посилання на нього; формування структури власної роботи з переважним копіювання більшості ідей із інших джерел незалежно від кількості посилань. Інтенсивність

використання плагіату в навчальних та наукових роботах залежить «від особистості, етичних принципів та цінностей особистості, наукового та освітнього рівня», а також від таких соціальних чинників, як «низька зарплата, відсутність належних ресурсів для наукової роботи та викладання, негативний приклад безкарності недоброчесних колег та керівників» [2].

Законодавчою базою дотримання академічної доброчесності в освітньому середовищі є: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про науку та науково-технічну діяльність», «Про авторське право та суміжні права», а також Цивільний кодекс України. Для запобігання академічній недоброчесності у закладі вищої освіти може бути створений як єдиний Кодекс (Положення) для здобувачів вищої освіти і співробітників закладі вищої освіти, так і окремі Кодекси (Положення) для вказаних категорій.

Виявлення фактів порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти під час здійснення освітньо-наукової діяльності здійснюється передусім викладачами (в межах дисциплін, які вони викладають) та керівниками кваліфікаційних робіт; факти порушення академічної доброчесності співробітниками університету виявляються передусім посадовими особами закладу вищої освіти, зокрема керівництвом структурних підрозділів, спеціалізованих вчених рад, оргкомітетів конференцій, редакцій наукових журналів тощо [1].

Кращим способом запобігання плагіату вважається навчання здобувачів вищої освіти правил проведення досліджень, цитування, створення унікальних і оригінальних робіт [3].

Серед основних типів заходів для подолання проблеми академічної недоброчесності в освіті, що пропонуються міжнародними організаціями, розрізняють «коригування поведінки студентів та учнів; покращення викладання; підвищення мотивації до навчання; формування культури академічної

добročесності, в тому числі інституційної культури та культури в мікросередовищах (класу, групи)» [4].

Для дотримання принципу академічної доброчесності здобувачам вищої освіти варто використовувати такі рекомендації: виділити достатню кількість часу для підготовки роботи; коректно оформлювати посилання на використані джерела; залучати зовнішніх експертів щодо оцінювання якості сформованого матеріалу; не просто списувати чужі думки, а завжди пропонувати власне бачення; для впевненості користуватись доступними он-лайн програмами перевірки на плагіат.

Із метою уникнення фактів академічної недоброчесності у науковій (творчій) та освітній діяльності науково-педагогічних та педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти в Рівненському державному гуманітарному університеті впроваджуються наступні заходи: всі учасники наукового та освітнього процесів ознайомлюються із нормами Положення про академічну доброчесність; проводиться системне інформування науково-педагогічних та педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти про дотримання принципів та правил академічної доброчесності; організовуються семінари щодо академічної культури у науковій та освітній сферах; здобувачі вищої освіти ознайомлюються із вимогами дотримання правил академічної доброчесності під час підготовки навчальних та дипломних проєктів; завідувачами кафедр, деканами, головами та членами екзаменаційних комісій, науковими керівниками приділяється посилена увага встановленню відповідності кваліфікаційних робіт принципам академічної доброчесності; здійснюється обов'язкова перевірка кваліфікаційних робіт на наявність плагіату експертами та\чи за допомогою відповідних технічних засобів і програмних продуктів (StrickePlagiarism@com) [5].

Отже, реалізація освітньої та наукової діяльності у Рівненському державному гуманітарному університеті з точки зору забезпечення академічної доброчесності в

повній мірі відповідає як сучасним викликам глобального освітнього середовища, так і законодавчій базі, що унормовує це явище.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua>. (дата звернення – 02.03.2020 р.).

2. Аналітична записка: академічна доброчесність. Аналітичний звіт та рекомендації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitychna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf>. (дата звернення – 02.03.2020 р.).

3. Plagiarism: Facts & Stats. URL: <https://www.plagiarism.org/article/plagiarism-facts-and-stats>. (дата звернення – 02.03.2020 р.).

4. Fishman T., Chu J. Developing Effective Academic Integrity Policies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plagiarism.org/video/policy-to-practice>. (дата звернення – 02.03.2020 р.).

5. Положення про академічну доброчесність у Рівненському державному гуманітарному університеті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rshu.edu.ua/images/rshu/pol_acad_dobr_rshu.pdf (дата звернення – 02.03.2020 р.).

*Денисов А. І.,
канд.юрид.наук, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківський національний університет внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Термін «академічна доброчесність» у вищій освіті тлумачиться через норму, закріплену у ч. 1, ст. 1 Закону України «Про вищу освіту», де зазначено, що академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Тобто з цієї норми можна зробити висновок, що правилами академічної доброчесності мають керуватися не тільки науково-педагогічні працівники, а й особи, що навчаються у закладах вищої освіти [1].

Водночас, наразі недостатньо уваги приділяється саме донесенню до студентів інформації щодо академічної доброчесності та виховання у них високих етичних принципів. Так, у дослідженні, проведеному Д. Соповою, було отримано результати, що 39 % студентів-респондентів готові купляти певні роботи, чи платити за їх виконання, або ставляться до такої практики нейтрально, 46,2 % вважають допустимим списувати на екзаменах, чи ставляться до такої практики нейтрально, 60,2 % не погоджуються чи категорично не погоджуються з твердженням, що студента може бути відраховано за плагіат [2, с. 54]. Це свідчить про недостатній рівень розуміння студентством необхідності дотримання принципів академічної доброчесності. Отже педагогічна спільнота має зосередити зусилля на формуванні у студентства

високих морально-етичних принципів у сфері академічної доброчесності. Як слушно зазначає Г. Андрощук, така діяльність педагогічної спільноти повинна мати комплексний характер [3, с. 19].

Доцільним вбачається ознайомлення студентів з принципом академічної доброчесності у двох формах: навчальній та позанавчальній. Ознайомлення у навчальній формі можливо як під час викладання спеціальних етичних дисциплін (професійна деонтологія, етика тощо), так і приділенню уваги окремим аспектам принципу академічної доброчесності під час викладання будь-якої дисципліни. Позанавчальна форма має полягати перш за все у проведенні колоквиумів з академічної доброчесності, залученні до спеціальних майстер-класів фахівців у сфері боротьби з корупцією, антиплагіатом тощо. Вкрай важливим також вбачається наочна демонстрація роботи програм з антиплагіату, спілкування із діючими працівниками органів прокуратури та внутрішніх справ, що є спеціалістами у сфері боротьби з корупцією. Також вкрай важливою є просвітницька робота адміністративного складу закладів вищої освіти та кураторів навчальних груп, що мають доводити до відома студентів інформацію щодо принципу академічної доброчесності.

Також враховуючи діджиталізацію суспільства та важливість мережі Інтернет для поширення інформації, необхідним є проведення інформаційної компанії з інформування як студентського, так і професорсько-викладацького складу щодо основ академічної доброчесності.

Також слід зазначити, що одним з основних факторів профілактики правопорушення є існування санкції за його вчинення. Наразі ч. 6 ст. 42 Закону України «Про освіту» містить такі види санкцій для здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної

стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання [4]. Вбачається доцільним продублювати цю норму у спеціальному Законі, а саме – Законі України «Про вищу освіту», оскільки хоча відповідний Закон і містить певні положення щодо академічної доброчесності, але лише у вигляді посилання на Закон України «Про освіту». Також необхідно інформувати здобувачів вищої освіти про можливу відповідальність за порушення академічної доброчесності, оскільки, як свідчить наведене вище дослідження Д. Сопової, більше половини студентів не знає про можливість застосування до них санкцій включно із відрахуванням за окремі порушення академічної доброчесності (зокрема – плагіат).

Отже, основна робота із імплементації принципу академічної доброчесності має здійснюватись в таких формах:

1. імплементація принципу академічної доброчесності у нормативно-правові акти та внутрішні документи закладів вищої освіти;
2. інформування студентів щодо принципу академічної доброчесності;
3. вжиття закладів з підвищення етичного рівня здобувачів вищої освіти;
4. надання здобувачам вищої освіти спеціальних знань та навичок у сфері практичного застосування принципу академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.
2. Сопова, Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога / Д. Сопова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: Педагогічні науки). – 2018. – 3-4 (56-57). – с. 52-56.
3. Андросчук Г. Авторське право і апропріація у мистецтві: межі доступного / Г. Андросчук // Інтелектуальна власність. – К., 2007. – № 4. – с. 13-20.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. – Ст. 380.

*Дорошко В. А.,
канд. мед. наук, доцент кафедри патологічної фізіології
Буковинський державний медичний університет*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Усе частіше в освітянській спільноті доводиться чути термін «**academic integrity**» або ж «академічна доброчесність». В перекладі іменник integrity означає «**довершеність, повнота, цілісність**». У поєднанні з прикметником academic отримуємо ознаку належності до школи чи університету, процесів навчання та мислення.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. [1, с. 380]

Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [2, с. 169].

Академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- **академічний плагіат**– оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;
- **фабрикація**– фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;
- **обман**– надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- **списування**– використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- **хабарництво**– надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

У нашій країні суспільство починає сприймати академічну доброчесність у формуванні морально-етичної компетентності майбутніх педагогів як освітнє правило, що не суперечить Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016). Академічна доброчесність наголошує на коректному цитуванні, посиланні на літературні джерела, наданні вірної інформації про результати дослідження під час написання наукових робіт, повазі до праці своїх попередників-науковців. Академічна доброчесність має безпосередній вплив на якість вищої освіти, бо зосереджує в собі багато морально-етичних якостей особистості, які зумовлюють поведінку абсолютно всіх учасників освітнього процесу [3, 167 с.].

Начебто нічого складного. Але чомусь проблема академічної недоброчесності є актуальною для української освіти. Більшість учасників

навчального процесу визнають, що прояви нечесності й корупції мають місце, але визнавати їх системними проблемами адміністрації ЗВО не готові. Основною причиною, безумовно, є необізнаність нашої молоді, хибне розуміння цінностей.

Тільки викоринивши поняття «списування», «плагіат» тощо, ми станемо справжніми європейцями й зможемо повторити успіх передових країн. Студенти мають навчатися чесно не через боязнь бути пійманим викладачем. Щонайменше має бути соромно перед своїми колегами, які сумлінно готувалися й виконують своє завдання чесно. А ще більшим мотивом мають бути індивідуальні знання та навички, які можна здобути лише шляхом системної освіти без будь-яких посилок на плагіат.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);

- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання. [1, с. 380]

Навчальні заклади у правовідносинах зі здобувачами вищої освіти мають право діяти виключно в рамках правових норм щодо відповідальності встановлених законом. В даний час, можна відверто сказати, що регулювання питань відповідальності в освіті характеризується «прогальністю» і недостатньою регламентацією. Законодавець не проводить системної роботи із формування правового інституту відповідальності за порушення законодавства в сфері освіти [4, с. 9]

Поряд із позитивними моментами спроби запровадження та поширення інституту «академічної відповідальності» варто вказати на окремі нормативні недоліки, що стають перепонами успішного розвитку таких процесів, ними є відсутність усталених чи нових закріплених Законом дефініцій, зокрема «академічна відповідальність», «академічний примус», «заходи академічної відповідальності», «підстави академічної відповідальності», «академічне стягнення», «академічна нечесність», «види академічної відповідальності», «академічний проступок», «склад академічного проступку», «суб'єкт академічної відповідальності», «академічна правосуб'єктність» тощо [5, с. 194].

Дотримання принципів академічної доброчесності постає як неодмінна умова не тільки підвищення якості освіти, а сфокусована на формування ціннісних орієнтацій громадян взагалі.

Таким чином, зміцнення академічної доброчесності має бути пріоритетом, а ігнорування принципів академічної доброчесності може створити середовище, яке сприяє інтелектуальному і творчому занепадові, низькоякісному навчанню, і стимулює амбівалентність, що може зробити корупційну практику нормою в інших сферах життя.

Україна стоїть лише на початку шляху з приведення освітньої і наукової галузі до стандартів Європейського Союзу. Попереду ще багато роботи з імплементації відповідних правових норм у українське законодавство.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). Верховна Рада України. 2018.
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
3. Bretag T., & Green M. The role of virtue ethics principles in academic integrity breach decision-making // Journal of Academic Ethics. – 2014. – № 12 (3). – P. 165– 177.
4. Рудик В. А., Хименко О. А. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2017. – № 1 (3). – С. 7-12.
5. Тицька Я. О. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. Підприємництво, господарство і право. – 2018. – № 11. – С. 192-195.

Єфремов С. В.,
канд. тех. наук, ст. наук. співроб.
доцент кафедри Технології дорожньо-будівельних матеріалів і хімії
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СТРАТЕГІЙ ВИКОРИНЕННЯ ПРОЯВІВ НЕСУМЛІННОСТІ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Викоринення плагіату у роботах студентів та здобувачів вчених ступенів кандидата та доктора наук – один з важливіших напрямків освітньої та наукової галузі. Як наголошувалось у колективній монографії «Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених» – недопустимою є ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення, студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, у наукових текстах перефразовують чужі думки та видають за власні без посилання на їх справжнього автора, коли метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеня [1, с. 8].

З фактами неправомірного використання освітніх та наукових здобутків без посилання на авторів, привласнення чужих результатів наукових досліджень і навчальних студентських робіт, робітники освітньої галузі стикаються кожного дня. Так при перевірці студентських курсових робіт з дисципліни «Виробнича база будівництва» з 23 робіт тільки 14 робіт, що складало 60,9 %, відповідали вимогам індивідуальних завдань і містили тексти, які можна було вважати оригінальними і автентичними. Решта робіт були повністю скопійовані з інших робіт або мали деякі елементи оригінальних розрахунків, а описова частина також була запозичена в інших роботах. І такі випадки непоодинокі, бо наведений факт стосувався тільки однієї академічної групи, та в інших групах спостерігалася аналогічна ситуація. І це є порушенням закону про вищу освіту України, а саме, що стосується академічного плагіату, який трактується, як – оприлюднення (частково або повністю) наукових

(творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [2, ч. 6, ст. 69, розд. XI].

Ще більше занепокоєння вітчизняних викладачів викликає дипломне проектування, де високими темпами поширюється компілювання студентських дипломних робіт на отримання ступеню магістра. При перевірці незалежними сторонніми викладачами дипломних робіт на передодні захисту (за два тижні) було виявлено від 35 % до 55 % тексту з раніше виконаних робіт, частина яких була відображена у публікаціях і на які не були вказані посилання. Це при тому, що фахівці перевіряли роботи, які вони ретельно читали і порівнювали з інформацією, яку вони мали. А деяка інформація була неврахована фахівцями, або їй не було приділено відповідну увагу і тому ці показники плагіату могли бути значно вищими.

У сучасну епоху цифрових технологій поширенню плагіату серед студентів сприяє Інтернет і це проблема всього світового суспільства. Це розрив, який зростає в епоху Інтернету, оскільки поняття інтелектуальної власності, авторського права та оригінальності зазнають нападу в нестримному обміні інформацією в Інтернеті, кажуть педагоги, які вивчають плагіат [3]. Викладачі вищих навчальних закладів одностайні в думці, що зі збільшенням необмеженого доступу до всесвітньої мережі, знижується поріг дозволених і зловживання авторськими правами. Але академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона безпосередньо впливає на те, яку молодь виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві [1, с. 12]. Невихованість студентів в дусі поваги і дотримання авторських прав призводить до появи нового покоління молодих вчених, які стають принциповими цинічними плагіаторами.

Окреме занепокоєння робітників галузі науки і вищої освіти викликають випадки: присвоєння наукових результатів; сумнівного співавторства; маніпулювання якістю інформації (недостовірність отриманих результатів); автоплагіату і самоцититування; недотримання етики цитування (взаємне цитування за домовленістю або цитування начальників для просування по кар'єрних сходах). Цим занепокоєні і правозахисники, на що наголошує Я. Тицька [4, с. 5].

Аналізуючи факти академічної не доброчесності, як наслідок етичної дезорієнтації особистості, необхідно відзначити загрозу таких наслідків:

- нанесення шкоди освітнього процесу;
- нанесення морального і економічного збитку плагіатору, а також можливість ризику його іміджу в разі викриття і судового розгляду;
- стагнація науки і зниження ініціативи студентів у науково-дослідних роботах;
- негативний вплив на виховні аспекти та мотивацію студентів;
- нераціональне використання часу викладачів, зниження поваги до них і вплив на їх морально-етичний стан;
- зниження престижу ЗВО і девальвація цінностей їх корпоративної культури;
- девальвація цінностей інтелектуальної власності.

Як висновки, що відносяться до боротьби з плагіатом можна використовувати такі заходи:

- посилення адміністративних санкцій;
- перевірка текстів на плагіат за допомогою програмного забезпечення;
- регулярна зміна індивідуальних завдань для виконання курсових, дипломних та інших студентських робіт;
- посилення громадянської позиції із залученням правоохоронних органів з активацією кримінальних заходів по відношенню до фізичних і юридичних осіб, а

також організацій, які займаються виконанням курсових, дипломних і псевдо наукових робіт;

- за допомогою ЗМІ створення атмосфери нетерпимості в студентському середовищі по відношенню до осіб, які були викриті у плагіаті;
- мотивування студентів до індивідуальної творчої роботи морально-етичними, матеріальними і фінансовими ресурсами;
- виховання поваги і дотримання авторських прав.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
2. Про вищу освіту: Закон України 01.07.2014 р. №1556-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 27.09.2018).
3. Plagiarism Lines Blur for Students in Digital Age. The New York Times. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2010/08/02/education/02cheat.html>.
4. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. / Я. О. Тицька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2018 – № 34.

*Запыхляк І. Б.,
д-р. екон. наук, професор кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Даляк Н. А.,
канд. екон. наук, асистент кафедри підприємництва та маркетингу
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Академічна доброчесність. Ці два слова, здається, ще стоять у черзі, щоб оселитись в активному словнику науковців незважаючи навіть на те, що ще у 2016 році стартував в Україні чотирирічний Проєкт сприяння академічній доброчесності, ініційований Американськими Радами з міжнародної освіти у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства США. То що ж несе в собі академічна доброчесність? Якою цінністю наповнене це словосполучення? Яке його значення і чому саме йому відводиться ціла 42 стаття Закону України «Про освіту»?

Європейські та новозеландські науковці Е. Льюїс, Т. Тротман, М. Фурнарі, К. Шепард визначають поняття «академічна доброчесність» як усвідомлення культури поведінки в академічному середовищі та вміння чесно діяти у ньому відповідно до встановлених етичних норм і поважати наукові здобутки колег [1]. Науковці Сіракузького університету (США) зазначають, що академічна доброчесність – це «чесна гра, гра без обману». Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як один з основних принципів освіти в Україні.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень [2].

Дотримання академічної доброчесності передбачає посилення на джерела інформації у випадках використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну науково-педагогічну, творчу діяльність. А також контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами, дотримання загальноприйнятих етичних норм, дотримання норм Конституції і законів України.

Порушенням академічної доброчесності вважається [2]:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;
- фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

Національне Агентство із забезпечення якості вищої освіти в Україні [3] розробило Кодекс академічної доброчесності, Декларацію про дотримання академічної доброчесності та рекомендації ЗВО щодо розвитку системи забезпечення академічної доброчесності. Все це для того, щоб усунути причини і фактори, які сприяють академічній недоброчесності (плагіату).

Академічна доброчесність – поняття, яке базується на шести простих і зрозумілих цінностях: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та відвага. Повага до власної думки починається з поваги до думок інших, а повага до власного тексту – з поваги до чужого. Чесність є базовою умовою побудови довіри між усіма причетними до освітнього процесу. А відвага є здатністю чинити доброчесно всупереч страху чи тиску та вимагати від себе того, чого очікуєш отримати від інших.

Та погана новина полягає в тому, що неприйнятно високий рівень нечесності став для нас нормою. Бо академічна доброчесність стосується не лише якості освіти. Вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти у країні, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО та яким є «секрет успіху» в суспільстві.

Оскільки багато з теперішніх здобувачів освіти скоро вийдуть на ринок праці і стануть майбутніми корпоративними керівниками, поліцейськими, політиками, журналістами, вчителями, батьками, – це не віщує нам нічого доброго. Бо чесність – це вміння заглянути далі особистої користі. І на сьогодні це вже не те, що можна мати, а те, що чим треба бути. Це найважливіше, чим треба бути за словами колишнього міністра освіти США Вільяма Беннетта (Книга чеснот [4]).

Методи забезпечення академічної доброчесності (SWOT-аналіз)

Підходи до розуміння природи плагіату та методи його протидії		
Плагіат як моральний проступок, з якого слідує відповідне покарання порушників	Плагіат як інституційна прогалина, з якої випливає необхідність розробки чітких правил і політики протидії плагіату	Плагіат як органічна складова освітнього процесу в частині опрацювання літературних джерел, яка реалізується через навчання і дослідження
<i>Сильні сторони і можливості</i>		
Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке є незалежним постійно діючим колегіальним органом і метою створення якого передбачено стати	Використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату на основі чітких правил і політики щодо його використання.	Дослідження внутрішніх причин та сучасних освітніх практик у сфері боротьби з плагіатом для вироблення на цій основі відповідних політик, інструкцій, керівництв, популяризація

каталізатором позитивних змін у вищій освіті та формування культури її якості	Розробка та імплементація ЗВО інституційних політик запобігання і боротьби з плагіатом	культури боротьби з плагіатом, у тому числі через навчання студентів академічному письму
<i>Слабкі сторони і загрози</i>		
Виконання письмових документів у ході навчання студентів іншою особою на замовлення, що часто важко довести, є загрозою для академічних стандартів Обмежений діапазон штрафів і санкцій за плагіат Часто несправедливість і суперечливість рішень відносно покарання за академічну нечесність	Не всі університети мають прозорі й справедливі інституційні системи боротьби з плагіатом Обмеженість вільного доступу до статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату Фокусування уваги більшою мірою на післядипломній освіті (магістратура, аспірантура) та сфері наукових досліджень Відсутність уніфікованої політики та систем протидії плагіату у ЗВО в царині академічної поведінки	Відсутність в освітніх програмах університетів на рівні бакалаврату та магістратури навчальної компоненти з академічної доброчесності

Принципи чесної праці та навчання повинні стати невід’ємною складовою академічної науки і в українських закладах вищої освіти та передумовою для успішного розвитку суспільства. Академічна доброчесність повинна стати моральним ядром академічної культури, показником розвитку суспільства, так як це поняття є всеохоплюючим і стосується (в той же час) і внутрішньої культури кожної особистості. Термін цей потрібно популяризувати тому, що ми, якщо не передамо наступним поколінням чітко визначених стандартів правильного або неправильного, цінного або нецінного, гідного або негідного, доброчесного або не доброчесного, – то маємо розділити провину за подальший розвиток та забезпечення якості нашої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. К.: Міністерство освіти і науки України, 2018. – 33 с. –

Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

2. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2017. No 38–39. Ст. 380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Національне агентство із питань забезпечення якості вищої освіти. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua>.

4. Bennett William John (b. 1943) // Encyclopedia of Modern Christian Politics (2006 ed.) – Greenwood Publishing Group, 2006.

*Зульфїгаров А. О.,
канд. хім. наук, старший викладач
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»*

ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ТЕХНІЧНУ ТА ПРИРОДНИЧУ ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Створення та підтримка щирого інтересу у молодих людей до провадження власної наукової діяльності та активного розвитку інженерного аналітичного мислення є фундаментом розвитку держави та суспільства. В основі процесу формування власного ставлення до проблеми та самостійного пошуку шляхів її вирішення лежать базисні принципи академічної доброчесності [1], що описують постулати співпраці викладача та студента. Природнича та технічні галузі вищої освіти є своєрідним форпостом, оскільки вже на самому початку навчання створюється фактично безмежна можливість здобувачам освіти в прямому розумінні доторкнутися до оточуючого нас матеріального світу. Така тонка межа між «теорією» і «практикою» створює унікальну можливість побачити нові

горизонти задля вирішення існуючих технічних та технологічних питань і створенню нових, більш ефективних рішень. Крім того, відкриваються безкрайні простори дослідження в природничій галузі фундаментальної науки, де сховані незчисленні скарби оточуючого нас світу.

Метою керівника є поступове піднімання завіси на сцені навколишнього світу перед своїми учнями та максимально можливе сприяння розвитку їх зацікавленості. І тому на першому місці стоїть спілкування «викладач – студент» як з дорослими, рівними собі особистостями, що дає змогу отримати, як результат, взаємоповагу та довіру до слів один одного. Саме такі поняття як «чесність», «справедливість» та «довіра» лежать в основі подальшого сталого розвитку світового суспільства в цілому та закладу освіти зокрема [2]. Тому, вже починаючи з перших днів навчання важливим є виховання у студентів практичних навичок пошукової роботи в наукових роботах, технічній документації, документах інтелектуальної власності та загалом в джерелах інформації. Це дає змогу виховати у здобувачів освіти розуміння, що літературний пошук не є нудною та беззмістовною працею, а виявляється важливим і (найголовніше) цікавим процесом, що дає можливість не тільки ознайомитися з думками інших людей, а й сформувати власний погляд та найвірогідніше новий варіант реалізації. Саме таке природне зацікавлення і є найкращим стимулом, що на момент оформлення студентом власних доробок (не важливо у якому вигляді, курсової чи дипломної роботи, наукової дисертації або просто власної думки з життєвих питань) молода людина буде користуватися власною позицією та щиро усвідомлюватиме відсутність необхідності користуватися чужими думками. Останніми роками в Україні почастишали факти порушення норм академічної доброчесності [3] і з метою запобігання поширенню такого ганебного явища запроваджено використання різноманітних програмних комплексів, що дають змогу без втручання людського фактору визначати [4] та виключати з наукового середовища не доброчесних авторів. Використання контролю над відсутністю плагіату проводиться не тільки у високому науковому

співтоваристві, а й на даний момент впроваджено і при перевірці дипломних робіт(проектів) студентського рівня «магістр» та «бакалавр». Однак разом з впровадженням офіційних норм контролю необхідно запроваджувати і офіційні норми використання методів сприяння зацікавленості до аналітичної обробки інформації студентами. Тому одним з рішень щодо недопущення можливості виникнення фактів порушення принципів академічної доброчесності є розширення періоду виховання навичок літературного пошуку на весь період навчання студентів починаючи з початку освітнього процесу.

Ще одною стороною використання академічної доброчесності в навчальному процесі є сприяння згуртовування роботи здобувачів вищої освіти при вирішенні тих чи інших практичних проблем. Виховання поняття роботи в колективі, де є чіткі, загально озвучені правила організації навчального процесу та присутнє виключно прозоре та справедливе оцінювання роботи всього колективу та кожного з його учасників, буде створювати якнайкомфортнішу продуктивну атмосферу. Такі засади співпраці «викладач-студент» надають змогу максимально ефективно використовувати власний потенціал кожному з представників колективу та підвищити продуктивність навчального процесу в цілому. Враховуючи пряму залежність економіки будь-якої держави від результатів технічної науки, а також важливість вкладу в розвиток фундаментальної природничої науки для всього світу, не обмежуючись кордонами, саме імплементації засад академічної доброчесності дасть змогу вже невдовзі чекати на появи нових Корольових та Вернадських, Сікорських та Кондратюків, Патонів та Пулюїв.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Десять принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://konogonka.com/archives/2148>.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова –Київ; Таксон, 2016. –234 с.

3. Академічна доброчесність: практичний вимір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191>.

4. Технічна експертиза наукових праць на наявність академічного плагіату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slideshare.net/docshyt/ss-61313992>.

*Каращук Н. М.,
старший викладач кафедри телекомунікацій та радіотехніки
Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова*

*Сидорчук О. Л.,
канд. тех. наук, старший викладач кафедри телекомунікацій та радіотехніки
Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова*

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Оскільки академічна доброчесність має на меті забезпечити довіру до результатів навчання та наукових (творчих) досягнень, то учасники освітнього процесу повинні під час навчання та науково-педагогічної діяльності керуватися і дотримуватися сукупності етичних принципів та визначених законом правил [1]. Відповідно, не займатися академічним плагіатом, самоплагіатом, фабрикацією, фальсифікацією, списуванням, обманом, хабарництвом та необ'єктивним оцінюванням. В Україні, на сьогоднішній день, питання академічної доброчесності потребує уваги та є актуальним.

Так, наприклад, згідно з результатами засідання атестаційної колегії Міністерства освіти і науки (МОН) України через академічний плагіат, низький рівень дисертаційних досліджень та невідповідність паспорту наукової спеціальності, було скасовано рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів доктора та кандидата наук трьом здобувачам на

засіданні 26 лютого 2020 року [2]. Також Атестаційна колегія МОН відмовила двом спеціалізованим вченим радам у продовженні їхньої роботи у зв'язку з невідповідністю Положенню про спеціалізовану вчену раду, порушеннями академічної доброчесності та низькою якістю дисертаційних досліджень, які до цього захищались у таких спецрадах. Це спецради в Харківському національному медичному університеті Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України та Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури України [2]. Також можна наводити і інші приклади порушення академічної доброчесності.

Загалом це призводить до ще більшого занепаду вищої освіти, науки в Україні та знецінення їх у якості можливих подальших перспектив для працевлаштування у міжнародних компаніях [3].

Можна вказати перелік причин та проблем, які призводять до вищевказаних інцидентів. Проте першочерговим та основним є морально етичні принципи особистості: «Кожен повинен почати з себе», оскільки кожен має право прийняти рішення сам за себе. За умови дотримання вимог академічної доброчесності можливо досягти високої якості освіти та науки. Для отримання позитивних результатів з питань академічної доброчесності можна брати приклад досвіду країн Європейського Союзу, які йдуть на зустріч та співпрацюють [4].

Зокрема, це дозволить з часом залишитись на освітньо-науковій сфері творчим, талановитим спеціалістам за своїми напрямками діяльності, які здатні генерувати нові ідеї та їх впроваджувати не зважаючи на соціально-економічне становище в Україні. Це стане гарним прикладом для майбутніх поколінь.

Слід відмітити важливість думки заступника Міністра освіти і науки України з приводу академічної доброчесності, який має повноваження відповідно до посади, робити зміни та зрушення з цього питання: «Дуже важливо, коли професійна спільнота не мовчить, а називає порушення порушенням, плагіат – плагіатом, імітацію науки – імітацією. Лише тоді, коли самі науковці стоять на стороні високих

наукових стандартів, ми маємо можливість прийняти остаточне рішення. Тому ми дуже вдячні усім, хто не мовчить та не мириться з імітацією у своїй науковій дисципліні» [2].

Дійсно, після революції гідності та заради шани пам'яті загиблих в зоні антитерористичної операції (АТО) та операції об'єднаних сил (ООС) на сході України, актуальною вимогою часу є дотримання норм професійної та суспільної моралі для кожного громадянина не залежно від його статусу та соціального становища. Особливо це стосується учасників освітнього процесу, які формують свідомість майбутніх поколінь. І нехай на законодавчому рівні розгляд та рішення цього питання потребує вивчення та часу, то на морально-етичному, просто дотримання фундаментальних цінностей таких як відданість, чесність, правда, довіра, прозорість, повага [5]. Відвага відстоювати ці цінності, відповідальність, мужність боротися за них є абсолютно в кожному, просто це необхідно усвідомити.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, стаття 42, ст.380). – Режим доступу: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html> (дата звернення 27.02.2020).

2. Через плагіат та низьку якість досліджень атестаційна колегія МОН скасувала три наукові ступені доктора та кандидата наук. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/cherez-plagiat-ta-nizku-yakist-doslidzhen-atestacijna-kolegiya-mon-skasuvala-3-naukovi-stupeni-doktora-ta-kandidata-nauk>. (дата звернення 27.02.2020).

3. Яровенко Г. М. Академічна доброчесність: проблеми її імплементації у наукове та навчальне середовище українських вищих навчальних закладів // Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 5 – 17.11.2018). – Варшава, 2018. – 277 с.

4. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 27.02.2020).

5. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

Кнізавко О. В.,
д-р. мед. наук, доцент кафедри урології, нефрології та андрології ім. А.Г.Подре́за,
головний науковий співробітник Проблемної лабораторії андрології та
репродукції людини
Харківський національний медичний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ГЛОБАЛЬНИХ ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ ТА ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ.

Найбагатша людина світу, засновник компанії Microsoft, Білл Гейтс на початку цього тисячоліття у 2000 році казав: «Фірма або бізнес, що не матимуть власного сайту до 2020 року, зреченні на вимирання». Сучасна диджиталізація світу навіть пришвидшила цей процес. Для кожної структури бізнесу, влади, освіти, медицини обов'язковим стало не тільки створення власного сайту, але й його постійне оновлення та просування у глобальних пошукових системах, для заняття топових (в першій десятці) місць. В сфері бізнесу та надання послуг працює ринок конкуренції, коли на цих сайтах нахваляють саме цю установу та прописують її послуги чи товари відповідно до пошукових запитів. Оскільки інформація про подібний товар чи послугу має однотипний характер, з'явилися навіть професії

копірайтерів та SEO маркетологів, що роблять буцім-то типову інформацію унікальним контекстом.

З установами освіти та науки України трохи важче. Створені переважно у час СРСР з однаковими програмами навчання ми маємо майже 15 медичних вишів з майже однаковими програмами підготовки студентів, що за 25 років майже не змінюються. Для видобування кар'єри освітянина чи науковця спеціаліст повинен пройти декілька формальних кроків: написання дисертації, статей, методичних вказівок тощо. З одного боку всебічна павутина – інтернет дає нам змогу максимально швидко отримати дані про існуючий стан наукової проблеми, розробки наших закордонних колег, з іншого боку, дає спокусу «привласнити» деякі ідеї, дослідження чи просто опис якоїсь проблеми, іноді просто переклавши українською мовою. Тут важливо розрізнити компіляцію робіт наших колег з посиланням на їх опубліковані наукові праці для створення обзорних робіт чи огляду літератури, як глави власного наукового дисертаційного дослідження, що є не тільки припустимим, але й рекомендованим, та банальне перекладання статей без посилання на авторів і видавання їх за свої праці, що є плагіатом та крадіжкою інтелектуальної власності.

На цей час багатьма університетами створені та підключені до національної системи «антіплагіат» електронні бібліотеки, репозитарії, що дозволяє знизити кількість не оригінальних праць. В той же час прагнення до створення формалізованих праць за типовими програмами ведуть до звуження академічного пошуку та втрати оригінальності дослідження.

Ще складніші медичні дослідження, бо окрім наукового підходу та статистичної обробки вони мають багато етичних та психологічних відмінностей. Мабуть саме тому в аспірантуру на медичну спеціальність йде молодий науковець тільки після 3 років попрацювавши в практичній медицині. Цей термін дозволяє майбутнім вченим зрозуміти справжню медицину та лікарську справу, навчитися контактувати з пацієнтами та усвідомити чи буде його майбутнє наукове

дослідження справді в нагоді сучасній медичній науці. Дуже важливим є контакт медичного науковця з пацієнтом, його обстеження та лікування за якимось новими методиками. Коли ми захворюємо і стаємо пацієнтами, ми бажаємо бути вилікованими якнайскоріше, відповідно до сучасних протоколів дослідження, котрі пацієнти завдяки пошуковим запитам та його величності Google, узнають за хвилину пройшовши від кабінету УЗД до кабінеті лікаря-науковця. Потрібно мати не аби який хист, щоб аргументовано вмовити пацієнта підписати згоду та погодитися прийняти участь в дослідженні за якимось новими методами дослідження чи лікування. Саме тому для науковця стає першочерговою задачею пошук інформації про стан проблеми та існуючі методи її вирішення в інтернеті, щоб не вигадувати велосипед, проводячи непотрібні дослідження на живих людях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
2. «The Fundamental Values of Academic Integrity», издание второе. Международный центр академической добротности. Ред. Тедди Фишман. Университет Клемсон. 1999 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>.
3. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді / Ю. Ю. Калиновський // Гілея: науковий вісник. – Київ, 2012. – Вип. 63, No 8. – С. 477–482.

Коваленко І. В.,
канд. хім. наук, доцент кафедри загальної та неорганічної хімії
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Питання забезпечення академічної доброчесності останнім часом привертають підвищену увагу науковців та освітян не лише в Україні, але й у всьому світі. Розвиток сучасних технологій не лише значно розширює можливості для досліджень у всіх сферах. Він також розширив можливості для плагіату, фабрикації, фальсифікації, інших порушень академічної етики. У зв'язку з цим, актуальним є створення нормативної бази, яка має посилити відповідальність за порушення академічної доброчесності. Важливим є формування академічної спільноти, що потребує навчання освітян, науковців, студентів, у тому числі їх ознайомлення як з новим українським законодавством, так і з практиками, які вже багато років застосовують провідні університети та наукові установи світу і які вже довели свою ефективність.

Українські університети лише нещодавно почали замислюватися над тим, що багаторічна неувага до академічної доброчесності породила масу недоброчесних академічних явищ. Плагіат і списування у студентських роботах і менш масовий, але все одно неприпустимо значний плагіат у підручниках і дисертаціях викладачів є найочевиднішим проявом академічної недоброчесності в українських умовах. Серед наслідків – проблеми із підвищенням якості академічного письма до рівня підготовки статей для престижних іноземних журналів з суспільних і гуманітарних наук, низький реальний статус студентських письмових робіт [1, с. 4] .

Для сучасної освітянської спільноти термін «академічна доброчесність» складається з двох слів – «академічна» (academic) та «доброчесність» (integrity), що перекладається як «порядність», «цілісність», «моральна чистота». В основу

класичного визначення терміну «академічна доброчесність» закладено головні етичні якості майбутніх професіоналів – сумління, відповідальність, сміливість, справедливість, повага, порядність, довіра та мужність.

Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту» [2, с. 3]: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає наступні принципи: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Основним видом порушень академічної доброчесності є академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» (частина 4 статті 42 Закону України «Про освіту»). Існує багато різних визначень академічного плагіату, але спільним для всіх визначень є приписування собі результатів, отриманих іншими особами.

Слушні рекомендації щодо впровадження етичного кодексу викладені в роботі Є. Стадного [3]. Пропонується кілька заходів, які можуть підвищити увагу до дотримання норм академічної доброчесності, зафіксованих в університетському кодексі: активно залучати студентів до розробки та впровадження політики й правил академічної доброчесності в університеті, а також у навчанні інших

студентів, що спонукає студентів брати на себе відповідальність за власну поведінку. Сприяти співпраці студентів та викладів задля зменшення нечесної поведінки студентів; періодично обговорювати на різних рівнях (від академічної групи і кафедри до вченої ради і ректорату) стан запровадження етичних академічних норм у щоденному житті університету. Кодекс та етика мають «звучати» у розмовах; включити інформацію про принципи забезпечення академічної доброчесності до програм підготовки аспірантів і докторантів; розробити, впроваджувати й оновлювати навчальні курси або модулі з академічної доброчесності для студентів і програм підвищення кваліфікації викладачів; проводити за участі ініціативних груп студентів та викладачів популяризаційні та роз'яснювальні зустрічі зі студентами, аби пояснити місію та функції кодексу етики; включати коротку інформацію про неприпустимість плагіату і можливі санкції за нього до методичних матеріалів з навчальних дисциплін; створити окремий розділ на веб-сайті університету із матеріалами про академічну доброчесність, етичним кодексом, джерелами, контактами осіб, до яких можна звернутися у разі виникнення питань, публікацією рішень етичної комісії (із дотриманням анонімності).

Висновки. Оновити систему вищої освіти можна за умови активної участі студентів у проведенні реформ, пропозиціях способів вдосконалення освітнього процесу. У багатьох закладах вищої освіти України вже існують «Етичні кодекси», які прописують принципи академічної доброчесності на законодавчому рівні. Наступним кроком для відновлення академічної культури нашої країни буде створення етичних комісій, які чітко регламентуватимуть санкції та покарання за недотримання етичних норм в освітньому та науковому середовищі. Зважаючи на збільшення випадків порушення етичних норм у закладах вищої освіти, доречним буде спрямувати подальші наукові дослідження у напрямі вивчення особливостей розвитку академічної доброчесності як складової професійної підготовки майбутніх фахівців.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності; за ред. В. Бахрушин, Є. Ніколаєв – Київ; 2019. – 41 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wpcontent/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf.
2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
3. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських ВНЗ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/resursy/rekomendatsiyi-shhodo-vprovadzhennya-etychnyh-kodeksiv-v-ukrayinskyhvyshhyh-navchalnyh-zakladah/>.

Котузаки О. М.,
канд. тех. наук., доцент кафедри технології хліба,
кондитерських макаронних виробів і харчоконцентратів
Одеська національна академія харчових технологій

ПЛАГІАТ ЯК ПРОЯВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕЧЕСНОСТІ

Розвиток сучасних технологій не лише значно розширює можливості для досліджень у всіх сферах діяльності, а й сприяє прояву таких порушень академічної етики як плагіат, фабрикації, фальсифікації тощо. Тому питання забезпечення академічної доброчесності, останнім часом, привертає підвищену увагу науковців та освітян не лише в Україні, але й у всьому світі [1, с.4]. Порушенням принципів академічної доброчесності є ряд некоректних дій з боку будь-якого учасника науково-освітнього процесу. Окремого аналізу заслуговує такий прояв академічної нечесності як плагіат, який може приймати різні форми, такі як використання чужої

роботи або її частин без вказівки джерела та чужих ідей і подання їх, як своїх власних. Проблема несумлінного написання наукових робіт існує в усьому світі, відповідно, створюються різні програми для поліпшення якості освіти, нормативні акти, закони, які б унеможливили плагіат і подібні речі. В Україні, як відповідь на дані злободенні науково-освітні та соціальні проблеми, була сформована ініціативна група «Діссергейт», яка об'єднує вчених, викладачів ЗВО, наукових співробітників НАН України і прагне доступними їй формами й методами громадського контролю протидіювати плагіату як прояву системної соціально-науково-освітньої хвороби [2]. Триває активна робота над створенням Національного репозитарію академічних текстів – ефективного інструмента виявлення плагіату та ресурсом для обміну інформацією між науковцями, база якого буде допоміжним засобом для експертизи академічних текстів на запозичення [3].

Заклади вищої освіти, звичайно, повинні піклуватися про свій імідж в академічній сфері та в суспільстві, не допускати випадків плагіату тому вони повинні все менш толерантно ставитися до академічного шахрайства, яким є плагіат, і все більш ретельно – до його моніторингу. Так, основним пріоритетом діяльності Одеської національної академії харчових технологій, яка є визнаним в Україні і за кордоном сучасним інноваційним науково-навчальним центром підготовки висококваліфікованих кадрів для підприємств харчової та переробної промисловості, є дотримання академічної доброчесності. Результатом цього стало прийняття «Положення про перевірку наукових робіт на наявність плагіату», яке розроблено з метою запобігання плагіату в наукових, навчально-методичних та навчальних працях науково-педагогічних, наукових та інших працівників академії, докторантів, аспірантів та студентів. Зазначене Положення визначає заходи щодо виявлення та відповідальність за академічний плагіат, способи стосовно його запобігання. Крім того в даному Положенні надане посилання на сервіс Антиплагіатної Інтернет Системи StrikePlagiarism.com з перевірки наукових праць

на наявність плагіату. Утвердження принципів академічної доброчесності є доволі непростим процесом, який передбачає не лише окреслення, фіксацію, але й свідоме та вільне прийняття цих принципів усіма членами академічної спільноти [4, с.19].

Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. У цьому плані слід визнати, що дотримання принципів академічної доброчесності безпосередньо впливає на те, яку молодь виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в закладі та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно [5]. Важливим мотиваційним чинником для студента повинен бути викладач, який зобов'язаний стати прикладом для нього як професіонал, тому що цілі викладання, навчання і наукової діяльності можуть бути досягнуті тільки в тому середовищі, де дотримуються і підтримуються стандарти етики. Адже покоління студентів, які вирости на плагіаті в наукових виданнях, сприймають привласнення чужого, як норму життя і поведінки й згодом втілюють це в формах життєвої, професійної і соціальної поведінки, що призводить до банкрутства всіх національно-державних і громадських інститутів, деградації економіки. І, якщо в подальшому такий студент, вирішить стати вченим, то це обернеться неминучим крахом науки і освіти [2]. На думку студентів [6], для подолання вище зазначених проблем викладач може і повинен допомогти студенту розкрити свій творчий потенціал, визначити перспективи його внутрішнього зростання. Орієнтуючись на особистість студента, можна пропонувати різні індивідуальні завдання, теми повідомлень, доповідей, види творчих робіт, дати можливість студентам самим розробляти один для одного завдання різного ступеня складності. Студент повинен відчувати, що робить щось незвичайне, щось таке, чого не робив до нього ніхто. Тоді він і сам буде відчувати себе особливим. Крім того, зацікавленість і участь викладача в заданій їм роботі

також часто мотивує студента. Це відбувається тому, що механічні відносини за формулою «я вам задав, а ви виконуйте» замінюються взаємним співробітництвом і, відповідно, формуванням у студента дружнього й шанобливого ставлення до викладача. І, як наслідок, зі збільшенням вимог до робіт та підвищенням мотивації збільшиться якість досліджень, а відповідно, і освітній рівень студентів [6].

Вочевидь, плагіат є актуальною проблемою і серйозним порушенням принципів академічної доброчесності, яка є свого роду моральним кодексом для викладачів, студентів, дослідників, адже відсутність плагіату в публікаціях – це повага до дослідників, які здійснювали наукові роботи до нас і це показник професіоналізму. Віра в доброчесність наукової роботи – має бути основою академічного життя.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf (дата звернення 19.02.2020)

2. Шестакова Э. Обыкновенная история, или плагиат как проявление социальной власти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4835&level1=main&level2=articles> (дата звернення 20.02.2020).

3. Реформа освіти та науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (дата звернення 21.02.2020).

4. Сорокіна Н.Г., Артюхова А.Є., Дегтярьова А.Є. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

5. Крок за кроком до нової академічної культури (за результатами року роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/novyny/krokza-krokom-novoyi-akademichnoyi-kultury/> (дата звернення 21.02.2020).

6. Проблема плагиата: слово студенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/ru/problema-plagiata-slovo-studentu/> (дата звернення 22.02.2020).

*Красницький І. В.,
канд. юрид. наук, доцент, декан юридичного факультету
Львівський державний університет внутрішніх справ*

КОМПЛЯЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Забезпечення академічної доброчесності – актуальна вимога часу, яка має бути належно забезпечена для досягнення цілей освітньої та наукової діяльності.

Вагомим кроком у цьому процесі, беззаперечно, є спроба нормативного визначення підходів до розуміння та забезпечення академічної доброчесності. Йдеться про закріплення поняття академічної доброчесності та основних вимог щодо її дотримання у ст. 42 Закону України «Про освіту» [1].

МОН України офіційно визнало, що одним із факторів, що спричиняє кризу академічної доброчесності в Україні, є відсутність «законодавчо встановлених вимог і усталених процедур оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності академічного плагиату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності» [2].

Проте є підстави вважати, що діяльність із забезпечення академічної доброчесності досі не має комплексного характеру. Так, Закон України «Про освіту» має свою, чітко окреслену сферу регулювання. У абз. 3 його преамбули зазначено, що «цей Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти». Відтак, постає питання: чи обґрунтованим є беззаперечне поширення положень ст. 42 цього Закону на інші відносини, наприклад, на наукову діяльність, що здійснюється поза сферою освіти? Відповідь на це питання неоднозначна.

Натомість, у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3] про доброчесність (можливо не «академічну», а, наприклад, «наукову») взагалі не згадується. У п. 2 ч. 3 ст. 5 цього Закону зафіксовано лише, що вчений під час провадження наукової, науково-технічної, науково-організаційної та науково-педагогічної діяльності зобов'язаний: «додержуватися етичних норм наукового співтовариства, неухильно дотримуватися норм права інтелектуальної власності».

Не заглиблюючись у проблему, очевидно, що дотримання доброчесності та дотримання етичних норм і приписів права інтелектуальної власності не одне й те ж.

Окрім цього, попри нормативне визначення поняття академічної доброчесності, дискусійними є підходи до виділення форм її порушення, а тим більше – до критеріїв їх встановлення у низці випадків.

Саме така ситуація, як видається, має місце і щодо процесу, який в науці позначається терміном «компіляція» та під яким розуміють процес написання твору, наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел; твір або наукова праця, написаний у такий спосіб [4]. Питання про критерії самостійності дослідження у такому випадку є абсолютно оціночним.

У вже згадуваній ст. 42 Закону України «Про освіту», як одну з вимог до забезпечення академічної доброчесності, передбачено необхідність «посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей» [1].

Елементів компіляції, як видається, не можна повністю уникнути у більшості наукових праць, насамперед у наукових статтях, адже обов'язковою вимогою до таких праць є аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання порушеної проблеми.

Очевидно, що у випадку використання певного «чужого» матеріалу без посилання на джерела, з яких його запозичено, матиме місце плагіат, а відтак – грубе порушення академічної доброчесності.

Проте, як бути, якщо такі посилання в роботі зроблені, але «чужий» матеріал складає левову частку публікації?

Як видається, відповідь на це питання доволі складна, а питання про порушення академічної доброчесності повинно вирішуватися тоді у кожному конкретному випадку.

Насамперед, напевне, слід брати до уваги вид видання. Якщо йдеться про наукові довідники чи інші подібні джерела, то вони, по суті, завжди є «компіляцією». Проте, вважати їх створення порушенням академічної доброчесності було б, м'яко кажучи, дивно.

Дещо подібна ситуація може мати місце і в порівняльних (наприклад, порівняльно-правових) дослідженнях. У таких дослідженнях оминати «компіляції» достатньо складно. Сумнівно вважати компіляцією та порушенням академічної доброчесності, наприклад, ситуацію, коли автором у своїй праці подано положення з десятка нормативних актів, які регламентують подібне положення у зарубіжному законодавстві. Усе залежатиме, як видається, від цінності (оригінальності, науковості) висновків, які зроблені автором. Якщо автор зробить висновок про «потрібність подальших більш глибоких досліджень» – це одне, якщо сформулює

авторське бачення найбільш ефективного врегулювання відповідного положення – абсолютно інше.

Та й взагалі, щодо цитування нормативних та судових актів, слід погодитися з Р. Б. Шишкою, що з огляду на положення Цивільного кодексу України, цитування текстів нормативних актів, цитування рішень судів та інших органів державної влади не можуть вважатися плагіатом, а відтак звинувачення у таких випадках у плагіаті є безпідставними, на що варто зважати в системах «Антиплагіат» [5].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що компіляція завжди є плагіатом, а відтак порушенням академічної доброчесності, у випадку запозичення матеріалів з інших джерел без відповідних посилань на них.

За наявності таких посилань варто ставити питання швидше про рівень «науковості» відповідної праці. Критерієм у такому випадку, як видається, мають виступати вид видання та «якість» відповідної праці, що визначається цінністю (оригінальністю) отриманих автором результатів у процесі опрацювання «компільованих» матеріалів. І робити такий висновок повинна не комп'ютерна програма за формальними показниками, а власне фахівці з відповідної проблематики (редколегії відповідних видань, рецензенти тощо). А це, своєю чергою, потребує обговорення та вирішення більш істотної проблеми: чи є «неякісна» у науковому плані публікація порушенням академічної доброчесності?

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 1556-VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.03.2020).

2. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: лист МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18> (дата звернення: 05.03.2020).

3. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 05.03.2020).

4. Компіляція // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Компіляція> (дата звернення: 05.03.2020).

5. Шишка Р.Б. Плагіат та його прояви і небезпеки / Р. Б. Шишка // Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 170–176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2014_4_41__ (дата звернення: 05.03.2020).

Крячкова Л. В.,
*д-р. мед. наук, доцент, професор кафедри соціальної медицини, громадського
здоров'я та управління охороною здоров'я
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»*

ЗНАЧЕННЯ АТМОСФЕРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СПІВРОБІТНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виклики сталого розвитку закладів вищої медичної освіти в сучасних умовах вимагають створення атмосфери академічної доброчесності серед співробітників педагогічного колективу. Важливим засобом інституціоналізації академічної доброчесності є її введення у державну освітню систему через низку відповідних Законів України, представлення у нормативних документах, що регламентують діяльність вищого навчального закладу [1, с. 9] і створення відповідної атмосфери на рівні установи та її низових ланок – кафедр.

В Україні існує низка проблем щодо впровадження принципів академічної доброчесності, серед яких відсутність традиції належного цитування, академічний плагіат в письмових роботах, доповідях тощо [1, с. 1-2].

Системний підхід боротьби з проблемою, на думку медика, вимагає всебічного підходу для впливу на усі ланки «патогенезу недоброчесності». Серед ланок впливу виділяють різні шаблі, серед яких рівень системи освіти в цілому, рівень вищих навчальних закладів, рівень взаємовідносин зі стейкхолдерами вищої освіти [2, с. 22-24], кафедральний організаційний рівень, рівень трудових та міжособистісних відносин викладачів і студентів.

Серед ланок впливу хочеться зупинитися на організаційному рівні запровадження культури академічної доброчесності, на ролі окремого викладача та його трудових відносинах. На думку Т. Добко та В. Турчиновського «Для прориву Україні потрібна нова якість взаємодії між людьми. Наш головний капітал для майбутнього – це креативні люди з їхнім інтелектом, винахідливістю, мотивацією і творчими здібностями» [2, с. 38].

У закладі вищої освіти працюють науково-педагогічні працівники з різними цілями та попереднім досвідом, особистісними якостями. Хтось готовий дотримуватися принципів академічної доброчесності і вимагати цього від колег. Хтось не готовий і не розуміє значення академічної доброчесності, шукає шляхів полегшення своєї освітньої та наукової діяльності [3, с. 25], інколи маскується, навіть «паразитує» на роботі свого більш сумлінного колеги.

Однією з основ формування доброчесного академічного середовища є розуміння всіма членами колективу необхідності дотримання принципів академічної доброчесності, як фактору успішності трудової діяльності та запоруки конкурентоздатності фахівців.

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права [4, с. 1]. Однак якщо йде мова про методичні розробки до проведення

семінарів, практичних занять тощо, на які не оформлюються свідоцтва про авторські права, як дотримуватися принципів академічної доброчесності колегам у цьому випадку? Кожному створювати свій авторський пакет методичного забезпечення? Але на кафедрах завжди працюють більш досвідчені спеціалісти які повинні бути провайдерами нових підходів до викладання дисципліни. Оформлювати авторські права не пакети методичного забезпечення, пакети задач? В умовах Українських реалій отримання авторського свідоцтва на твір є забюрократизованою справою, процедурою, що вимагає спрощення.

Виходом є створення навчальних посібників відповідного профілю, процедура їх перевірки на плагіат та затвердження на засіданнях Вчених рад вищих навчальних закладів. Подібна практика існує у більшості закладів вищої освіти України. Але поточні зміни до програм та планів навчання часто вимагають оновлення методичного забезпечення. Як тоді діяти?

У такому випадку колегам потрібно поважати працю співробітників, які беруть на себе відповідальність та ініціативу. Якщо використовуються лекційні матеріали, задачі, тести та інші напрацювання автора, в рамках дотримання культури академічної доброчесності колеги повинні посилатися на використані джерела, на розробки інших фахівців.

На жаль, в Українських колективах, в яких працює багато спеціалістів, що пройшли свій основний трудовий шлях на теренах ще радянських колективів, іноді відсутня індивідуальна відповідальність за використання чужої інтелектуальної власності. Вони не сприймають, а іноді й ображаються через необхідність дотримуватися процедури посилання на використані джерела, якщо автор колега, член власного трудового колективу. Виходом з таких ситуацій має бути, як особистісна, так і колективна відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності при наявності у закладі вищої освіти відповідної корпоративної культури.

У вищому навчальному закладі будь-якого профілю, в тому числі й медичного, повинна існувати ефективна система контролю за дотриманням академічної доброчесності при проведенні освітньої та наукової діяльності, що має бути підкріплене корпоративними колегіальними етичними відносинами у середині кафедральних колективів. У адміністрації закладу повинен бути оперативний зворотний зв'язок із трудовими колективами, який дозволить оперативно реагувати на потенційні або скоєні порушення щодо академічної доброчесності.

На рівні закладу освіти, запорукою з підтримки принципів академічної доброчесності є кодекс академічної етики, що визначає загальну місію діяльності закладу, відтворює та захищає сформовані в ньому позитивні етичні традиції, підтримує цінності доброчесності колективу [3, с. 32].

Для виконання науково-освітніх процесів і досягнення відповідності освітньої послуги сучасному міжнародному рівню, кафедра має володіти інформаційним ресурсом у вигляді інтелектуальної власності, накопиченого досвіду та традицій кафедри. Документовані та недокументовані знання кафедри, що вміщують інтелектуальні та професійні напрацювання, внутрішній обмін інформацією з обов'язковим посиленням на першоджерела, підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу кафедри у напрямку дотримання міжнародних принципів академічної етики, є запорукою створення та підтримки атмосфери академічної доброчесності серед співробітників педагогічного колективу.

Отже, для успіху трудових кафедральних колективів на ниві якісної підготовки компетентних фахівців, управлінні освітнім процесом та науково-дослідною роботою необхідне створення і збирання знань, їх регулярна фіксація та систематизація на засадах дотримання культури академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з

організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. за заг. ред. Н.Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Проект сприяння академічної доброчесності в Україні – SAIUP за підтримки Посольства США. Упорядники Є. Ніколаєв та В. Бахрушин. К.: SAIUP, 2018. 41 с.
https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxq9/view.

4. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. К., 2018. 19 с.

*Кузеванова І. С.,
Асистент кафедри загальної та неорганічної хімії
Національний Технічний Університет України
Київський Політехнічний Інститут імені Ігоря Сікорського*

СУЧАСНА ІНТЕРПРИТАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

Академічна доброчесність це відносно нове поняття для навчально-наукового простору, але не нове в закладах освіти всіх типів акредитації. Дуже важливим і відповідальним є розуміння сутності академічної доброчесності та аспектів її застосування. Саме свідоме розуміння та застосування в повсякденному житті атмосфери академічної доброчесності, є запорукою сучасного, морально здорового та адекватного суспільства.

До основних порушень академічної доброчесності на сьогодні відносять академічний плагіат, само плагіат, фабрикація даних, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

За порушення академічної доброчесності для педагогічного, науково-педагогічного та наукового штату працівників може бути застосоване притягнення до відповідальності, а саме відмова у присудженні наукового ступеня, позбавлення вже присудженого ступеня чи присвоєного вченого звання, позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів. [1, С. 1-4]

Цікаві та сучасні інтерпретації академічної доброчесності висловила І. Дегтярьова. Вона досліджувала академічну доброчесність в вищій школі та поділила на чотири розділи:

- індивідуальний – це мається на увазі професійна етика кожної окремого представника учбових закладів, починаючи зі студента і завершуючи професорським складом;
- інституційний – доброчесність окремого вищого навчального закладу, в яких впроваджуються принципи доброчесності в навчальному процесі та в кадровій політиці;
- системного – на рівні міністерства освіти та науки, шляхом законодавчо – правової бази та її функціонування;
- колегіальне – в широкому сенсі академічному середовищі, об'єднання учасників навчальної та наукової діяльності [2. С. 168].

В Національному технічному університеті України Київський Політехнічний Інститут імені Ігоря Сікорського було прийнято кодекс честі, якій поширюється на всіх членів університетської спільноти. Основні положення кодексу визначають моральні принципи, норми етичної поведінки та формує комісію з етики та академічної чесності. [3. С. 12]

В.М. Гунчак та М. П. Чепиги висловили думку про впровадження в життя Кодексу викладача, ця думка відображає значну залежність від честі і професійної

гідності кожної особистості. Кодекс честі застосовують для створення орієнтирів для морального самоконтролю учасників науково освітнього процесу, що відповідає нормам сучасного правового суспільства [4. С. 7-13].

Отже, академічна доброчесність є цілісна система правил, норм, устроїв для якої характерне проявлення мужності, стійкості переконань, витрати особистого часу та простору кожної людини. З іншої сторони вміщує в себе етнічні норми та правила поведінки в освітньо-науковому просторі. Завдання університетів бути спроможними та прагнути протидіяти академічній нечесності на всіх рівнях, ззовні та зсередини.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова –Київ; Таксон, 2016. – 234 с. – с. 1-4.

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених; колект. Монографія/ Артюхов А.та ін.; за заг.ред. Н.Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І.О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 168 с.

3. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – К. : НТУУ «КПІ», 2015. – 12 с.

4. Петуніна О. О. Чи потрібен університету кодекс честі студента? / О. О. Петуніна // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2011. – No 30. – С. 7-13.

*Кузьмик У. Г.,
канд. тех. наук, доцент кафедри
технології молока і молочних продуктів
Національний університет харчових технологій*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Активний розвиток освіти, реформування, інновації, впровадження нових стандартів сприяють масовому явищу академічному плагіату і відповідно створюють передумови для посилення заходів та методів профілактики, протидії академічній недоброчесності в освітньому середовищі [1, с. 7]. Питання академічної доброчесності сьогодні активно досліджується та впроваджується в практику національної освіти в рамках міжнародного проекту сприяння академічній доброчесності у вищій освіті України (SAIUP), що здійснюється Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні [1, с. 8]. Проект спрямований на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів [2].

Академічний плагіат – навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у науковій публікації в паперовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора. Метою якого є виправдання витрачених бюджетних коштів або коштів замовника шляхом привласнення результатів чужої інтелектуальної праці [3, с. 7].

На сайті Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича представлена класифікація основних видів плагіату (рис.):

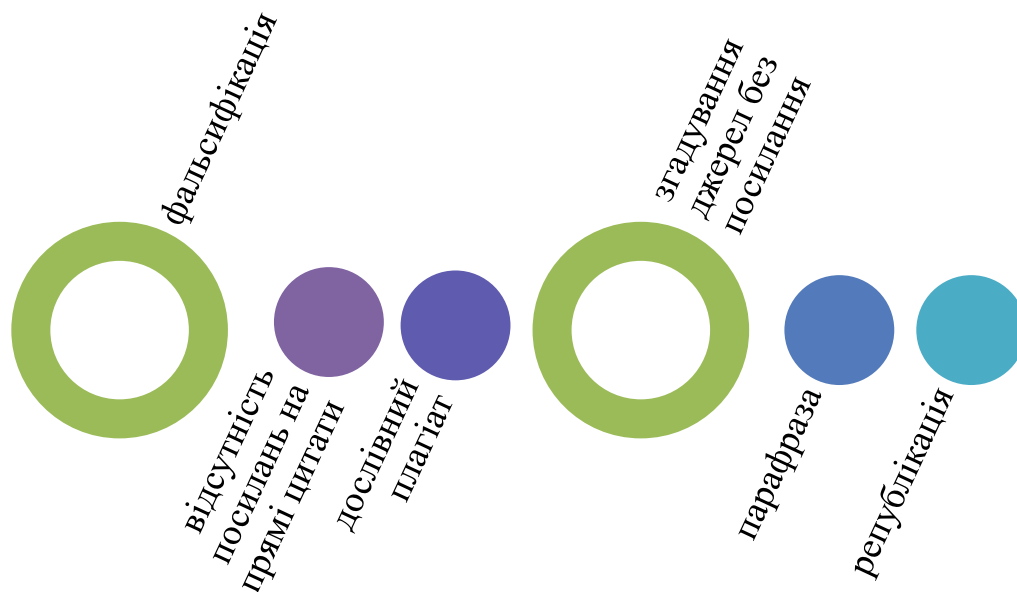

Рисунок – Види плагіату

Американський педагог та науковець Баррі Гілмор пропонує свою класифікацію плагіату (табл.) [4]:

Таблиця – Класифікація плагіату

НАВМИСНИЙ	НЕНАВМИСНИЙ
Списування одне в одного	Копіювання речення чи двох
Копіювання цілого есе	Надто тісна співпраця зі співавтором
Завантаження цілої роботи з Інтернету	Погані вміння перефразування
Компіляція тексту з різних джерел	Брати матеріали дослівно з підручника
Заміна слів у реченні	Включення джерел у список бібліографії, але без цитування їх у тексті роботи (спотворює науковий твір в контексті об'єктивності порівняння результатів досліджень та їх обговорення)

Виходячи з цього необхідно протидіяти поширенню причин виникнення плагіату. Одним із сучасних напрямів боротьби з академічним плагіатом є застосування комп'ютерних програм: AntiPlagiarism.NET, Advego Plagiatus, Cognitive Text Analyzer, Compare Suite, Double Content Finder (DC Finder), Etxt Антиплагиат, Plagiarism-Detector Personal, Turnitin, Viper, Unplag, Плагиата.NET [3, с. 11-12]. Використання яких запобігатиме академічному плагіату, формуватиме несприйняття академічної нечесності, виявлятиме академічний плагіат в наукових статтях, монографіях, дисертаціях, підручниках, навчальних виданнях. Таке запровадження є складовою системи внутрішнього забезпечення якості сучасної освіти та необхідне при правовому регулюванні за порушення академічної доброчесності [5].

В Україні питання щодо вирішення проблем з академічним плагіатом регулюються таким законами: міжнародними конвенціями, угодами і договорами [6-8]; нормами Конституції України (ч.1 ст. 41 гарантується кожному право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ч.2 ст. 54 громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової, технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом) [9]; Кримінальним кодексом ст. 176, 177, 229, 231 передбачено покарання у вигляді штрафу, конфіскації, позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3-х років, позбавлення волі від двох до п'яти років за незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних [10]; Кодекс Законів України «Про адміністративні правопорушення» ст. 51 передбачає відповідальність об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне

порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється Законом [11].

Отже, для надання впевненості та захисту науково-педагогічного складу вищої школи необхідно протидіяти академічному плагіату. Для цього необхідно: використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату та проведення семінарів з представниками компаній-розробників програм; експертне оцінювання; фінансування та просування національних, університетських репозитаріїв, які містять бази даних наукових текстів; сприяння розповсюдженню результатів досліджень наукової спільноти; створення інформаційних та методичних матеріалів, присвячених інформаційній грамотності та попередженню плагіату; прийняття спеціального закону, який би, конкретизував підстави та межі академічної відповідальності, з метою забезпечення принципів академічної чесності в сучасній освіті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності / В.А. Рудик, О.А. Хименко // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2017. – №1(3). – С. 7–12.

2. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-sprijannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>.

3. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А.Р.Вергун, Л.В.Савенкова, С.О.Чуканова; редколегія: В.С.Пашкова, О.В.Воскобойнікова-Гузєва, Я.Є.Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016.

4. Gilmore B. Plagiarism: A How-Not-to Guide for Students / B. Gilmore. – Portsmouth, NH: Hienemann, 2009. – 104 p.

5. Проблема академічної доброчесності на освітньому рівні України / А. П. Михалевич, О. П. Панченко, У. Г. Кузьмик // Міжнародна наукова-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки», 2019 р.: збірник тез. – Рівне, 2019 р. – С. 329.

6. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (дата набрання чинності для України: 25.10.95 р.) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_051.

7. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року (дата набуття чинності для України: 17.01.1994) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_052.

8. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року (приєднання до Договору від 20.09.2001, ВВР, 2002, N 2, ст.16) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

9. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР [із змінами і доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.

10. Кримінальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [із змінами і доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X IV [із змінами і доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.

Леонт'єва З. Р.,
канд. мед. наук, асистент кафедри фізичного виховання і спортивної медицини
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Я працюю викладачем у вищому медичному навчальному закладі. Моя робота – це моє життя. З дитинства знала, що обираючи майбутню професію, буду орієнтуватись не лише на фінансову користь і матеріальні переваги. Хотіла якнайбільше спілкуватись з людьми, допомагати їм, бачити радість і спокій в їх очах. Так я обрала медицину. Під впливом обставин стала не лише лікарем, а й викладачем, ПЕДАГОГОМ. Звісно, працюючи у вищому учбовому закладі, не можна не зіштовхнутися з проявами академічної доброчесності з боку як викладачів, так і студентів.

Питання академічної доброчесності нормативно розглянуто в законі України «Про освіту», стаття 42 [3].

Згідно з ним, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Відправною ланкою в усвідомленні важливості керуватися у своїй роботі морально-етичними нормами і визначеними законом правилами, стало прийняття Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні⁴² [9, ст. 12].

Згідно з нею, основні складові академічної доброчесності – чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність та підзвітність – чітко вказують нам, якими принципами необхідно керуватися у своїй роботі, щоб уникнути, в першу чергу, академічного шахрайства, корупційних діянь [5].

Необхідність змінити застарілу систему освіти з її принципами академічної нечесності, консерватизму, корупції, відсутністю довіри до якості навчання, безкарністю, наукового плагіату назріла давно. В університетах зростає нове покоління української еліти, яке в подальшому буде імплементувати у своє життя і роботу саме ті принципи, мораль і норми поведінки, які були закладені у їхню свідомість під час навчання [8, ст. 72-76].

Часто, потрапляючи в нове для себе середовище, ще інтелектуально незалежний студент – першокурсник дезорієнтується і деморалізується, коли бачить, що успіху у навчанні легше досягнути шляхом обману і корупції, ніж чесним навчанням і працею. І це бачення він переносить не лише у своє навчання, але й у своє подальше професійне життя [2, ст. 94, 8, ст. 72-76]. І в перспективі, в межах держави, це явище може серйозно вплинути на морально – етичні складові життя громадян.

Ще одним із проявів академічної недоброчесності є академічний плагіат [6, 10, ст. 228-232]. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіат визнається одним із порушень авторських та суміжних прав, суть якого полягає в оприлюдненні (опублікуванні), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [7, ст. 64]. Щодо самого терміно-поняття «академічний плагіат» слід зазначити, що, будучи різновидом плагіату як такого, він має деякі особливості. Його головною ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері.

Найважливішою ознакою академічного плагіату є присвоєння певного наукового результату особою, яка не має жодного відношення до його отримання. Найбільшою небезпекою академічного плагіату є те, що з часом він може увійти в норму поведінки студентів та науковців, які, використовуючи плоди роботи інших осіб, не завжди оцінюють це як порушення чи неетичну поведінку.

Це провокує народження нової генерації «псевдонауковців», які прагнучи досягнути певних висот, не керуються принципами академічної доброчесності,

присвоюють чужі досягнення, не маючи при цьому жодної інтелектуальної та наукової цінності [4, ст. 63]. Це проблема, яка розростаючись, територіально переходить від окремого вищого навчального закладу до країни в цілому.

Проблема академічної доброчесності в Україні – це питання, яке гостро стоїть на порядку денному. Необхідно відмітити, що держава та заклади освіти роблять усе необхідне, для того щоб імплементувати європейські цінності і принципи академічної доброчесності у навчальний, науковий процес. У багатьох університетах наявні так звані «кодекси честі» – Кодекс честі студента та Кодекс честі працівників або викладачів. Вони поширюються на усіх членів університетської спільноти і визначають моральні принципи, норми етичної поведінки, основні положення політики академічної чесності, дають інформацію про комісію з питань етики та академічної чесності [1, 5].

Проте наявність Кодексу честі не завжди гарантує дотримання норм академічної доброчесності усіма учасниками навчального процесу. Викладачі повинні відчувати свою відповідальність перед студентами. Перед тим, як вимагати у них знання, допомогти їм їх здобути. Оцінювати прозоро, об'єктивно, не розвивати корупцію. Вчити студентів думати, приймати свої рішення, стимулювати їх до наукової діяльності. В свою чергу, студенти повинні активно здобувати знання, не опираючись на знайомства чи корупційні схеми в отриманні оцінок.

Усі учасники навчального процесу повинні знати основні види академічної відповідальності, які встановлені Законом України «Про освіту». Відповідно до частини 5 статті 42, до основних видів академічної відповідальності науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників належать:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присудженні або позбавлення присудженого педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;

- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти;
- позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Для того, щоб імплементувати основні засади академічної доброчесності у систему вищої освіти, необхідно чітко розуміти, які фактори впливають на порушення морально-етичних норм і правил. З метою подолання проявів корупції, необхідно надати викладачам гідну заробітну плату, можливість кар'єрного зросту і чітке розуміння відповідальності у випадку порушення етичних норм. Надавати фінансування ГІДНИХ наукових досліджень, заохочувати вчених до написання наукових праць.

З перших курсів студентам слід прививати думки щодо необхідності отримання якісних знань, які в майбутньому обов'язково допоможуть їм досягти певних висот у професійній діяльності. Студенти повинні бути впевнені у завтрашньому дні, не розчаровуватись у своєму виборі.

Я вірю, що опираючись на позитивний приклад європейських держав, шляхом обміну досвідом ми зможемо подолати такий «виклик сучасності», як академічна недоброчесність у всіх ланках навчального і наукового життя.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гунчак В.М., Чепига М.П. Кодекс честі викладача як перешкода академічній нечесності і поблажливості / В.М. Гунчак, М.П. Чепига // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Ґжицького. – 2011. – Том 13. – №3(49). – С. 14-23.

2. Дойчик М. Академічна чесність: данина моді чи життєва необхідність / М. Дойчик // Посібник «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – К.; Таксон, 2016. – 234 ст. ст. 93-106.
3. Закон України «Про освіту»(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380).
4. Ковальова А. Проблеми академічного плагіату у цифровому просторі України Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – Число 21: Електронні інформаційні ресурси / Ред. кол. : Г.В. Боряк (відп. ред.), В.В. Томазов (заст. відп. ред.), І.Н. Войцехівська, М.Ф. Дмитрієнко, Г.В. Папакін, І.К. Хромова (відп. секр.). НАН України. Інститут історії України. – К. : Інститут історії України, 2013. – С. 61-71.2, с. 63.
5. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – К.:НТУУ «КПІ», 2015. – 12 с.
6. Мельниченко І. Прояви академічної нечесності / І. Мельниченко // Посібник «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ; Таксон, 2016. – 234 ст. ст. 107-120.
7. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
8. Ромакін В.В. Академічна мотивація студентів України та США / В.В. Ромакін // Наукові праці. Педагогіка. – 2013. – Т. 215. – Вип. 203. – С. 72-76.
9. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба / Т. Фініков // Посібник «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ; Таксон, 2016. – 234 ст. ст. 9-36.
10. Харитонova О. І. Академічний плагіат: поняття та наслідки виявлення відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» / О. І. Харитонova, Г. О. Ульянова // Часопис цивілістики. – 2014. – Вип. 17. – С. 228-232.

*Ліганенко М. Г.,
канд. тех. наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації
Одеська національна академія харчових технологій*

ВАРІАТИВНІСТЬ БЕЗКОШТОВНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРІВ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ

Українська освіта проходить процес трансформації від закритого функціонування до розвитку в глобальному конкурентному просторі. Проте досі відчувається низький рівень захисту прав інтелектуальної власності та низький рівень цифровізації освітніх процесів. З урахуванням сучасних тенденцій з фокусом на необхідність обміну дослідницьким матеріалом результатів наукових досліджень та науковим досвідом, виникає питання академічної доброчесності. Рівень свідомості науковця повинен бути настільки високим, щоб перевірка на плагіат відбувалась самостійно. Вибір програмного забезпечення досить великий. Цікавими пропозиціями здаються безкоштовні онлайн-версії, що наведені в табл.1.

Таблиця 1

Безкоштовні інтернет-ресурси для перевірки тексту на наявність плагіату

Plagiarisma	Режим доступу: www.plagiarisma.net . Універсальний ресурс, можливість завантажувати файли на 190 мовах. Реєстрація можлива через власний акаунт у Facebook. Обмеження на розмір текстів відсутні.
Plagtracker	Режим доступу: www.plagtracker.com . Перевіряє тексти до 5 000 знаків на місяць, по 14 мільярдів веб-сторінок і 5 мільйонам академічних текстів. Ресурс має найдоступніший інтерфейс. Перевіряти тексти можна німецькою, французькою, румунською та іспанською мовами.

Duplichecker	Режим доступу: www.duplichecker.com . Ресурс працює швидко, проте доступний тільки англійською мовою.
Copyscape	Режим доступу: www.copyscape.com . Безкоштовна версія ресурсу знаходить веб-сторінки з плагіатом. Корисний, якщо треба швидко перевірити вже опублікований текст, показує не лише відсоток унікальності, але й перевіряє, наскільки тексти унікальні відносно одне до одного.
Google search	Режим доступу: www.search.google.com . Довжина запиту в пошуковій системі не повинна перевищувати 32 слів, перевіряє пропозиції з 46 мов.
Unicheck	Режим доступу: www.unicheck.com . Сервіс працює з текстами понад 22 мов, яким користуються понад 60 українських вищів.
Advego Plagiatus	Режим доступу: www.advego.ru/plagiatus . Перевіряє великий текст до 100 тис. символів.
ETXT	Режим доступу: hwww.etxt.ru/antiplagiat . Програма дуже схожа на Plagiatus. Головна відмінність полягає в алгоритмі перевірки. Інтерфейс програми дуже простий та мінімалістичний.
Text.ru	Режим доступу: www.text.ru . Не потребує реєстрації.
Antiplagiat	Режим доступу: www.antiplagiat.ru . Ціни вимірюються в балах. Якщо не поповнювати сервіс, то доступна буде 1 перевірка за 6 хвилин + короткий звіт.
Be1	Режим доступу: www.be1.ru › antiplagiat-online . Перевіряє текст менший за 500 символів. Для великих текстів потребує реєстрації.

Unplag	Режим доступу: www.unicheck.com . Дозволяє безкоштовно перевіряти 3 тексти на день, по 500 слів кожен.
--------	--

Моніторинг онлайн-ресурсів для перевірки тексту на наявність плагіату вказує на те, що безкоштовна версія дає можливість випробувати основні функції системи.

*Льовкіна О. Л.,
канд. мед. наук, асистент кафедри акушерства та гінекології №2
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.

«Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», – знаходимо у Законі України про «Освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII, стаття 42 «Академічна доброчесність» [3]. Іншими словами, під академічною доброчесністю ми розуміємо правила, яких людина повинна дотримуватися під час створення власних проєктів, якщо вона користується допоміжною інформацією (зокрема не включати до свого проєкту чужі роботи без посилання на них). У більшості випадків це стосується учнів або студентів, тому що учні в школах готують письмові роботи на різні теми, а студенти в університетах – реферати, курсові та дипломні роботи.

В умовах сучасного навчання академічна доброчесність стає невід’ємною частиною освітнього процесу, а її порушення – загрозою для кожного студента. За недотримання доброчесних принципів навчання, здобувачі освіти можуть бути притягнені до повторного проходження оцінювання чи курсу, та навіть відрахування [1].

На теренах України поняття академічної доброчесності довгий час залишалося неактуальним і лише кілька років назад стартував проект сприяння академічній доброчесності, основною метою якого було донести до університетської спільноти значення даного терміну та можливі наслідки недотримання її постулатів [2].

Під час соціологічного опитування серед учнів старших класів та студентів виявлено, що лише 35 % опитуваних були знайомі з даним терміном та розуміли його суть [1]. Звичайно, це дуже малий відсоток. Термін потрібно принаймні популяризувати, оскільки наша країна стрімко рухається вперед, а освіта є основним рушієм розвитку змін. На мою думку, проведення тренінгів або лекцій на тему академічної доброчесності може бути корисним для сучасної молоді та змістити хибне розуміння цінностей у вірний бік. Варто якомога частіше проводити конференції, семінари і навіть кінопокази для укорінення в свідомості сучасної української спільноти необхідності докорінно змінювати своє ставлення до понять плагіату, фальсифікації, фабрикації та хабарництва. Кожен учасник навчального чи дослідницького процесу повинен показувати власну позицію, вміти аргументовано відстоювати точку зору. Також немаловажливим є той факт, що учні та студенти матимуть більше довіри з боку викладачів, тому що будуть впевнені в тому, що вони отримають справедливую оцінку за власні знання та старання.

Нам потрібно збагнути, що в процесі навчання та будь-якої дослідницької роботи усі учасники навчального процесу (студенти ,викладачі, науковці) повинні послуговуватися принципами чесної праці та навчання, що, врешті-решт, стане невід’ємною складовою нової академічної української культури в вищих

навчальних закладах на території України та передумовою для успішного розвитку суспільства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів (2015). Загальнонаціональне опитування студентів / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, фірма «Юкрейніан соціолоджі сервіс» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>.
2. Fishman T. (2012). The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academicintegrity.org/icaai/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf.
3. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 29.09.2017 № 299/2017 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/2992017-22722>.

*Ляшенко О. А.,
канд. психол. наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології
Національно педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ НАУЦІ

На сьогоднішній день українська наука переживає шлях трансформації та входження в світовий науковий простір. Для цього потрібно виконати рішучі кроки щодо підвищення актуальності, якості та оригінальності досліджень. Ці кроки стосуються як наукової спільноти загалом, так і кожного науковця окремо.

Важливою умовою у досяганні цілі інтеграції вітчизняної науки у світову є дотримання науковцями принципів академічної доброчесності. Не дивлячись на те, що сьогодні це одне з ключових понять в інформаційному просторі науковців, воно трактується дуже широко, а іноді (окремими представниками наукових установ) критикується й необхідність дотримання такої доброчесності.

Серед основних проблем, пов'язаних з дотриманням академічної доброчесності, варто виділити, на нашу думку, наступні: проблеми плагіату, самоплагіату, чесності у проведенні досліджень, приписування авторства.

На сьогоднішній день однією з найбільш висвітлених проблем української науки є використання плагіату у наукових текстах. При чому плагіатом можна вважати будь-яке привласнення чужих ідей, відкриттів, думок без вказування посилання на оригінальний текст, але частіше можна зустріти більш зухвалий спосіб плагіату, коли текст «дослідження» повністю або частками копіюється і видається за оригінальний. Таке явище можна зустріти від студентських рефератів до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. При більш ретельному аналізі можна зустріти випадки перекладу тексту з інших мов та видання нової версії як власні оригінальні думки.

Окремою проблемою є самоплагіат науковців, що, на нашу думку, зустрічається рідше. На сьогоднішній день більшість наукових праць вчених викладаються в репозитаріях і інтернет-базах, а тому вченому достатньо розмістити її у потрібній базі та вказати посилання на неї.

Проблема чесності проведення наукових досліджень перевіряється складніше, адже часто для виявлення «підробки» необхідно провести власне дослідження і такі факти виявляються тоді, коли отриманні результати суттєво суперечать реальним фактам або виглядають зовсім абсурдними.

Також вагомою проблемою є приписування власного авторства у наукових роботах, до виконання яких вчений майже не докладав жодних зусиль. Частіше це приписування наукових керівників та керівників установ. При цьому такі факти

складніше відслідковувати, оскільки складно визначити який реальних внесок наукового керівника у конкретну роботу аспіранта (для прикладу).

Означені вище проблеми стосуються більше наукової спільноти і, на наше переконання, хоча зустрічаються нерідко, але більшістю представниками науки не толеруються або засуджуються. Часто така поведінка не добродесних науковців пов'язана з нерозумінням методології проведення наукового дослідження, відсутності мотивації проведення самого дослідження.

Більшою проблемою, як нам здається, є те, що сучасна освітня система мало приділяє уваги написанню наукових текстів. Більшість курсових робіт студенти приносять скачаними з інтернету у готову вигляді. І, якщо толерувати їхні такі дії, то на останньому курсі студент зустрічається з нерозумінням того, як наукові роботи пишуться, а вимоги при цьому достатньо високі. Через власну невпевненість у вмінні писати студенти можуть намагатися купити у сторонніх осіб «готові дипломні роботи», які все рівно не проходять антиплагіатну перевірку, бо такі «спеціалісти» теж їх просто копіюють. А тому, варто звернути більшу увагу на вміння студентів висловлювати свої думки усно та письмово та запровадити обов'язковий курс з «написання академічних текстів».

Останні декілька років в університетах почали запроваджувати електронні системи перевірки текстів на плагіат. Маючи досвід участі в комісії з академічної добродесності, найчастіше доводилося чути від студентів (та наукових керівників) питання «Який відсоток плагіату можна використовувати?». З однієї сторони питання логічне, оскільки, при великій кількості дипломних робіт, прискіпливо всі роботи продивитися неможливо комісії з 3-4 осіб і вони змушені дивитися більше на цифри ніж на зміст. З іншої – студентів потрібно з самого початку орієнтувати не на досягнення певного відсотка оригінальності, а на висвітлення власних думок та поглядів щодо отриманих результатів дослідження. У власній роботі з магістрантами та дипломниками ми завжди намагаємося підтримати впевненість

студента у тому, що їхні думки важливі і головне вчитися їх доносити, а потім, під час попереднього захисту або самого захисту робіт, впевнено відстоювати їх.

Важливо зауважити, що сучасні системи перевірки на плагіат на даний момент не здатні повністю відрізнити не доброчесних авторів, оскільки існує багато прийомів як їх обійти, використовуючи заміну символів (з чим вже можна боротися), переклад літератури або використання джерел, які не представлені в інтернеті та репозитаріях університету. І тому, поки буде потреба в фальсифікації наукових досліджень, будуть знаходитися способи як це зробити. А єдиним шляхом боротьби з не доброчесністю є зацікавлення студентів вже з перших курсів у написанні та донесенні власних ідей, поглядів, формуванні впевненості, що навіть студент бакалаврату може бути науковцем, якщо дотримується певних принципів і методології дослідження. І в разі, якщо така мотивація є, то групові роботи та систематичні індивідуальні консультації здатні перетворити звичайного середньостатистичного студента на науковця, яким може пишатися і університет, і сам керівник, а в подальшому можливо і все суспільство.

*doc. dr Lilia Martynec,
kierownik Katedry Pedagogiki,
Wychowania Fizycznego i Zarządzania w Edukacji,
Doniecki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stusa*

UCZCIWOŚĆ AKADEMICKA: «UCZCIWA GRA» CZYLI «GRA BEZ OSZUSTWA»

W dzisiejszym świecie uczciwość akademicka jest coraz częściej dyskutowana w środowisku akademickim. Jej naruszenie prowadzi do obniżenia jakości działań edukacyjnych i badań naukowych.

Zrozumiałe jest, że pojęcie «uczciwości akademickiej» składa się z dwóch słów: «akademicki» i «uczciwość». Termin «akademicki» pochodzi od słowa «akademia», znanego od starożytności jako nazwa szkoły, w której w IV wieku p. n. e. prowadził swoje wykłady Platon, a odpowiedni przymiotnik służy do wskazania, co jest związane z najwyższym poziomem w dziedzinie nauki lub sztuki – poziom akademicki, teatr akademicki itp., a także jako synonim terminu «akademicki» – grupa akademicka, urlop akademicki itp. [1, s. 54]. W kontekście edukacji w USA «akademicki» wskazuje na zakaz plagiatowania i ściągania. W języku ukraińskim słowo «доброчесність» składa się z dwóch części «добро» i «чесність». Czy to uczucie, czy standaryzacja zachowania? Każdy człowiek wobec wartości etycznych rozumie to pojęcie na swój sposób. Uczciwy człowiek jest osobą, która przestrzega zasad uczciwości, przyzwoitości, sprawiedliwości, a także postępuje zgodnie z zasadami poprawności i ludzkości. Uczciwy człowiek zawsze rzetelnie rozwiązuje problemy i dlatego możemy powiedzieć, że pojęcie to dotyczy moralności. Osoba, która ma taką cechę, zawsze będzie postępować zgodnie z zasadami moralnymi. Dlatego można z całą pewnością stwierdzić, że uczciwość akademicka jest związana z uczciwością akademicką i naukową.

O plagiatach mówi się dziś w szkołach edukacyjnych i akademickich i wydaje się, że wszyscy walczą z tym zjawiskiem. W rzeczywistości jest zupełnie inaczej. Dlaczego tak? Bezkarność coraz więcej pozwala bezczelnieć.

Ostatnio byłam świadkiem nieuczciwości akademickiej ze strony dyrektora jednej ze szkół, w szczególności w napisaniu i przygotowaniu przewodnika metodycznego. Podręcznik został napisany na podstawie rozpraw doktorskich, różnych publikacji z zakresu pedagogiki i zarządzania. Przedstawione w artykule koncepcje, modele i inne materiały mają całkowicie zapożyczony charakter z rozpraw i innych prac.

Po sprawdzeniu metodycznej pracy na plagiat za pomocą systemu Unicheck było ujawniono 83,1 % podobieństwa tekstu do innych tekstów, to znaczy, że tekst pracy nie był unikatowy, lecz zapożyczony. Jest mało prawdopodobne by z takim wskaźnikiem można było pretendować do tego, żeby praca nabyła autorskich praw, jak stwierdził dyrektor. Nie przeszkodziło to jednak «autorowi» wziąć udział w miejskim konkursie podręczników i zająć trzecie miejsce.

Nawet odwołanie do Departamentu Edukacji nie przyniosło pozytywnych wyników. Organ zarządzający zrzucił z siebie odpowiedzialność i zauważył, że zgodnie z art. 42 Ustawy Ukrainy «O edukacji», podejmowanie niezbędnych działań wobec naruszenia uczciwości akademickiej i pociągnięcie osoby do odpowiedzialności akademickiej podlega rozpatrzeniu przez instytucję, a nie Departament Edukacji.

Wniosek jest oczywisty: dyrektor instytucji edukacyjnej nie poniósł żadnej odpowiedzialności za kradzież materiałów innych osób, ponadto ani jego autorstwo, ani wyniki konkursu nie zostały anulowane. Do dziasiaj on jest pewny w swojej niewinności. W takim razie o jaką jakość edukacji chodzi?

U podstaw nieuczciwości akademickiej leży celowe naruszenie ogólnie przyjętych zasad moralnych i prawnych w środowisku edukacyjnym, zwykle w celu osiągnięcia określonych korzyści. W każdym razie rozprzestrzenianie się takich przejawów ma druzgocący wpływ na jakość edukacji i badań, a tym samym na perspektywy zapewnienia zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. Jak zauważają amerykańscy badacze A. Wajtak i P. Gitimu, «poziom nieuczciwości akademickiej w instytucjach odzwierciedla rozprzestrzenianie się erozji zachowań etycznych w społeczeństwie, ponieważ istnieje tendencja do przeważania egocentryzmu nad troską o innych» [1, s. 107–108].

W związku z powyższym, należy zauważyć, że wszystko wspomniane wskazuje na pilną potrzebę wprowadzenia na szczeblu legislacyjnym sztywnych środków plagiatowych w systemie uczciwości akademickiej. Po pierwsze, każdy plagiator powinien być świadomy nieuchronności przed odpowiedzialnością za swoje czyny. Po drugie, reakcja na wykryty plagiat powinna być taka, aby nikt nie chciał wykonywać tej pracy. Po trzecie, nie powinno być przedawnienia ujawnionego plagiatu.

Chciałabym przytoczyć wyniki badań N. Masłowej [2, s. 76], która wyodrębnia trzy poziomy osobistej odpowiedzialności za naruszenie uczciwości akademickiej:

- 1) odpowiedzialność przed sobą. Ten poziom ma charakter czysto moralny;
- 2) odpowiedzialność za inne przedmioty społeczności akademickiej. Ma charakter moralny, korporacyjny i prawny;
- 3) odpowiedzialność przed państwem i społeczeństwem. Trzeci poziom ma charakter prawny.

Podsumowując, można stwierdzić, że pojęcie «uczciwości akademickiej» jest szerokie i wszechobejmujące. To «uczciwa gra» przed sobą, przed innymi i przed społeczeństwem. Pojęcie to dotyczy nie tylko ogólnej kultury instytucji edukacyjnej, społeczeństwa, ale także wewnętrznej kultury osobowości. Uczciwość akademicka jest «grą bez oszustwa», która traci sens i zasługuje na brak szacunku, jeśli jest przeprowadzana nieuczciwie. Naruszenie zasad fair play prowadzi do negatywnego zachowania osoby i braku odpowiedzialności za swoje działania. A zasady fair play tworzą przyzwoitą istotę ludzką, umożliwiając wszystkim bycie ludźmi.

WYKAZ ŹRÓDEŁ:

1. Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu / Mizhnarodn. blahod. fond «Mizhnarod. fond. doslidzh. osvity. polityky»; za zah. red. T. V. Fininkova, A. Ye. Artiukhova. Kyiv: Takson, 2016. 234 s.
2. Maslova N. H. Akademichna svoboda i akademichna vidpovidalnist / N. H. Maslova. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia pravo. 2017. Vyp. 43. T. 1. S. 72–76.

*Міщанчук В. М.,
канд. пед. наук, завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної підготовки
Криворізького державного педагогічного університету*

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНЬО-НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Інтеграція України у світовий освітній простір відкриває нові горизонти для ознайомлення з новими науковими досягненнями, отриманням інформації, її розповсюдженням та використанням у різних галузях освіти, що потребує реформування усіх ланок державної системи освіти й спрямована на підвищення її якості, підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних до творчої самореалізації у практичній діяльності. Водночас реалізації даного завдання можлива лише за умови розробки новітніх підходів до навчання та викладання, дотримання певних етичних норм, принципів та правил поведінки в освітньо-науковому середовищі.

На сьогодні питання дотримання науковцями та здобувачами освіти принципів академічної доброчесності та відповідальності за порушення зазначених принципів активно обговорюються на академічних платформах. Необхідно зазначити, що важливу роль у розв'язанні даного питання відіграє політика держави у сфері освіти. Так, у Законі України «Про освіту» (2017 р.) у статті 42 зазначається, що академічна доброчесність представляє собою сукупність етичних принципів та правил, якими повинні дотримувати представники науково-освітнього товариства під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Також акцентується увагу на дотриманні певних правил та відповідних дій, які сприятимуть уникненню порушень академічної доброчесності, а саме, академічному плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, списуванню, обману, хабарництву, необ'єктивному оцінюванню й визначається академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності [2].

Розглядаючи питання порушення норм академічної доброчесності ми погоджуємось із визначенням дослідниками Н. Сорокіною, Р. Безус, Т. Серьогіною свідомої та несвідомої поведінки людини. Свідомо поведінка науковців, що характеризується привласненням чужих ідей, результатів розробок учених, груп, організацій та виданням їх за свої власні, що призводить до порушення авторських прав та, загалом, принципів академічної доброчесності. Щодо несвідомої поведінки, то вона полягає, насамперед, у відсутності знань принципів академічної доброчесності та навичок їх застосування під час написання наукових (творчих) робіт та оприлюднення наукових (творчих) результатів [1, с. 10].

Необхідно зазначити, що імплементація принципів академічної доброчесності в освітньо-наукове середовище є складним процесом, оскільки передбачає не тільки їх визначення, розуміння, а, насамперед, чітке усвідомлення кожним науковцем та здобувачем вищої освіти необхідності їх дотримання у процесі діяльності. Так, Є. Стадний, здійснивши ретельний аналіз багатьох міжнародних документів з зазначеного питання, у своїй роботі «Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах» пропонує універсальний набір принципів академічної доброчесності, які можуть лягти в основу створення етичних кодексів закладів вищої освіти: *integrity, чесність, правда, прозорість, повага до інших, довіра, підзвітність, справедливість, рівність та соціальна справедливість, демократичне управління, якісна освіта, самовдосконалення та вдосконалення системи, інституційна автономія та міжнародна співпраця* [3].

Аналіз зазначених принципів академічної доброчесності дозволив констатувати, що беззаперечно, розроблення нормативних документів про їх дотримання закладами вищої освіти України повинні базуватись на відданості як людини, так і установи моральним принципам та нормам, чесності, що передбачає недопущення порушень, пов'язаних із невиконанням проголошених принципів. Одними із важливих пунктів документу мають стати інформаційна відкритість

діяльності установи та кожного учасника освітнього процесу, вільний доступ до знань, його поширення та збагачення. Безумовно, важливого значення набуває шанобливе ставлення до кожної особистості навчального закладу; довіра та підтримка одне одного; рівнозначне, неупереджене ставлення до усіх учасників освітнього процесу без дискримінації та нечесності у відношенні до кожного, що сприятиме злагодженій та якісній співпраці учасників у колективі. У нормативному документі повинно бути зазначено й право кожної людини на освіту, не зважаючи на політичні та релігійні переконання, соціальний статус, стать, колір шкіри, расу, національне походження, гендерну ідентичність, сексуальні орієнтації, стан здоров'я, інвалідність. Не менш важливу роль у дотримання принципів академічної доброчесності є виконання кожним учасником освітнього процесу покладених на нього зобов'язань, а прагнення здобувачів вищої освіти та викладачів до саморозвитку в професійній сфері, застосування інноваційних технологій у навчально-виховному процесі сприятимуть вдосконаленню освітньої системи.

Необхідно зазначити, що імплементація принципів академічної доброчесності можлива за умови надання певної автономії університетам, що дозволить їм самостійно вирішувати питання задля ефективного виконання своїх функцій у системі вищої освіти, під час наукових досліджень та інших послуг, які пропонуються суспільству, а співпраця з міжнародними установами сприятиме «включенню» українських навчальних закладів у модернізаційні світові процеси та підвищення їх іміджу на ринку освітніх послуг.

На сьогодні, в освітньо-науковому середовищі значна увага приділяється вирішенню питання дотримання принципів академічної доброчесності, що пов'язано з проведенням семінарів на різних рівнях, тренінгів, обговоренням даної проблеми на різних симпозіумах, круглих столах, загальноуніверситетських конференціях, нарадах. Одним із важливих кроків, зробленими навчальними закладами України стало розроблення Положень про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів освіти та в наукових працях працівників даних

закладів, в яких наголошується на необхідності дотримання принципів академічної доброчесності та відповідна перевірка на виявлення плагіату у наукових роботах.

Отже, інноваційні процеси, які відбуваються в системі освіти України, прагнення закладів освіти до підвищення її якості, створення етичних кодексів, належне забезпечення Міністерством сучасними системами перевірки на виявлення плагіату та участь у різних міжнародних проектах сприятимуть активізації означеного процесу та імплементації принципів академічної доброчесності в освітньо-наукове середовище України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-193>.

3. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах / Єгор Стадний ; Проект сприяння академ. доброчесності в Україні. – 2017. – 18 с. – Режим доступу : <https://ntb.pstu.edu/images/files/rekomendazij.pdf>.

Музичко Л. Т.,
канд. психологічних наук,
ст.викладач кафедри морально-психологічного забезпечення
Національна академія сухопутних військ ім.гетьмана П.Сагайдачного

ЗМІНА ОСВІТНІХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ФОРМУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

В історії кожної країни настає момент принципового вибору стратегічного напрямку розвитку. Держави приходять до історичного перехрестя різними шляхами, несприятливий збіг обставин і неефективне управління ставить їх перед вибором: або радикальні зміни усталеного порядку й системи, або подальша стагнація і втрата самої державності як такої. Україну спіткав другий сюжет розвитку політичних подій, що надзвичайно травматично відгукнулись у всіх життєво важливих сферах її функціонування. Російська агресія проти України показала, на жаль, і реальний стан справ у її Збройних Силах – неготовність до таких потужних викликів ні політично, ні технологічно, ні морально-психологічно.

Ми не ставимо собі за мету аналізувати весь комплекс причин, що призвели до такої ситуації, а зупинимось на тій його складовій, яку спостерігаємо у важливій ланці побудови нового Українського війська – військовій вищій освіті.

Лави закладів вищої освіти поповнили молоді учасники бойових дій. Це надзвичайно непростий і потужно вмотивований контингент. Для їх навчання виявились неспроможними старі, традиційні методи викладання й засвоєння знань. Вони не будять ініціативу, не продукують нових ідей, не розвивають творчості і самостійного мислення [3]. Наші ж курсанти, переживши потужну світоглядну й життєву трансформацію через бойовий досвід, потребують зовсім іншого якісного середовища для свого подальшого розвитку.

Незаперечним фактом є те, що військо вчиться на війні. Та до такої школи воно повинно готуватись заздалегідь, ґрунтовно освоюючи теоретичні і практичні вміння й навички. Крім базових військових компетентностей майбутні офіцери

набираються світоглядних і загально гуманістичних знань і переконань. Вони формуються у процесі вивчення дисциплін морально-психологічного спрямування.

В Україні, зі вступом в дію Закону України «Про освіту», витворився сплав із правових, етичних і моральних норм, які служать гарантією довіри до результатів освіти: «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

У переліку шести основних цінностей, на яких базується академічна доброчесність, є: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність[2]. Вони корелюють із особистісними характеристиками майбутніх військових лідерів – командирів. Набуття таких рис здобувається шляхом передачі практичного досвіду, власним прикладом і переконаннями. Це і здійснюється при застосуванні тренінгових технологій у навчанні й вихованні військовослужбовців. [4]. У атмосфері творчого бродіння думок, дискусій і мокових штурмів виробляється адекватна самооцінка, відвага у відстоюванні своєї позиції, розширюється арсенал мовленнєвих і переконуючих засобів, формується і кристалізується психологічна стійкість воїнів.

Нові методи й технології у навчанні й вихованні військовослужбовців дозволяють уникнути атмосфери академічної недоброчесності серед курсантів. Така подача знань орієнтує курсанта на процес оволодіння практичними навичками, а не на пошуки «правильної відповіді». Молода людина схильна опиратись на свої власні знання і переконання, а їх, як відомо не спишеш, і не скопіюєш. Велика практична складова у тренінгових технологіях передбачає і інший підхід до виконання самостійної підготовки курсантів. Завдання, крім контрольних питань і тестів, містять дослідницькі і творчі роботи-есе.

Слід визнати, що ще недостатньо у наших вихованців розвинуті навички наукових розробок і досліджень, що природно позначається на рівні написання і захисту кваліфікаційних робіт. Це питання найближчої перспективи і особливої уваги керівництва Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. Добре зарекомендували себе на цьому шляху гуртки військово-наукової творчості, спецкурси по написанню наукових текстів із вивченням всіх сучасних вимог до даної проблематики. Це дозволить нам виховувати майбутні військово-наукові кадри, що у перспективі міцно триматимуться у своїй діяльності напрямку і принципів академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://saiup.org.ua>.
3. Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: Навчально-методичний посібник / Т. Л. Грицевич, О. С. Капінус, Т. М. Мацевко, П.П. Ткачук. – Львів: НАСВ, 2018. – 256 с.
4. Тренінгові технології у навчанні та вихованні військово-службовців: Навчально-методичний посібник / Т. Грицевич, О. Капінус, Т. Мацевко, Л. Музичко та ін.. – Львів: НАСВ, 2019. – 405 с.

*Ніколаєнко-Камишова Т. П.,
д-р. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини ФПО
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»*

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКИ ТА ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ

Характерною особливістю сучасного розподілення праці є посилення ролі науки і вчених у розвитку суспільства. Витрати на наукові дослідження та винаходи у світі в період 2007-2013 р.р. зросли на 31 % та складали понад 1,5 млрд. доларів. Ця тенденція розглядається як важиль економічної сталості та розвитку країн, тому що фундаментальні дослідження не тільки інтегрують знання, а й підвищують якість вищої освіти.

При розвиненні наукових досліджень зростає кількість наукових співробітників, згідно останнім даним у сфері світової науки працюють 7,8 млрд. осіб; відповідно підвищується і кількість наукових публікацій. Спостерігається всесвітній рух у напрямку «відкритої освіти» при значному розвитку онлайнових університетських курсів (MOOCS), що запропоновані глобальними університетськими консорціумами. У 2016 році Європейське співтовариство прийняло рішення застосовувати «наукові візи» за програмою «Іноваційна спільнота щодо транскордонного переміщення спеціалістів».

Загальна світова тенденція розвитку сучасної світової науки – її фемінізація. Головними мотивами обрання наукової кар'єри жінками є дослідницький інтерес та потреби до творчої роботи [1].

У більшості країн жінка має можливість отримувати вищу освіту на одному рівні з чоловіками, натеper жінки досягли паритету з ними на рівні магістратури, але серед наукових дослідників жінок лише 30 %. Вони не мають належного доступу до наукових розробок, та, майже, не представлені у престижних університетах. Вся система наукової ієрархії – чоловіча, вона не пристосована до жіночого типу мислення, оцінювальні тести на інтелект розроблені чоловіками-

бізнесменами,кладаючими значні інвестиції у наукові дослідження. Наявність корупції в університетах,також, заважає жінкам претендувати на належну академічну підготовку [3].

Участь жінок в науково-технічній діяльності найбільш поширена у США, Німеччині, Італії, Швеції, Польщі; значні темпи фемінізації встановлені у біологічній, хімічній та медичний галузях [1, 3].

Існування проблеми жіночої статі у научному середовищі обговорювалося на засіданні ООН у доповіді ЮНЕСКО «Наука у авангарді всесвітнього руху до стійкого зростання» у 2015 році. У своєму виступі Антоніо Гуттериш сказав: «Задля успішного вирішення завдань ХХІ сторіччя нам необхідно залучити в повному обсязі весь науковий потенціал. Пропоную дати урочисту обіцянку щодо усунення гендерної несбалансованості у сфері науки», у зв'язку з цим 11 лютого 2015 року ЮНЕСКО запровадило Всесвітній день жінок у науці – таким чином підвищується і відзначається статус жінок-науковців [2]. Натепер перед жінками стоїть завдання – досягти такого ж стану на вищих шпальтах наукової ієрархії, бо відсоток жінок серед членів наукових академій Європи становить від нульового рівня (Австралія, Греція, Португалія) до 10-15 % (Турція, Норвегія).У Німеччині жінки-абітурієнти складають 52 %, жінки-студенти – 48 %, жінки-науковці – 30 %, жінки-викладачі – 12 %. З 2013 року у Німеччині введено 30 % квоту на присутність жінок у спільці директорів наукових компаній [1].

Визнання видатних наукових результатів жінкою-вченим окрім освіти, здібностей і належної кваліфікації, потребує високої внутрішньої організації з можливістю довести, що наука – не тільки прерогатива чоловіків. Оцінювання якості роботи жінок необхідно проводити з урахуванням оригінальності мислення за наявності значного творчого потенціалу. Ще й досі існують форми дискримінації жінок у наукових установах – вони мусять виконувати нетворчі види роботи, залишаючись помічниками при виконанні складних наукових досліджень з низьким рівнем заробітної платні [3]. Асоціація жінок у науці

(Assotiation for women in Sience – AWIS) вивчала фактори, при яких жінкам не вдавалось отримати звання професора – Full Professor: згідно доповіді Наукового національного фонду США 1984 р. заробітна платня жінок-науковців у порівнянні зі статками чоловіків складала 80 %, тому й трапляються «втрати з труби академічної кар'єри» [3].

Мені пощастило знати і спілкуватися з жінками-вченими – неординарними, оригінальними і яскравими. Три з них – ректорки навчального закладу, де я навчалася, а тепер працюю, Дніпропетровської медичної академії – це професори Крижанівська Інна Іларіонівна, Новицька-Усенко Людмила Василівна, Перцева Тетяна Олексіївна.

Вклоняюсь, також, світлій пам'яті свого першого наукового керівника – професора інститута гематології та переливання крові АМН України Романової Алли Федорівни, академіка Малої Любові Трохимівни, професора Ємельянової Галини Федорівни. Завжди вражало їх відношення і опікуваність своїми колегами та учнями. Вони були і залишаються для мене особами з великої літери, прикладом доброчесності, порядності, відповідальності, людяності, інтелігентності та щирості. Дуже хотілось би спілкуватись з науковцями, де основою для співпраці були творче надхнення, висока ідейність, відданість принципам академічної науки з вихванням ще кращих послідовників. Сподіваюсь саме на це.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданова И. Ф. Женщины в науке: вчера, сегодня, завтра // И. Ф. Богданова. – Социс, – 2004, – №1.
2. Офіційний Сайт ЮНЕСКО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.unesco.org/>.
3. Peter A. Lawrens. Men, women and Ghosts in Science // Plos. Byology, – 2006, v.4.

*Ніконенко У. М.,
д-р. екон. наук, доцент кафедри фінансово-економічної
безпеки, обліку і оподаткування
Українська академія друкарства, м. Львів*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНЄ Й НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Поняття «академічної доброчесності» все частіше зустрічається в сучасному лексиконі, що пов'язано зі стрімким розвитком інформаційних технологій в глобальному світі, які й уможливили вільний доступ до різноманітних джерел інформації. Одним із проявів такого доступу є їх неналежне використання, що, в свою чергу, призводить до порушень академічної доброчесності та вимагає пошуку методів боротьби з ними.

Ознайомлення з цим важливим для українського освітянського простору поняттям варто розпочати саме з огляду вітчизняного законодавства. У статті 42 Закону України «Про освіту» (остання редакція від 18.12. 2019 р.) зазначено, що «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Далі в Законі йдеться про те, що педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники повинні дотримуватися академічної доброчесності й, відповідно, вимагати дотримання цих принципів здобувачами освіти [1].

В Законі «Про вищу освіту» (остання редакція від 18.12. 2019 р.) з поняттям «академічна доброчесність» ми знайомимосся вже в статті 1 (варто зазначити, що дану статтю доповнено підпунктом 1¹ у 2017 р.), де воно трактується як сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності

з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Відповідні зміни внесені й до статті 58 даного Закону (її доповнено підпунктом 3¹).[2].

В Україні імплементацією принципів академічної доброчесності у вищій школі є «Проект сприяння академічній доброчесності (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP)», що стартував у 2016 році. Він реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти ACTR/ACCELS за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні, й має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі [3]. Варто зауважити, що до цього проєкту залучені 10 ЗВО, серед яких: Донецький національний університет імені Василя Стуса (Вінниця), Запорізький національний університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, Луцький національний технічний університет, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Сумський державний університет, Тернопільський національний економічний університет, Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Як бачимо, географія, кількість студентів та спеціалізація вишів є різними, що свідчить про його важливість й, сподіваємося, в перспективі дасть змогу якісно покращити освітянську культуру України.

Як зазначає Тріша Бертрам Галлант, член Правління Міжнародного центру академічної доброчесності (Канада, США), коли ми нарешті визнаємо, що доброчесність не є перш за все питанням поведінки студентів, а питанням якості

викладання і навчання, ми зможемо рухатися вперед до освітнього середовища, в якому обман є винятком, а доброчесність – нормою [4].

Узагальнюючи, можемо сказати, що до імплементації принципів академічної доброчесності належать передусім, як вже згадувалося, законодавчі акти на державному рівні, а також заходи та документи, покликані забезпечити дію базових законів. Зокрема, це Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні SAIUP, Проєкт формування академічної доброчесності в школі SAISS, також співпраця компанії Unichesk з 120 університетами в царині забезпечення антиплагіатних програм (підписано меморандум з Міністерством освіти і науки України) [3]. До речі, рецепт доброчесності від директора Unichesk А. Сідляренка опирається саме на принцип моральності поведінки: робити дослідження самостійно – і совість буде чиста.

З метою досягнення імплементації принципів академічної доброчесності Національний Університет «Києво-Могилянська Академія» узаконив у себе відрахування студентів, якщо помітять кілька списаних параграфів. За повідомленням її президента Андрія Мелешевича, після таких відрахувань є і тиск, і погрози, дзвінки з високих інстанцій, навіть тривають суди, але у навчальному закладі корупція нині відсутня, а на дошці оголошень Могилянки немає пропозицій написати за когось курсову чи дипломну роботу. Оце і є результати імплементації академічної доброчесності. Це очевидна зміна освітянської культури вишу.

Одним із елементів імплементації принципів академічної доброчесності можна також вважати розробку закладом вищої освіти етичного кодексу (кодексу честі).

Без сумніву, забезпечення принципів імплементації академічної доброчесності може відбуватися не тільки з боку освітянських державних інституцій. Цю місію взяли на себе і громадські організації, і бібліотеки, створюючи необхідний контекст несприйняття, наприклад, плагіату, залучення експертів, навіть створення соціальної реклами.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09. 2017 р. №2145-VIII зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07. 2014 р. №1556-VII зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20170101>.
3. Сідлярєнко А. Академічна доброчесність: практичний вимір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist>.
4. Галлант Бертрам Т. Академічна доброчесність: питання поведінки студентів чи якості викладання? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/63999>.

*Огінок С. В.,
канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародних економічних відносин
факультет міжнародних відносин
Львівський національний університет імені І. Франка*

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АД У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА (ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ; ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА; ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ.)

Сьогодні поняття академічної доброчесності – одне із найбільш актуальних в українській освіті. Важливість дослідження цього питання визначається також зосередженням значної уваги на ньому збоку органів центральної влади, вищих навчальних закладів, громадських організацій та асоціацій. Не зважаючи на

постійне обговорення питання, воно й надалі потребує дослідження та впровадження якісних методів для його вирішення.

Українські заклади вищої освіти мають незрілі інституційні процедури промоції академічної доброчесності й якості освіти, однак, варто зауважити, що на сьогодні жодна країна чи установа не має ідеального способу протидії академічним зловживанням. Як головну причину цього можна визначити – не врегульованість академічного плагіату на законодавчому рівні. Вважаю, що українські заклади освіти, на жаль, потребують досить жорсткого законодавчого тиску для розв'язання цих проблем.

Не зважаючи на те, що впровадження політики академічної доброчесності – складне завдання, яке може зустрічатися із великою кількістю перешкод – потрібно докласти максимальних зусиль для його вирішення та популяризації. Як викладачі, так і студенти мають, насамперед, отримати належну кваліфікацію у питаннях сучасного академічного письма, знання про доброчесні й недоброчесні практики навчання, їх причини, інструменти реагування.

Академічна доброчесність є запорукою якісної освіти, саме тому у Львівському національному університеті імені Івана Франка активно впроваджуються заходи для забезпечення формування чесної академічної спільноти.

Головними документами, які регулюють питання дотримання академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені І.Франка є:

- Положення про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка; метою якого є запобігання порушення академічної доброчесності, формування високої академічної культури, утвердженн етичних цінностей освітній та науковій діяльності [8];

- Кодекс академічної доброчесності Львівського національного університету імені Івана Франка, який має на меті пропагувати дотримання в

освітньому процесі та науковій діяльності Університету академічної доброчесності науковими [4];

– Декларація про дотримання академічної доброчесності працівником у Львівському національному університеті імені Івана Франка та Декларація про дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка, які виконують роль пропагування дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти [2, 3].

В Львівському національному університеті діє Комісія з етики і професійної діяльності, її функцією є виключення можливостей здійснення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності. Комісією було визначено головні принципи, яких мають дотримуватися як науково-педагогічні працівники, так і студенти Університету можна визначити наступні:

– дотримання високих професійних, етичних стандартів діяльності Університету, з врахування головних принципів патріотичного, правового, екологічного виховання;

– виконання норм законодавства про авторське та суміжні права, виховуючи та розвиваючи моральні цінності, соціальної активності, громадської позиції;

– викладачі Університету повинні проводити контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, а студенти самостійно виконувати навчальні завдання, та завдання поточного та підсумкового контролю, посилаючись на джерела, в разі використання ідей, розробок, тверджень чи відомостей [5].

Задля популяризації принципів та поведінкових моделей, які будуються на засадах академічної доброчесності як в освітянському й науковому просторі, так і в інших дотичних до нього сферах у Львівському національному університеті ім.Івана Франка регулярно проводяться конференції та семінари. Зокрема, у грудні 2016

році відбувся тиждень підтримки академічної доброчесності. Впродовж тижня щодня в соціальних мережах та на офіційному сайті Університету з'являлися цікаві дописи, що присвячені основним аспектам доброчесності. Одним із найбільш значимих заходів, що проводився в рамках тижня академічної доброчесності стала студентська акція 14 грудня [7].

У вересні 2019 року у Львівському університеті відбувся семінар «ПРОдоброчесність: інструменти впровадження в діяльність закладу вищої освіти», за участі президента Міжнародного фонду досліджень освітньої політики Тараса Фінікова та керівника групи сприяння академічній доброчесності Сумського державного університету Артема Артюхова [6].

У Львівському національному університеті ім. Франка ведеться перевірка академічних текстів на наявність у них запозичень за допомогою системи Unicheck.

У разі виявлення порушень академічної доброчесності у Львівському університеті передбачена дисциплінарна відповідальність відповідно до законодавства (ЗУ «Про авторські і суміжні права»), заміна наукового керівника та усунення таких наслідків у кожному конкретному випадку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Декларація про дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/>.

3. Декларація про дотримання академічної доброчесності працівником у Львівському національному університеті імені Івана Франка [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/>.

4. Кодекс академічної доброчесності Львівського національного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/>.

5. Офіційний сайт Львівського національного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/>.

6. Офіційний сайт прес-центру Львівського національного університету ім.І.Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/u-l-vivs-komu-universyteti-vidbuvsia-seminar-prodobrochesnist-instrumenty-vprovadzhennia-v-diial-nist-zakladu-vyshchoi-osvity/>.

7. Офіційний сайт профкому Університету [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://profkom.lnu.edu.ua/>.

8. Положення про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/>.

9. International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.

*Осьмак Т. Г.,
канд. тех. наук, доцент кафедри технології молока і молочних продуктів
Національний університет харчових технологій*

*Сапіга В. Я.,
аспірант кафедри технології молока і молочних продуктів
Національний університет харчових технологій*

*Осьмак О. О.,
старший викладач кафедри мехатроніки та пакувальної техніки
Національний університет харчових технологій*

ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» ТА «АКАДЕМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ» В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сучасному етапі реформування вищої освіти України питання підвищення її якості та конкурентоспроможності є найбільш актуальним. Сьогодення вимагає від здобувачів вищої освіти високого рівня інтелектуального і духовного розвитку, швидкого та компетентного орієнтування в численних науково-технічних інноваціях, розробку власних новаторських ідей, вміння швидко порівнювати, аналізувати і оцінювати, знаходити обґрунтовані рішення, володіти основними інформаційними технологіями. Головна мета української освіти – створити сприятливі умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної і процвітаючої держави.

Згідно з статтею 42 Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017) №2145-19 [1] та законом України «Про вищу освіту» №1556-18 редакцією від 28.09.2017 року [2] «академічна доброчесність» визначена як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та впровадження наукової (творчої) діяльності з

метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень .

Особливістю законодавчого закріплення положень щодо академічної доброчесності є встановлення на нормативному рівні детального переліку порушень академічної доброчесності із визначенням змісту кожного з них, а саме:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Слід зауважити, що Законом України від 05.09.2017 року «Про освіту» введено ще одну новацію у вигляді нового виду відповідальності – академічної. Хоча зазначеним Законом не визначено змісту поняття «академічна відповідальність», проте окремі аспекти та загальні правила її застосування врегульовано.

Науковці звертають увагу на те, що відсутність визначення поняття «академічна відповідальність» компенсовано спробою розкриття його змісту через перелік видів академічних стягнень [3, с. 192-195].

Серед прогалин чинного законодавства щодо академічної відповідальності перебувають і норми п. 5 та п. 6 ст. 42 Закону України «Про освіту», які закріплюють міру академічної відповідальності або ж стягнення за вчинення порушення академічної доброчесності в залежності від суб'єкта порушення. Однак, не зрозуміло, за які види порушень академічної доброчесності, який саме вид стягнення може бути застосовано до порушника. Такі прогалини, як зазначають науковці, є досить небезпечними для правозастосовчої діяльності. Це може знищити механізм відповідальності за порушення академічної доброчесності або ж знизити його дієвість, сформуванню поле для оціночних категорій та застосування суб'єктивного фактору у вирішенні спорів, що в результаті загалом може привести ст. 42 Закону України «Про освіту» в категорію декларативних норм [4, с. 7-12].

Отже, підтримка академічної доброчесності має відбуватися через продукування процедур, що сприятимуть на інституційному рівні прозорій комунікації членів академічної спільноти. Потрібно думати не стільки про покарання (стягнення), скільки про формування умов, які б не потребували вдаватися до академічної нечесності. Потрібно суттєво обмежити (за можливості мінімізувати) вплив освітянської бюрократії на формування процедур забезпечення та перевірки якості вищої освіти.

Вирішальним кроком у підтримці академічної доброчесності та протидії академічній недоброчесності має стати формування загальнонаціональної системи

забезпечення якості вищої освіти. Без забезпечення якості вищої освіти на інституційному та системному рівнях важко говорити про ефективну діяльність у цьому напрямі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти / Я. Тицька // Підприємництво, господарство і право . 2018. № 11. С. 192-195 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pgpjourn.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEEnSN>.
4. Рудик В. А. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності / В. А. Рудик, О. А. Хименко Актуальні проблеми юридичної науки та практик. 2017. № 1 (3). С. 7-12 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2415-3095/article/view/147197/146494>.

*Памбук С. А.,
канд. тех. наук, старший викладач
кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Успішний розвиток вищої освіти в Україні, що має на меті підготовку висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці, потребує впровадження принципів академічної доброчесності як у навчальному процесі студентів, так і в науковій діяльності викладачів і науковців закладів вищої освіти.

Визначення поняття «академічна доброчесність» прописано в Законі України «Про освіту» №2145-VIII (2017 р.), де вказано, що академічна доброчесність є «сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Згідно з законодавством України, впровадження принципів академічної доброчесності науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилаання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання [1, 2].

Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, само плагіат, фабрикація, фальсифікація, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Одним з серйозних видів порушення академічної доброчесності, який зустрічається як з боку студентів, при оформленні рефератів, курсових та дипломних робіт, так і з боку науково-педагогічних працівників під час оформлення результатів їх наукової діяльності, є плагіат. Поширення саме цього виду порушень академічної доброчесності можна пояснити умовами глобалізації освітнього процесу, широким впровадженням глобальної системи Інтернет, що забезпечує легкий доступ до продуктів інтелектуальної власності.

Рівень академічної доброчесності залежить насамперед від «ментальності», суспільної свідомості в певній країні, від того, яким суспільство бачить вплив своєї діяльності на отримані результати, зокрема і навчання. Адже прищеплені принципи академічної доброчесності під час отримання вищої освіти безпосередньо впливають на те, які цінності закладаються під час навчання, яке покоління виховує система вищої освіти [3]. Тому, для запобігання проявам порушення академічної доброчесності під час навчання, слід враховувати, що однією з функцій вищої школи є виховна функція. При плануванні цього виду робіт слід приділяти увагу формуванню у учасників освітнього процесу таких фундаментальних цінностей як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність, відповідно до яких формуються принципи поведінки учасників академічного простору.

Таким чином, можна сказати, що академічна доброчесність є невід'ємною складовою освітнього процесу, виховної роботи закладів вищої освіти, а також наукової діяльності вищої школи. Саме викладачі закладів вищої освіти мають відповідально відноситись до організації навчання, формування навчально-методичної бази, використовуючи лише перевірені дані, прагнути уникати плагіату, належно цитувати роботи інших.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 05.03.2020).

2. Академічна доброчесність: практичний вимір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/> (дата звернення: 05.03.2020).

3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).html](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).html) (дата звернення: 02.12.2019).

Петров О.О.,
канд. філол. наук, доцент кафедри
германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Петрова А.І.,
канд. пед. наук, доцент кафедри
методики навчання іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Подзигун О. А.,
канд. пед. наук, доцент кафедри
методики навчання іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

В умовах стрімкого розвитку сучасного глобального інформаційного суспільства та технологій, які дозволяють без перешкод використовувати відповідні ресурси й застосовувати їх у науковій або будь-якій іншій пошуковій діяльності,

проблема академічної доброчесності в освітньому просторі, зокрема, набуває нині гострої актуальності.

Як зазначено у «Законі про освіту», академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, ст. 42].

Із вище вказаного можна зробити висновок, що академічна доброчесність передбачає наявність певної законодавчої бази, а також принципів її дотримання на всіх етапах і рівнях освітнього процесу педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками, а також здобувачами вищої освіти.

Основними принципами академічної доброчесності та етики академічних відносин є: 1) доброчесність; 2) чесність і порядність; 3) правдивість; 4) прозорість; 5) законність; 6) повага; 7) довіра; 8) справедливість; 9) самовдосконалення та вдосконалення; 10) відповідальність; 11) сумлінність; 12) професіоналізм [1]. Застосування цих принципів і має на меті забезпечення саме тієї довіри до результатів навчання і творчих досягнень, як прописано в «Законі про освіту», а їх дотримання – це необхідна передумова успішної реалізації академічної доброчесності.

Так, безперечно важливим є для учасників освітнього процесу, з одного боку, відданість моральним принципам та стандартам, дотримання державної освітньої політики та законів, з іншого – зобов'язання не висувати неправдивих тверджень у дослідженнях. Кожен учасник процесу має однаково неупереджено й справедливо ставитися до інших учасників; вміти брати на себе відповідальність за результати власної діяльності, виконувати взяті на себе певні зобов'язання, протистояти проявам академічної недоброчесності, подавати приклади гідної поведінки. Здобувачі вищої освіти та науково-педагогічні працівники повинні прагнути до виявлення найвищого рівня компетентності у роботі та навчанні, підвищення

власного освітнього та наукового рівня. Важливою є також орієнтація суб'єктів навчально-освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктну або партнерську взаємодію з метою підвищення якості навчальних та дослідницьких результатів.

Однак, унаслідок недотримання зазначених принципів академічної доброчесності виникають негативні наслідки: плагіат, шахрайство, несанкціонована співпраця, участь у актах неправомірної винагороди (пропонування або отримання), використання особистих зв'язків з метою отримання переваг у оцінювальних або конкурсних процесах, дописування до списку авторства осіб, що не брали участі у створенні наукового або навчального продукту тощо. Це зумовлено, з одного боку, об'єктивними чинниками: наявністю корупції в українському суспільстві, залишками пострадянського підходу до розуміння проблем освіти та пов'язаної з цим неготовністю прийняти й застосувати європейські освітні стандарти. З іншого боку, передумовою недоброчесності все частіше стають суб'єктивні психологічні фактори – бажання застосувати принцип найменшого супротиву: навіщо створювати щось нове, коли можна «креативно» використати надбання досягнень сучасної науки, особливо, коли вони є у відкритому Інтернет-доступі.

На нашу думку, зазначені вище принципи академічної доброчесності як морально-етичні засади діяльності людини у будь-якій її сфері, мають стати регуляторами поведінки для всіх учасників освітнього процесу, для того щоб кінцевий продукт – результати навчання і наукові досягнення, перш за все, були якісними й відповідали вимогам та потребам сучасного суспільства. Прагнення до істини, вільне та відкрите поширення найкращих практик реалізації власної діяльності, їх безперервне надбання та збагачення – ці завдання також мають не аби яке значення для сучасного освітянина.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naqa.gov.ua/академічна-доброчесність/>.

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*Погоріляк Р. Ю.,
канд. мед. наук, доцент, завідувач кафедру
громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Керецман А. О.,
канд. мед. наук, доцент кафедри
соціальної медицини та гігієни
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Відповідно до Закону України «Про освіту» (ст.42) – академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Міністерство освіти та науки опублікувало методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [2], які передбачали наступні розділи:

Розділ 1. Набуття студентами компетентностей з академічної доброчесності та навичок якісного академічного письма;

Розділ 2. Робота з викладацьким колективом;

Розділ 3. Санкції за порушення академічної доброчесності;

Розділ 4. Етичний кодекс та етична комісія;

Розділ 5. Вимоги до письмових робіт;

Розділ 6. Особливості перевірки на академічний плагіат дисертаційних робіт.

Зокрема в Ужгородському національному університеті наказом ректора №409-01/17 від 03.03.2017 року введено в дію Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті», яке закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, професійного спілкування осіб, що працюють та навчаються в ДВНЗ «УжНУ» [3]. Вищий навчальний заклад зобов'язується вживати заходів щодо запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових роботах науково-педагогічних, наукових працівників і здобувачів вищої освіти.

У даному Положенні наведено визначення основних термінів, наведені принципи, яких дотримуються науково-педагогічні працівники і здобувачі вищої освіти, на що спрямована академічна доброчесність та відповідальність за недотримання норм та правил академічної доброчесності. Також у Положенні визначені порушення етичних норм наукової діяльності, зазначено, що перевірки на академічний плагіат підлягають всі дисертаційні роботи, автореферати, навчальні та кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти, науково-методичні праці, монографії та інші видання. Перевірка текстових документів на наявність плагіату здійснюється за допомогою системи Unicheck.

Водночас, при університеті діє комісія, метою якої є забезпечення моніторингу дотримання членами університетської спільноти морально-етичних та правових норм цього Положення. Зокрема, порушення загальноприйнятих норм поведінки, ігнорування норм етики, моралі та громадської свідомості, етичних норм академічної доброчесності та етики як вчинення аморального проступку, що за своїм характером несумісний із продовженням роботи, навчання в «УжНУ».

Отже, можна зробити висновок, що університет проводить всі необхідні заходи щодо імплементації академічної доброчесності серед науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти. При цьому слід наголосити, що імплантacja академічної доброчесності в студентське середовище має стати підґрунтям формування культури академічної доброчесності і в майбутньому сприятиме підвищенню якості професійної освіти. Адже тільки ті фахівці насправді є генераторами нових ідей і сприяють розвитку науки, які спроможні відстоювати власні наукові позиції і витримують здорову конкуренцію в науковій спільноті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.
3. Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>.

*Потаскалов В. А.,
канд. хім. наук, доцент кафедри загальної та неорганічної хімії
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут м. Ігоря Сікорського»*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

«Честність – найкраща політика»

Мігель де Сервантес, іспанський письменник (1547-1616)

Система Вищої освіти в Україні потребує приведення до загальносвітового рівня, у зв'язку з чисельними проблемами розвитку: зниження творчої мотивації викладачів та зниження кваліфікації кадрів при збільшенні числа ЗВО (закладів вищої освіти), бюрократизація учбового процесу, зменшення кількості аудиторних занять студентів, руйнування творчої та наукової атмосфери навчання, відсутність фінансування наукових проєктів, відрив навчання від виробництва. Неузгодженість вимог до закладів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з фінансуванням та іншим ресурсним забезпеченням вищої освіти і науки. Запровадження загальноєвропейських та світових принципів: систематичність та сумлінність виконання домашніх завдань, підготовки до семінарських та лабораторних занять, неприйняття списування та хабарництва, а також кваліфіковані викладацькі кадри, дозволять з часом розв'язати ці проблеми. Одним з шляхів, є застосування принципів академічної доброчесності в освітньому процесі.

Закон України про «Освіту» [1] дає визначення академічної доброчесності, як «...сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Тобто, під складовими академічною доброчесністю учасники освітнього процесу розуміють [2]:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Застосування основних принципів академічної доброчесності повинно стати невід'ємною частиною освітнього процесу в Україні, а її порушення – загрозою для кожного. Впровадження принципів академічної доброчесності повинно включати [3]:

- антикорупційні заходи;
- етичні та моральні норми академічного середовища;
- повага до наукового дослідження;
- боротьба з плагіатом;
- мотивація навчання в ЗВО;
- оцінювання знань як фактор академічної культури.

Процес модернізації Вищої школи (рівень навчання: бакалавр, магістр) багато в чому визначається станом академічної культури. Наразі студентська академічна культура в Україні характеризується як деформована. Про це свідчать результати опитувань як в студентському, так і викладацькому середовищі. Значна частина студентів орієнтована на формальні атрибуції вищої освіти (оцінки, стипендія, престижність отримання диплому), а не на отримання професійних знань, що є в майбутньому запорукою формування висококваліфікованого фахівця та отримання гарного місця роботи.

Фактори, що забезпечують якісне засвоєння знань і отримання студентами оцінок, які відповідають реальному рівню знань:

- організація консультацій студентів провідними викладачами;
- вільний доступ до інформаційних ресурсів;
- висока відвідуваність лекційних занять;
- виконання письмових робіт за індивідуальним планом;
- активна участь у семінарських заняттях, усні виступи;
- участь в наукових програмах для студентів;
- участь в гуртках, громадська діяльність, спортивна тощо.

Виставляння студентам оцінок за послуги або гроші, тобто корупція в ЗВО, є однією з причин деформації академічної культури. Отримання нелегітимних оцінок, імітація оцінювання – нівелює оцінки, як важливий інструмент формування конкурентного середовища в університетах. Оцінки втрачають силу мотиватора в отриманні студентами знань. Отримання грошей або цінних подарунків, особисті послуги викладачу, примусова покупка додаткової літератури або оновлення за рахунок студентів обладнання, матеріалів для ремонтних робіт, канцелярського приладдя – це все види хабарництва, які неприпустимі у академічному середовищі. Хоча більшість студентів усвідомлюють неприпустимість отримання високих оцінок за послуги або гроші, опитування показало широке використання різних форм плагіату (понад 90 %) студентами. Знання про те, що їхні дії є плагіатом, майже не зупиняє студентів від використання плагіату у навчанні. З прикрістю треба констатувати, що академічне середовище є більш толерантним до плагіату, ніж до інших форм академічного шахрайства. На сьогодні не існує чітких правових механізмів запобігання практиці використання студентами плагіату. Намагання викладачів та керівництва університету виховувати негативне відношення студентів до цього виду академічного шахрайства це одна з важливих проблем освітнього процесу. Для адекватної реакції необхідно ліквідувати основні чинники, що сприяють поширенню плагіату у студентському середовищі [4]:

- необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом семестру (або року);
- повторюваність, неактуальність тем робіт, відсутність практичного застосування результатів робіт;
- низький рівень засвоєння матеріалу, необхідного для виконання завдання, пов'язаний з пропусками занять;
- поблажливе ставлення викладачів до плагіату;
- низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів;
- відсутність чітких університетських норм, щодо оригінальності текстів, а також її зв'язку з оцінкою роботи.

З метою поширення серед студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» разом з проектом сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP) [5] пропонує:

- систему запобігання академічному плагіату;
- проведення конференції «Академічна доброчесність: практики українських ВНЗ», з метою обміну досвідом;
- підвищення кваліфікації викладачів «Академічна доброчесність» [6];
- створення та роботу комісії з питань етики та академічної доброчесності;
- обговорення питань академічної доброчесності на Конференції трудового колективу університету і розробка Антикорупційної програми [7];
- кодекс честі розроблений з урахуванням досвіду і зразків кращих університетів світу, один з важливих інструментів дотримання академічної чесності науковцями, освітянами і студентами [8];

– розміщення усіх академічних текстів та друкованих матеріалів у вільному доступі [9].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Ніколаєв Є., Бахрушин В. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/3459-2/>.

3. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chy-diyevyj-kontsept/>.

4. Студентський плагіат. Інформаційний бюлетень АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ Випуск № 5, Лютий 2020 р. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Integrity-bulletin-05.pdf>.

1. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Srtenghtening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/>.

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету /Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

6. Антикорупційна програма Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» – Режим доступу: <https://kpi.ua/program-anticor/>.

7. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Київ. : КПІ ім. Ігоря

Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. – 12 с. – Режим доступу: <https://kpi.ua/code>.

8. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/>.

Романик Г. В.,
методист методичного кабінету відділу освіти
Яворівської районної державної адміністрації

СПИСУВАННЯ У ШКОЛІ: ХТО ВИНЕН ТА ЯК З ЦИМ БОРОТИСЬ

Списування у школах – порушення академічної доброчесності [1]. Про це зазначено у Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145 -VII, стаття 42. Маючи чималий досвід роботи у середній школі можу стверджувати, що 60 % учнів списують на самостійних та контрольних роботах, під час виконання домашніх завдань, при написанні рефератів, творчих робіт. Із розвитком інформаційних технологій учні стали віртуозами у списуванні та виконують це вкрай непомітно. Новітні гаджети: смартфони, пейджери, бездротові навушники, цифрове перо, iPod або музичний плеєр, розумний годинник – дають змогу сучасному школяреві без жодних зусиль отримати високий бал.

Списування у школах – пережиток індустріальної епохи. Люди ставали гвинтиками великої бюрократичної машини, яка вимагала від працівника лише чіткого виконання інструкцій, а прояви індивідуальної творчості сприймалися неохотно. Більшість учнів навчались заради отримання диплома, який гарантував їм роботу. Не маючи відповідних знань, школяр, а потім студент намагався в будь-який спосіб написати контрольну, скласти іспит. Це породжувало у суспільстві

халатність до роботи, хабарництво, безвідповідальність. Це явище мало і зворотній бік медалі. У тоталітарному суспільстві учитель «боровся» із двійками, адже неуспішність у класі підривала і авторитет самого педагога. Дирекція школи такому працівнику могла поставити незручне запитання, чи працював належно учитель на уроці? Наскільки він сам оцінює свою працю, якщо його учні добре не засвоїли матеріал?

До причин, що спонукають списувати, можна віднести [2]:

- великий осяг домашніх завдань;
- погана підготовка до уроків;
- дух суперництва;
- невміння знаходити та узагальнювати інформацію;
- відсутність інтересу до навчання;
- батьки вимагають «добрих оцінок»;
- групова робота;
- учителі переживають за свою репутацію.

Сьогодні школа ставить перед собою мету: виховання щасливої людини. Якщо зосередитись на загальнолюдських цінностях, то можна з впевненістю сказати, що у суспільстві мають переважати: здоров'я, дружба, сім'я, любов, повага оточуючих... Усі вони певною мірою пов'язані з освітою людини. Адже, маючи хороший освітній рівень, можна отримати високооплачувану роботу, належну заробітну плату, власне задоволення. Сучасний світ вимагає від учнів швидко реагувати на виклики. Нова українська школа (НУШ) запроваджує компетентнісний підхід у навчанні, який передбачає нові підходи до освітнього процесу і, зокрема, унеможливорює списування учнів на уроках. НУШ зібрала багато порад, що може втілити вчитель на уроках та в позаурочний час, щоб викоринити це явище в школах [4]. Звичайно, учням необхідно пояснювати, що списування

прирівнюється до крадіжки. Якщо звернутися до сторінок Біблії, то читаємо, що восьмою заповіддю Господь забороняє привласнювати чуже майно. Тому варто навчати школярів правил академічної доброчесності, а педагогам слід звернути увагу на такі моменти:

- виховувати захоплення і повагу до автора, вивчаючи твори; використовуючи на уроках наукові факти, звертати увагу на особистість дослідника і тощо;

- у тести вводити вправи, які вимагають короткої відповіді;
- пропонувати учням зрозумілі для виконання завдання;
- диференціювати домашні завдання;
- пропонувати різні вправи, задачі та теми досліджень;
- замість реферату – написання есе;
- використовувати різні комп'ютерні програми для перевірки завдань (Quizlet, Flubaroo, Proprofs, Kahoot, Classmarker, Plickers, Easy Test Maker) [5];
- зазначати авторство власних робіт;
- не оголошувати оцінки учнів у класі.

Академічна спільнота повинна усвідомлювати відповідальність за порушення доброчесності. У Законі «Про освіту» зазначено лише одну форму відповідальності учнів – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо) [3]. Педагоги відповідно до цього закону теж несуть відповідальність за порушення академічної доброчесності. Вони можуть бути позбавлені права обіймати займані посади, а також їм може бути відмовлено у присвоєнні педагогічного звання, категорії.

Отже, такий атавізм як списування має відійти в історію. Школа повинна виховувати учня, який критично мислить, прагне до саморозвитку, може бути

самодостатнім. Лише школяр, навчений учитись, стане відповідальним студентом, а потім – конкурентоспроможним працівником, опорою держави.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/>.

2. «Освітня політика». АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ про віртуальний круглий стіл «Академічна доброчесність у загальній середній освіті: реалії та перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/1132-analitichnij-zvit-pro-virtualnij-kruglij-stil-akademichna-dobrochesnist-u-zagalnij-serednij-osviti-realiji-ta-perspektivi>.

3. Стаття 42. Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>.

4. НУШ. Менше списувань – що може зробити вчитель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/menshe-spysuvan-shho-mozhe-zrobyty-vchytel/>.

5. ВСЕОСВІТА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/news/pidbirka-servisiv-dla-stvorennja-skilnih-testiv-2217.html>.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ХІМІЯ»

В сучасних умовах навчальний процес нерозривно пов'язаний з науковою діяльністю. Тому знання з фундаментальних науково-природничих дисциплін, у тому числі з хімії, стають необхідним базисом для забезпечення плідної професійної діяльності випускників ЗВО та здатності вирішувати глобальні проблеми сьогодення.

Ера Інтернету забезпечила доступність джерел для наукових досліджень і, в той же час, породила негативні чинники в освітньому процесі. Звичайно, йдеться про плагіат. Для отримання хороших знань студентів ми повинні виховувати в них прагнення до академічної чесності (АД) і орієнтувати на творчість [1, ст. 42]. Основними принципами АД, згідно з Керівництвом для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти [2, с. 188], вважається: академічна чесність і етична поведінка при дослідженнях; рівність, справедливість та відсутність дискримінації; підзвітність, прозорість і незалежність; критичний аналіз та повага до аргументованих думок; відповідальність за використання активів, ресурсів і навколишнього середовища; вільне та відкрите поширення знань та інформації; солідарність за чесне поводження з міжнародними партнерами. Тому використання принципів академічної доброчесності є фундамент організації навчального процесу за освітньою кваліфікаційною програмою «Хімія».

Особливо важливим компонентом хімічної освіти є лабораторний практикум, виконання якого забезпечує формування у студентів навичок експериментальної роботи та проведення наукових досліджень, що є важливою складовою професійної

діяльності. Передусім мається на увазі формування у майбутніх хіміків достатньої хімічної культури.

Дотримання принципів академічної доброчесності в дослідженні є однією з базових засад наукового етикету. Саме такий підхід допомагає науковцю уникати відхилень від загальноприйнятих етичних принципів у дослідницькій практиці і запобігати потенційним серйозним проблемам, що можуть виникати при проведенні лабораторних досліджень, розробці нових математичних підходів та алгоритмів інтерпретації отриманих результатів, процесів моделювання та інших експериментальних досліджень. Етична поведінка в науці здатна сприяти покращенню наукових результатів, оскільки дотримання етичних принципів призводить до професійності, коректності у використанні різноманітних методів, сприяє більш відкритій та творчій співпраці між дослідниками. Однією з найбільш серйозних проблем сучасного наукового дослідження є побудова здорових взаємовідносин в науковому колективі, який реалізує спільний проект. Зрозуміло, що теоретичні та експериментальні дослідження можуть виконуватися і одним вченим, але найчастіше проводяться науковими групами. Побудова поведінкових моделей, які дозволяють на засадах коректності вирішити конфліктні питання як у середині наукових груп, так і за їх межами, дотримуючись принципів академічної доброчесності, стає першочерговим завданням [3, с. 16].

Отже, принципи академічної доброчесності повинні бути не лише офіційно задекларовані в стратегії розвитку НОЗ, а й включені до навчальних планів та програм навчальних дисциплін. Дотримання професорсько-педагогічним персоналом та студентством принципів академічної доброчесності повинно контролюватися спеціально запровадженими процедурами адміністративних процесів, які реагують на порушення режиму академічної діяльності. Основна увага в цьому процесі може варіюватися в залежності від контекстуальної інтерпретації процедур, пов'язаних із політикою в конкретному університеті, як виховною, так і каральною.

Проте, на нашу думку саме позитивна просвітницька політика керівництва НОЗ, швидше за каральні та загрозливі практики сформує у студентів прихильність до добродійної поведінки під час здійснення науково освітньої діяльності, і отже матиме масштабний та довготривалий ефект.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Етичний кодекс ученого України. – Національна академія наук України, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-090415-2-0.pdf>.
3. Академічна добродійність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

Сьомченко В. В.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет
Уманська Ю. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОДІЙНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

В даний час значно підвищується роль освіти, йде поступовий процес його глобалізації. У соціально-політичних, економічних і у всіх інших сферах суспільного життя і видах діяльності зростають вимоги до професійної підготовки,

до фундаментальної підготовки середньої та вищої освіти. Важливою проблемою для нашого дослідження є проблема визначення структури якості вищої освіти та його забезпечення в закладах вищої освіти. Адже тільки високий пріоритет освіти в державній політиці здатний забезпечити необхідний рівень управління сферою освіти в сучасному світі. При цьому пріоритетність освіти повинна бути не тільки проголошена, а й послідовно реалізовуватися на практиці [1].

Питанням якості займаються по всій Європі: створена комісія з академічної оцінки якості освіти, проходять конференції, симпозіуми. Проте слід визнати той факт, що, концепція якості вищої освіти знаходиться тільки на стадії розробки: визначаються підходи, формуються показники, аспекти якості, ставляться питання про критерії. Розвиток освіти та науки неможливий без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності, оскільки саме вона є показником розвитку суспільства.

Відповідно до ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» наведено наступне тлумачення поняття академічної доброчесності: «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Віднині поняття академічна доброчесність перетворилась на норму Закону з чітко визначеними тлумаченнями, правилами, критеріями, вимогами та санкціями [2].

За результатами щорічного рейтингу українських ЗВО, за версією журналу «Деньги», у трьох з п'яти номінаціях ЗНУ виявився єдиним представником запорізьких вищих навчальних закладів, увійшовши до двадцятки кращих у країні. У рейтингу гуманітарних спеціальностей ЗНУ посів 12 позицію, юридичних – 13, а економічних – 20.

Запорізький національний університет, як заклад вищої освіти, на підставі Закону України «Про освіту» зобов'язаний забезпечувати високу якість освітньої

діяльності та якість вищої освіти.

У 2017 Запорізький національний університет разом з іншими вищими навчальними закладами України брав участь у Проекті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), спрямованому на системні зміни в українській вищій освіті, зокрема створення широкої суспільної підтримки принципів доброчесності в академічному середовищі, пояснення їх важливості всім учасникам освітнього процесу, формування нових правил і цінностей всередині самих університетів, впровадження міжнародних практик академічної доброчесності в Україні.

Робота із упровадження принципів академічної доброчесності в університеті здійснюється за такими напрямками: розроблення та видання положень, методичних і довідкових посібників; проведення інформаційних заходів; включення до навчальних курсів студентів та аспірантів питань, спрямованих на формування культури доброчесності та навичок із її дотримання. Розглянемо детальніше напрацювання університету в кожному з напрямів діяльності.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» в ЗНУ розроблено «Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти», яке ґрунтується на принципах викладених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти і національному стандарті України «Системи управління якістю» ДСТУ ISO 9001:2009.

Систему внутрішнього забезпечення якості в Запорізькому національному університеті розроблено згідно з принципами:

- відповідності європейським і національним стандартам якості вищої освіти;
- автономії вищого навчального закладу;
- системного підходу;
- процесного підходу до управління;

- здійснення моніторингу якості;
- постійного підвищення якості;
- залучення студентів, роботодавців та інших зацікавлених сторін до процесу забезпечення якості;

- відкритості інформації на всіх етапах забезпечення якості.

Система передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- удосконалення планування освітньої діяльності;
- затвердження, моніторинг і періодичний перегляд освітніх програм;
- підвищення якості підготовки контингенту здобувачів вищої освіти;
- посилення кадрового потенціалу університету;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти;
- розвиток інформаційних систем з метою підвищення ефективності управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про діяльність університету;
- створення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях викладачів та здобувачів вищої освіти.

У Кодексі академічної доброчесності ЗНУ вказано, що всі наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, співробітники, студенти, аспіранти, докторанти та інші особи, що навчаються у ЗНУ, свідомо приймають його з метою:

- визначення принципів і встановлення норм академічної доброчесності;
- формування сприятливого академічного середовища для забезпечення високоякісного освітнього процесу, отримання вагомих наукових результатів, що містять об'єктивну новизну, встановлення взаємодовіри і взаємоповаги між всіма членами колективу, адміністрацією та особами, що навчаються;
- забезпечення всебічного розвитку інтелектуального, професійного та особистісного потенціалу всіх учасників академічної спільноти;
- підвищення іміджу, престижу та репутації ЗНУ як потужного навчально-

наукового та високодуховного центру південно-східного регіону України, забезпечення його публічності, прозорості та відкритості [4].

Цим же кодексом передбачено систему запобігання та виявлення академічного плагіату, яка включає:

- поступову переорієнтацію на виконання курсових і кваліфікаційних робіт у вигляді проєктів, що унеможлиблює компіляцію та плагіат;
- посилення контролю завідувачів кафедр, наукових керівників курсових, бакалаврських і магістерських робіт, членів екзаменаційних комісій щодо правильного оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей тощо;
- перевірку (вибіркову чи суцільну) бакалаврських і магістерських робіт на предмет академічного плагіату;
- створення електронного депозитарію магістерських робіт.

Протягом останніх років в Запорізькому національному університеті проводяться лекційні заняття для студентів 1 курсу освітнього рівня бакалавр усіх спеціальностей денної форми навчання з основ академічної доброчесності та академічного письма в обсязі 4 години для кожної групи.

В кваліфікаційних роботах бакалаврів і магістрів Запорізького національного університету обов'язковим є наявність оформленої декларації академічної доброчесності між студентом та науковим керівником, в якій зазначається, що робота відповідає вимогам академічної доброчесності і не містить порушень, що визначені ст. 42 Закону України «Про освіту».

Отже, питання академічної доброчесності у закладах вищої освіти сьогодні має дуже велике значення в освітньому процесі і є базою для забезпечення якості освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мустафакулов А. А., Мустафакулов А. А. Качество образования и его обеспечение в педагогических образовательных учреждениях. Молодой ученый.

2014. №6. С. 733-737. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/65/10676/> (дата обращения: 20.02.2020).

2. Про освіту: закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39.

3. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Запорізькому національному університеті від 18.12.2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.znu.edu.ua/2016/polozhennya_pro_svzyavo.pdf.

4. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету / затв. Вченою радою ЗНУ. Протокол № 2 від 30.10.2018р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem_chnoyi_dobrochesnost_pdf.

Федосєєва О. В.,
канд. мед. наук, доцент кафедри гістології, цитології та ембріології
Запорізького державного медичного університету

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬО- НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ ЗДМУ

Актуальним питанням сьогодення у період реформування освітньо-наукового процесу у вищих навчальних закладах є питання академічної доброчесності. Як зазначено у чинному законодавстві, академічна доброчесність (АД) — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, ст.42]. Основним у досягненні цього поняття у сучасному розумінні є поєднання таких принципів, як

чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [2, с.13]. Тобто, питання академічної доброчесності стосуються абсолютно всіх учасників освітнього і наукового процесів, як студентів, аспірантів, так професорсько-викладацького складу університетів. З одного боку, здобувачі освіти мають чітко усвідомлювати основні морально-етичні принципи навчання у вищому навчальному закладі та безпосередньо керуватися ними, з іншого боку – викладачі мають не тільки донести ці принципи до студента або аспіранта, а й «виховати» фахівця в умовах академічної чесності, поваги, відповідальності, довіри та мужності, і перш за все самому повністю відповідати цим якостям. Тільки за умови змін у свідомості учасників освітнього процесу можливо досягти високого кваліфікаційного рівня фахівців медичної та фармацевтичної галузі в Україні.

Керуючись ланкою законодавчих документів, зокрема Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII та Листом МОН України «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» № 1/9-565 від 24.10.2017 р. у Запорізькому державному медичному університеті запроваджено ряд заходів для досягнення високого рівня академічної доброчесності у спільноті університету:

- розроблено, видано та оприлюднено на офіційному сайті ЗДМУ низку Положень по ЗДМУ (Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у ЗДМУ, Положення про моніторинг якості вищої освіти у ЗДМУ, Положення про сектор моніторингу якості освіти, Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників у ЗДМУ);
- створено потужну матеріально-технічну базу в освітньому та науковому напрямку;
- представлення науково-дослідних робіт та дисертацій проводиться прилюдно на розширених засіданнях науково-планової комісії та комісії з біоетики, із подальшим затвердженням їх Вченою радою ЗДМУ;
- проводиться щорічне звітування дослідників з подальшою їх атестацією;

- всі кількісні розрахунки з наукових досліджень виконуються в закупленій університетом ліцензований програмі «STATISTICA® for Windows», а для опанування роботи з цією програмою запроваджений спеціальний лекційно-практичний модуль для аспірантів;

- у ЗДМУ запроваджена ліцензована міжнародна антиплагіатна система STRIKEPLAGIARISM.COM, в якій перевіряються всі завершені дисертаційні роботи, монографії, навчально-методичні видання, а також наукові статті, які поступають для публікації в журналах, що видаються університетом;

- створена та працює постійно діюча комісія з дотримання принципів академічної доброчесності та попередження плагіату;

- розроблена та запроваджена декларація для дослідників, які подають наукову публікацію у будь-яке видання світу про те, що його робота не містить плагіату, і що автор готовий прийняти відповідне покарання у разі його виявлення, яку вони подають до наукового відділу університету;

- у всіх журналах університету запроваджений принцип подвійного сліпого рецензування (два наукових журнали ЗДМУ «Запорожский медицинский журнал» і «Патологія» включені до Web of Science);

- періодично проводяться відкриті зустрічі ректора зі студентами для обговорення «гострих» питань в освітньому процесі, постійно працює «гаряча лінія»;

- постійно зі студентами професорсько-викладацьким складом університету проводяться бесіди морально-етичного спрямування під час кураторства, лекцій та практичних занять за для виховання не тільки гідних фахівців своєї професії, а й формування свідомості доброчесності у членів суспільства в цілому.

Таким чином, впроваджені заходи подвійного спрямування з дотримання академічної доброчесності в ЗДМУ дають змогу формування високоякісних конкуруючих фахівців в галузі медицини і фармації і науково-педагогічних кадрів

університету і створення «здорових» умов для навчання та праці в освітньо-науковому просторі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». ВВР, 2017, № 38-39, ст.380.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

Фонар Л. С.,
*канд. тех. наук, доцент кафедри радіотехнічних пристроїв
Одеський національний політехнічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ РОБІТ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Актуальність боротьби з плагіатом у студентських наукових та кваліфікаційних роботах зумовлена тим, що академічній доброчесності в Україні зараз приділяється велика увага. Виховання відповідальних майбутніх науковців, винахідників, викладачів є важливою місією ЗВО та кожного викладача, куратора, наукового керівника.

Відповідно до Закону України про вищу освіту, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових або творчих досягнень [1].

Отже, особливу увагу необхідно приділяти перевірці творчих робіт, статей та кваліфікаційних робіт (бакалаврських або магістерських), які виконують

студенти ЗВО. Найчастіше цю відповідальність покладено на наукового керівника, який консультує студента та відповідає за якість та своєчасне виконання роботи. Згідно з Положенням про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності ОНПУ система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти передбачає забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату [2]. ОНПУ використовує в якості ІТ-інструменту для перевірки справжності текстових документів через мережу «Інтернет» систему Strikeplagiarism.com.

З новими змінами у законодавстві, які були внесені у 2019 році, відповідальність керівників та студентів значно зросла, адже рішення про присудження ступеня вищої освіти може бути скасовано у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації [1]. Таким чином безвідповідальне ставлення студентом до своєї праці, наукових досліджень чи нових технічних рішень може викликати негативні наслідки і стосовно самого студента, і стосовно його наукового керівника. Разом з тим, молодь часто приділяє недостатньо уваги пошуку інформації. Можливість знайти велику кількість статей, розробок, конспектів з теми створює проблему «фільтрації» та обробки цього масиву даних. Практика «купівлі» дипломних робіт через «Інтернет» часто веде до звичайного шахрайства, тому що у багатьох випадках надавачі подібних послуг лише скачують вже готові роботи з відкритих джерел, а нечесний студент отримує найчастіше неякісну роботу, яка не цілком відповідає темі та меті, нелогічно структурована та можливо порушує вимоги конкретного ЗВО по оформленню таких робіт. Використання текстових запозичень з чужих праць, привласнення чужих здобутків та результатів досліджень при написанні студентами наукових та кваліфікаційних робіт також

несе негативні наслідки. Такий шлях веде до знецінення освіти, погіршує професійну підготовку майбутнього інженера чи наукового працівника.

Однією з проблем, що виникають при перевірці наукових робіт студентів технічних спеціальностей є те, що великий обсяг у цих роботах займають математичні формули, графіки, таблиці, креслення та інший графічний матеріал. Якщо для перевірки на плагіат текстових файлів зараз існує багато можливостей, спеціалізованих он-лайн ресурсів та програм, то автоматизовано перевірити набір формул, набраних у спеціалізованих додатках чи програмах, майже неможливо. Перевірку графічних матеріалів можливо виконати за допомогою деяких он-лайн сервісів (наприклад Google), але цей процес займе у наукового керівника дуже багато часу – кожен ілюстрацію необхідно вводити у пошукову систему окремо, а деякі дипломи технічного профілю можуть нараховувати кілька десятків рисунків, графіків та схем.

Також при написанні та рецензуванні студентських робіт необхідно приділяти особливу увагу запозиченим текстам, що мають коректні посилання. Відповідно до «Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» такі запозичення не можна вважати плагіатом, оскільки вони не містять ключової ознаки — привласнення чужих результатів [3]. Але керівнику потрібно уважно перевірити, чи коректно використані такі запозичення студентами. Якщо у аналітичному огляді вони можуть бути адекватними, то використання їх у основній частині наукової роботи чи дипломі може бути не доброчесною спробою видати чужі розробки чи результати за свої. Необхідно акцентувати увагу студентів, що не лише текст, а й схеми, результати обробки даних, креслення та комп'ютерне моделювання процесів також не можна привласнювати та намагатися видавати за свій новий науковий результат чи отримане технічне рішення.

Можна зробити висновок, що розвиток академічної доброчесності неможливий без активної участі наукових керівників та заохочення студентів.

Необхідно вже з перших курсів постійно виховувати відповідальне ставлення до інтелектуальної власності, розповідати про можливі наслідки плагіату, привчати студентів до відповідального ставлення до своєї та чужої праці, наукових здобутків, академічної доброчесності взагалі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності одеського національного політехнічного університету. одеса – 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://opu.ua/sites/default/files/publicfiles/node_docs/polozhennya_pro_svzyavo_onp_u_versiia_2_sayt.pdf.
3. Володимир Бахрушин, Євген Ніколаєв. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. К.: SAIUP, 2019, 47 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/v6lg7wt>.

*Халіна О. В.,
канд. екон. наук асист. кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Української академії друкарства*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДОВІРИ ДО НАУКОВИХ ДОРОбКІВ ДОСЛІДНИКІВ.

Сучасний освітній простір вміщує багато напрямів науково-педагогічної діяльності, які організовані суспільними інститутами таким чином, щоб кожен здобувач освіти мав можливість долучитися до отримання необхідних знань і

відповідно кожен викладач мав можливість реалізувати свій науково-педагогічний потенціал.

Розвиток сучасних технологій та суспільства забезпечує ефективні комунікативні зв'язки між здобувачами освіти, викладачами, науковцями та іншими суб'єктами, що беруть участь у забезпеченні процесу освітньої та наукової діяльності. Однак якими б ефективними не були комунікативні зв'язки між основними елементами системи освіти та науки, вони не в змозі забезпечити якість всього процесу науково-педагогічної діяльності, якщо в основу їх налагодження не буде покладено принцип ціннісних орієнтирів, таких як: прагнення до знань, допитливість, доброчесність, порядність, відкритість.

В цьому контексті важливо наголосити на такому понятті як «академічна порядність», яке більш конкретно відображає суть порядності в наукових колах. Академічна порядність – це моральний кодекс, або етична політика академічного середовища, що включає такі цінності як уникнення омани чи плагіату, дотримання академічних стандартів, чесності і ретельності у дослідженнях та академічних публікаціях. [3, с. 58].

Місія кожного викладача полягає у двох аспектах науково-педагогічної діяльності. Перший аспект – це творчий процес пошуку нових наукових підходів до вирішення тієї чи іншої проблеми, а також формування теоретичної платформи для їх практичного втілення з метою розвитку суспільства.

Другий аспект полягає в тому, щоб навчити здобувачів вищої освіти не лише ефективно засвоювати відому наукову інформацію, а і здійснювати пізнавальний процес таким чином, щоб відкривати нові факти самотужки.

Таким чином, обидва аспекти передбачають наукову діяльність, в одному випадку – вже сформованих науковців, в іншому тих, що лише починає свій шлях дослідника.

В процесі провадження наукової діяльності кожен дослідник стикається з проблемою «фіктивної новизни». Цей термін означає ситуацію, коли сформовані

висновки в процесі аналітичних досліджень повторюють вже існуючі факти і часто співпадають у формі подання цих фактів. Такі випадки дуже поширені по тій причині, що принципи логічних умовиводів після аналізу інформації у багатьох людей співпадають через однакову природу розумової діяльності.

В такому випадку постає питання чи є цей процес плагіатом, чи просто збігом поглядів вчених на ту, або іншу проблематику. Саме тому в процесі наукових досліджень важливим є етап опрацювання існуючих літературних джерел, з метою уникнення ситуації, коли умовивід чи ідея автора дослідження може повторити чийсь напрацювання і сприйматися як плагіат.

Плагіат – це досить неоднозначне явище і його головним критерієм є привласнення не теми чи ідеї, а самобутньої форми її висловлення, авторського способу її представлення. Академічний плагіат, будучи окремим різновидом плагіату як такого має певні особливості. Головною його ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері. Це зумовлює інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть існувати і розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. [1, с.136].

Наукова спадщина – це джерело, що дає живильну силу для творчості і наукового пошуку нових ідей. Відтак його цінність і важливість для науково-дослідної роботи є беззаперечним фактом та потребує відповідного ставлення всіх тих, хто цим джерелом живиться.

У зв'язку з цим академічне середовище впровадило певні норми і правила використання інформації, здобутої шляхом опрацювання наукової літератури. У науково-освітніх колах сформувалась відповідна професійна етика, порушення якої вважається академічним безчестям. До переліку таких порушень беззаперечно відноситься присвоєння авторства. [1, с.136].

Кожен дослідник, в процесі своєї діяльності ставить за мету отримати результат. Однак, як показує практика, не завжди результатом вважається нове відкриття чи формування нових підходів до вирішення тієї чи іншої задачі. Нерідко

кінцевою метою провадження науково-дослідницької діяльності вважається просування по кар'єрних сходах, що автоматично надає результату дослідження формального значення. В таких випадках автори наукових досліджень часто не надають великого значення етичним принципам в процесі своєї діяльності і поверхнево оцінюють суть поняття «академічна доброчесність».

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, с.4].

Ключовим у вищезазначеному визначенні є поняття «довіра до результатів наукових досягнень». Оскільки автор несе відповідальність за подані результати досліджень, логічним буде не використовувати чужі доробки, адже це вплине на його репутацію.

Таким чином цей процес виглядає як замкнене коло в хорошому розумінні – чим більше довіряють науковим результатам автора, тим більше він хоче виправдати цю довіру і відповідно дотримуватися доброчесності в процесі науково-дослідницької діяльності.

Саме довіра до результатів наукової діяльності повинна бути стимулюючим фактором для науковців, які прагнуть стати гідними членами академічної спільноти і бути прикладом для наслідників, а також авторами наукових праць, які по праву займають місце в науковій спадщині.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буяк Б. Правові аспекти академічної чесності та боротьби із плагіатом . Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова Київ : Таксон, 2016. С .133-150.

2. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформаційний огляд / автори-укладачі: Якуніна Н. В., Чинюк А. А., Руденко Я. В. ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. О. Сербін; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – 41 с. – ISBN 978-966-97569-3-0.

3. Хмарський В. Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова Київ : Таксон, 2016. С . 53-92.

*Чвалюк А. М.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецький державний університет управління
Калініна І. В.,
канд. юрид. наук, завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецький державний університет управління*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄДИНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ НА ПЛАГІАТ

Прийняття Закону України «Про вищу освіту» та «Положення про Національний репозитарій академічних текстів», затвердженого відповідною Постановою Кабінету Міністрів України, підняли контроль за дотриманням академічної доброчесності на новий рівень. Вже третій рік минув з тих пір, як заклади вищої освіти (далі – ЗВО) були вимушені змінити процедуру прийняття до

захисту випускних кваліфікаційних (дипломних) робіт та сформувати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти. Були прийняті відповідні положення, створені локальні репозитарії, сплачено кошти за можливість користування сучасними антиплагіатними сервісами (або отримано безкоштовний доступ до аналогічних антиплагіатних програм), що зробило процес дотримання академічної доброчесності автоматизованим та частково формалізованим. Однак незважаючи на публічні звіти, що «система забезпечення якості вищої освіти, що розроблена та діє в ... університеті, дозволяє своєчасно виявити ознаки плагіату та запобігти його появі у дипломних роботах студентів, а також у друкованих працях працівників та здобувачів вищої освіти університету» [1], ситуація продовжує залишатися складною.

Перша проблема криється у відсутності одноманітності у використанні ЗВО антиплагіатних сервісів, через що одна й та сама робота, при перевірці різними програмами, може отримувати різні показники унікальності. З одного боку є позитивним, що Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) своїми регуляторними актами не обмежує ЗВО у виборі певних сервісів, з іншого – відсутність єдиної парадигми з означеного питання може створити перешкоди належній реалізації державної політики у сфері академічної доброчесності. Друга проблема полягає у тому, що доступ до якісних антиплагіатних сервісів переважно є платним. Таким чином МОН повісило на ЗВО та наукові установи незаплановані витрати при відсутності компенсації у вигляді додаткового фінансування.

Кілька років тому МОН ініціювало розробку програми виявлення академічного плагіату в наукових роботах здобувачів вищої освіти. Були виділені чималі кошти, але програма, яка б відповідала вимогам часу, станом на сьогодні так і не розроблена. Той її варіант, який наразі існує, вимагає належного доопрацювання. Науковці вбачають два шляхи виходу з цієї ситуації: кожний освітній заклад або наукова установа самостійно розробляють відповідну програму, або тягар розробки такої програми має взяти на себе МОН з наступним наданням можливості її використання тим же науковим установам та навчальним закладам

[2, с. 6]. Проте МОН вирішило піти іншим шляхом й укласти меморандуми з компаніями-власниками антиплагіатних сервісів, на підставі яких українські виші на найближчі 5-7 років отримають безкоштовний доступ до сучасних сервісів перевірки наукових робіт на плагіат [3]. Це тимчасово вирішує другу з окреслених нами проблем, але залишає першу без уваги.

«Міносвіти зацікавлено, щоб більше компаній співпрацювало з Міністерством для вдосконалення антиплагіатних перевірок й закликає інші компанії виступати із аналогічними проектами на таких же чи навіть кращих умовах» [4]. Кількість сервісів зростає (Unicheck, Plagiat.pl тощо), але результати перевірок завдяки застосуванню різних баз та програмних налаштувань у цих сервісів різняться.

На нашу думку, найоптимальнішим варіантом в даному випадку є централізована розробка єдиної антиплагіатної програми, яку могли б використовувати академічні та наукові установи. Якщо МОН найближчим часом не активізується у напрямку завершення вже розпочатих розробок, то академічні та наукові установи мають самостійно прийти до єдино можливого у даному випадку рішення, а саме – об'єднати власні ресурси з метою створення необхідного антиплагіатного сервісу. Тому ми просимо учасників заходу донести нашу думку відносно піднятої проблеми до керівників ЗВО та наукових установ, в яких вони працюють. Це створить необхідне підґрунтя для належного розгляду і, сподіваємося, вирішення цієї проблеми на наступних загальних зборах ГО «Спілка ректорів вищих навчальних закладів України».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Використання антиплагіатних систем для забезпечення академічної доброчесності у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.univer.kharkov.ua/docs/work/vykorystannya-antiplagiatnykh-system.pdf> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Касаткін Д.Ю., Касаткіна О.М. Інформаційні технології та програмні засоби вирішення проблеми плагіату в освітній та науково-дослідницькій діяльності ВНЗ. Монографія / Перспективные достижения современных ученых. Образование и воспитание, физическое воспитание и спорт, философия, литература и лингвистика, культура и искусство, юриспруденция. Одесса., Физическое лицо – предприниматель Куприенко С.В. 2017. – 150 с.

3. МОН залучає більше ресурсів для перевірки на плагіат, – підписано меморандум з компанією «Антиплагіат». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zaluchaye-bilshe-resursiv-dlya-perevirki-na-plagiat-pidpisano-memorandum-z-kompaniyeyu-antiplagiat> (дата звернення: 20.02.2020).

4. МОН зацікавлено, щоб більше компаній, на кшталт Plagiat.pl, співпрацювало з міністерством для вдосконалення антиплагіатних перевірок, – Лілія Гриневич. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zacikavleno-shob-bilshe-kompanij-na-kshtalt-plagiatpl-spivpracyovalo-z-ministerstvom-dlya-vdoskonalennya-antiplagiatnih-perevirok-liliya-grinevich> (дата звернення: 20.02.2020).

*Шпак А. Є.,
канд. хім. наук, доцент кафедри загальної та неорганічної хімії
КПІ ім. Ігоря Сікорського*

АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність є одним з принципів освітньої діяльності та однією з засад політики держави. Держава повинна забезпечувати появу та функціонування механізмів дотримання академічної доброчесності задля дотримання відповідного рівня якості освіти, бо це сприяє розвитку самої держави.

Згідно з діючим законодавством України, академічна доброчесність – «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Метою введення поняття академічної доброчесності є забезпечення довіри до результатів наукової роботи або навчання. Про академічну доброчесність можна говорити у чотирьох вимірах: індивідуальному (на рівні етичних принципів конкретного викладача, науковця чи студента), інституційному (на рівні певної установи чи навчального закладу), системному (рівень усієї системи вищої освіти і науки) та колегіальному (рівень академічного середовища, корпоративної культури або корпоративної етики) [2, с.199-200].

Принципи ж академічної доброчесності мають два аспекти: правовий та морально-етичний. Правовий аспект чітко окреслює суб'єкт (учасників наукового чи освітнього процесу), сферу застосування цих принципів (процеси викладання, навчання та наукової діяльності), конкретизує види порушень та ступінь відповідальності [3, с.6]. Правовий аспект має більше значення в інституційному та системному вимірі, оскільки вони краще піддаються адміністративному та нормативному регулюванню. Імплементация принципів академічної доброчесності у навчальних закладах України відбувається проведенням круглих столів, міжнародних семінарів, моніторингу якості освіти, залученням міжнародних експертів. Необхідність цього зумовлена запобіганням стагнації системи освіти.

Основою морально-етичного аспекту є принцип відповідальності в широкому сенсі цього слова. На індивідуальному рівні вчений відповідальний за той науковий продукт, який генерує: від нього вимагається коректність аналізу, обґрунтованість висновків, коректність у використанні напрацювань інших науковців [4, с.119]. Колегіальна відповідальність, професійна позиція співдружності вчених на теперішній час найяскравіше виявляється, коли постає питання про використання

результатів досліджень, оскільки зменшується час від моменту відкриття до впровадження його у виробництво. Отже, свобода діяльності науковця неможлива без його власної відповідальності, оскільки вона підтримує пошук і відстоювання істини, а також певний скептицизм, що є етичними основами в науковій роботі [4, с.121-122]. На жаль, практика виявляє недоліки етичного аспекту: зростання кількості плагіату серед студентських робіт, надмірне самоцитування, формалізоване ставлення чиновників до показників індексів цитування без їх критичного аналізу, проблеми з визначенням співавторства наукових робіт [4, с.123-126].

Якщо коротко описати власний досвід упровадження принципів академічної доброчесності, то до організаційних засобів в КПІ ім. Ігоря Сікорського належить прийняття Кодексу честі університету на конференції трудового колективу 9 квітня 2015 року, де, зокрема, визначено загальні принципи поведінки та неприйнятні дії співробітників та студентів [5, с.9-10], хоча відповідальність за його порушення здебільшого моральна чи колегіальна. В тому ж році було створено Комісію з питань етики та академічної чесності, яка затверджується Вченою радою. Протягом останніх років упроваджено обов'язкову перевірку на плагіат дипломних робіт студентів, навчальних посібників та підручників, що видаються працівниками університету за допомогою комплексу UNICHECK.

Комплекс заходів щодо протидії плагіату здійснюється викладачами та науковцями та, з іншого боку, самими студентами та аспірантами. З боку викладачів та наукових керівників вимагається створення можливості підвищення кваліфікації щодо питань академічної доброчесності, просування менш формалізованих методів оцінювання, чітке формулювання очікувань від студентських робіт, вдосконалення методів навчання студентів академічного письма, надання більше часу на пояснення вимог до виконання завдань, забезпечення зворотного зв'язку зі студентами. З боку здобувачів вищої освіти дотримання принципів доброчесності вимагає посилатись на першоджерела у разі використання чужих ідей, даних та

розробок, самотійно виконувати як навчальні завдання, так і завдання поточного та підсумкового контролю. Разом з цим нульова толерантність до випадків академічної недоброчесності має стосуватись відносин усіх учасників наукового чи навчального процесу. А адміністративні засоби повинні бути лише інструментом впровадження у повсякденність морально-етичних основ наукової діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний портал Верховної Ради України. Закон «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 07.03.2020).
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»огі; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення 07.03.2020).
3. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2018. – № 34. – С. 4-7.
4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
5. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / [відп. Мельниченко А. А.]. К., 2015. 12 с. – Режим доступу: <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf> (дата звернення 07.03.2020).

*Юркевич Ю. М.,
д-р. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ПРО ОСВІТУ ТА ПРО ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Українська держава задекларувала вектор Європейського розвитку, у зв'язку з чим на порядок денний поставлено необхідність реформування багатьох галузей суспільного життя. Не винятком у цьому аспекті є і сфера освіти, доцільність впровадження у яку інноваційних підходів та найкращих взірців світових моделей не викликає сумнівів. Поряд з цим, особливої актуальності набувають питання дотримання в освітній діяльності певних етичних принципів, зокрема їхньої сукупності, що термінологічно позначена як «академічна доброчесність».

Поняття «академічна доброчесність» на рівні законодавчих актів зустрічається у Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Закон України «Про вищу освіту» у п. 1-1 ст. 1 передбачає, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Крім цього, у законодавстві визначено, що:

- рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації скасовується закладом вищої освіти у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (абз. 4 ч. 2 ст. 6);
- система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає

забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти (п. 8 ст. 16);

- заклади вищої освіти зобов'язані мати затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності) (ч. 3 ст. 32);

- науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти (ст. 58);

- особи, які навчаються у закладах вищої освіти, зобов'язані виконувати вимоги освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності (ст. 63) тощо [1].

Своєю чергою, прояви порушення та поняття «академічної доброчесності» деталізовано у Законі України «Про освіту». Наприклад, дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. Натомість, порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання [2].

Як бачимо окремі категорії, які кваліфікують як порушення «академічної доброчесності», можуть бути підставою для притягнення до цивільно-правової або навіть і кримінальної відповідальності. Так, наприклад, ст. 368 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки

або одержання неправомірної вигоди службовою особою (що по суті є хабарництвом), а ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначено «плагіат» як порушення авторського права.

Разом з тим, у контексті освітньої та наукової діяльності особливого значення набувають поняття «плагіату» та «самоплагіату» як проявів академічної недоброчесності. Отже, плагіатом (зокрема відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права») вважають оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [3], а самоплагіатом – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів [2]. При тому, самоплагіат не є порушенням авторського права.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне звернутися до положень Етичного кодексу ученого України, що був затверджений Загальними зборами Національної академії наук України 15 квітня 2009 року. Зокрема, у цьому Кодексі вказується, що основною мотивацією діяльності вченого має бути прагнення до пізнання та бажання збагатити науку новими знаннями, а його найвищою нагородою є досягнення істини та визнання наукового співтовариства. Пункт 3.4. Етичного кодексу ученого України передбачає, що учений не повинен повторювати свої наукові публікації з метою підвищення їх кількості. Якщо ж для пропаганди наукових досягнень доцільна публікація однієї і тієї ж роботи в різних журналах, – редактори останніх повинні бути поінформовані про факт публікації в інших виданнях [4].

Виходячи з вищенаведеного, конкретизуючи деякі питання, вважаємо за можливе зробити висновок, що «самоплагіат» не вважається порушенням у сфері охорони авторських прав та не повинен сам по собі розцінюватися як прояв «академічної недоброчесності». Власне, таким він повинен трактуватися лише за наявності відповідних передумов, зокрема, у випадках: неповідомлення редакційних колегій, що публікація подається не вперше; значне повторення вже

опублікованого тексту без необхідності; повторна публікація власних результатів, в тому числі під видозміненою назвою, виключно з метою збільшення кількісних показників наукової діяльності тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/conv> (дата звернення: 05.03.2020).

2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv> (дата звернення: 05.03.2020).

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 / Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 05.03.2020).

4. Етичний кодекс ученого України, затверджений Загальними зборами Національної академії наук України 15.04.2009 (Протокол № 2) / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru> (дата звернення: 05.03.2020).

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.